

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

KUNGL. BIBL.
22 JAN 1959
STOCKHOLM

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1958:41

Justitiedepartementet

SOU
1958:41 A
A

FÖRSLAG TILL
URANLAG

AVGIVET AV
HUGO DIGMAN

Stockholm 1958

Statens offentliga utredningar 1958

Kronologisk förteckning

1. Vägplan för Sverige. 1. Riktlinjer och förslag samt kartbilagor. Idun. 226 s. K.
2. Vägplan för Sverige. 2. Expertutredningar och övriga textbilagor. Idun. 243 s. K.
3. Utredning om vissa förhållanden vid konserveringsforskningsinstitutet. Marcus. 270 s. H.
4. Promemoria med förslag om fondförvaltning m. m. i samband med en utbyggd pensionering. Idun. 91 s. S.
5. Permanent skredskadeskydd. Idun. 547 s. Jo.
6. Författningutredningen. 1. Kandidatnominering vid andrakammarval. Av L. Sköld. Idun. 355 s. Ju.
7. Småbrukartödet. Marcus. 120 s. Jo.
8. Gemensam nordisk hälsovårdsutbildning. Norstedt. 95 s. I.
9. Häradsrättssammansättning i brottmål. Idun. 24 s. Ju.
10. Förslag till varumärkeslag. Idun. 464 s. Ju.
11. Reserverna för högre utbildning. Idun. 124 s. E.
12. Civilförsvarsutbildningen. Idun. 176 s. I.
13. Civilförsvarets organisation. Idun. 465 s. I.
14. Regeringsarbetet. Idun. 164 s. Ju.
15. Hälsovård och öppen sjukvård i landstingsområdena. Idun. 429 s. I.
16. Betänkande med förslag till allmän tjänstepliktslag m. m. Idun. 154 s. S.
17. Socialförsäkring och rehabilitering. Kihlström. 87 s. S.
18. Gotland. Idun. 195 s. S.
19. Supplement nr 9 till Sveriges familjenamn 1920. Statens Reproduktionsanstalt. 95 s. Fi.
20. Behandlinghem och mentalsjukhem för barn och ungdomar. Idun. 78 s. I.
21. Lärarbrist och läraröverskott. Idun. 110 s. E.
22. Tornedalsutredningen. Idun. 234 s. S.
23. Sjukreseersättningar. Kihlström. 128 s. S.
24. Bättre matpotatis. Idun. 91 s. Jo.
25. Ändrad utbildning av tandtekniker. Idun. 56 s. E.
26. Regionsjukvården. Idun 338 s. 7 st. bilagor. I.
27. Förslag till förenklingar i vissa delar av aktiebolagslagen. Norstedt. 205 s. Ju.
28. Reviderad nationalbudget för år 1958. Marcus. I—VII + 157 s. Fi.
29. Författningutredningen 3. Majoritetsval. Norstedt. 481 s. + 1 kartbilaga. Ju.
30. Skogsvården å enskilda skogar. Idun. 279 s. Jo.
31. Nordisk ekonomiskt samarbete. Idun. 136 s. H.
32. Forskningens villkor och behov. Idun. 291 s. E.
33. Sjöbefälsutbildningens organisation m. m. Idun. 178 s. H.
34. Socialpolis och kvinnlig polis. Idun. 92 s. I.
35. Förlust- och resultatutjämnning. Idun. 199 s. Fi.
36. Nettoprisindex. Marcus. 124 s. Fi.
37. Statsbidrag till anordnande av skolmåltider. Idun. 67 s. E.
38. Mentalsjukvården. Planering och organisation. Idun. 525 s. I.
39. Tabellbilaga till mentalsjukvårdsdelegationens betänkande 3. Idun. 90 s. I.
40. Rättegångshjälp. Idun. 188 s. Ju.
41. Förslag till Uranlag. Norstedt. 115 s. Ju.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet Jo. = jordbruksdepartementet

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1958: 41

Justitiedepartementet

FÖRSLAG TILL
URANLAG

AVGIVET AV

HUGO DIGMAN

STOCKHOLM 1958

KUNGL. BOKTRYCKERIET P. A. NORSTEDT & SÖNER

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet

Kungl. Maj:t bemyndigade den 6 december 1957 chefen för justitiedepartementet att tillkalla en utredningsman för att verkställa en översyn av lagstiftningen om fyndigheter av uranhaltigt mineral m. m. samt att utse experter att biträda utredningsmannen.

Med stöd av detta bemyndigande förordnade Herr Statsrådet dels den 12 december 1957 undertecknad, justitierådet Hugo Digman till utredningsman och dels den 20 januari 1958 såsom experter överingenjören Sven Dalhammar, kommerserådet Ingemar Sahlin, överingenjören Magnus Smedberg och överingenjören Erik Svenke.

Sedan uppdraget fullgjorts får jag härmed vördsamt överlämna förslag till lag angående rätt att undersöka och bearbeta fyndigheter av uranhaltigt mineral m. m. (uranlag) jämte förslag till följdändringar i gruvlagen och stenkolslagen samt motiv. Den föreslagna uranlagen är avsedd att ersätta 9 kap. stenkolslagen.

Stockholm den 6 december 1958.

HUGO DIGMAN

Kap. I. Något om rätten till mineral enligt svensk rätt

Uran och andra ämnen som till sin natur eller användning är likartade med uran förekommer tillsammans med mineral av olika slag. Detta samband har betydelse för den rättsliga regleringen. Till en början skall därför i korthet sägas några ord om rätten till mineral i allmänhet enligt svensk rätt.

Rätten till mineral var före tillkomsten av 1884 års gruvstadga — som ersattes av gruvlagen 1938 — och 1886 års lag angående stenkolsfyndigheter mera enhetligt reglerad än vad nu är fallet. Enligt 1855 års gruvstadga var sålunda följande mineralfyndigheter föremål för inmutning: 1) alla metaller och malmer; 2) svavelkis, blyerts och stenkol; 3) varp till nämnda mineral. Genom 1884 års stadga begränsades inmutningsrätten till mineralfyndigheter av de slag som uppräknades i 1 §, en avgränsning som i stort sett bibehölls i 1938 års gruvlag. 1886 års lag avsåg ursprungligen endast stenkolsfyndigheter (1—5 kap.) men genom senare vid skilda tillfällen gjorda tillägg har lagen gjorts tillämplig även på saltfyndigheter (6 kap.), olje- och gasfyndigheter (7 kap.), alunskifferfyndigheter för utvinande av olja (8 kap.) samt fyndigheter av uranhaltigt mineral m. m. (9 kap.).

Numera gestaltar sig rätten till mineral enligt svensk rätt i stort sett på följande sätt.

1. De mineral som är inmutningsbara enligt 1 § gruvlagen — här ingår våra viktigaste mineral, såsom malmer innehållande järn, bly, zink, koppar, silver och guld — tillkommer inmutaren, men kronan har möjlighet att genom anmälan om begagnande av kronoandel förvärva andelsrätt, högst hälften, i gruvföretaget och därmed även i mineralen. Beträffande gruvtigheter som uppkommit före gruvlagens ikraftträdande gäller dock alltjämt jordägarens rätt till jordägarandel och kronan har i dessa rättigheter ej rätt till kronoandel.

2. Beträffande fyndigheter av stenkol, salt, olja, gas, alunskiffer för utvinande av olja samt fyndigheter av uran, torium och beryllium gäller stenkolslagens regler om koncession. Den som av Konungen erhåller koncession att eftersöka och bearbeta fyndigheter av nämnda slag får ensam rätt till ämnet i fråga.

3. Alla övriga mineral, granit, gnejs, kalksten, kvarts, fältspat etc., tillkommer jordägaren i denna hans egenskap; han har rätt att utan vare sig tillstånd eller anmälan tillgodogöra sig dessa mineraliska ämnen allenast på grund av sin jordägarerätt. I 14 § 2 mom. och 52 § gruvlagen samt 10 §, 58 § 2 st. och 64 § 1 st. stenkolslagen drages gränserna upp mellan jordägarens rätt å ena sidan samt inmutares, gruvinnehavares¹ och koncessionsinne-

¹ Med gruvinnehavare avses enligt 51 § gruvlagen den eller de som, sedan utmål anvisats, har del i fyndigheten.

havares rätt å andra sidan. Ändringar i gruvlagen eller stenkolslagen med avseende å vilka mineral som faller under dessa lagar inverkar automatiskt på omfattningen av jordägarens rätt.

Inmutningssystemet innebär att den som först söker inmutning, i regel upptäckaren, utan vidare får en rätt till fyndigheten, medan koncessions-systemet har den innebörden att den koncessionsbeviljande myndigheten, i Sverige och i regel även i utlandet regeringen, prövar huruvida med hänsyn främst till det allmännas intressen koncession skall beviljas sökanden. Inmutningssystemet anses bäst ägnat att locka till eftersökande av nya fyndigheter; genom att upptäckaren får en laglig rätt till den upptäckta fyndigheten, om han bara sökt inmutning före andra, lockas han att taga risken av de betydande kostnader som är förbundna med prospektering och undersökningsarbeten. Koncessionsystemet medför viss osäkerhet genom att sökanden blir beroende av den koncessionsbeviljande myndighetens bedömning i det särskilda fallet. Vad som i vårt land ytterligare motiverat inmutningssystemet är det sätt, på vilket fyndigheterna förekommer. Malmerna har i allmänhet ett mer eller mindre vertikalt läge och de går därför med relativt liten yta upp i dagen. I länder där man mera genomgående har koncessionssystem förekommer fyndigheterna ofta i flackt läge, vilket har till följd att stora markarealer beröres. Detta gäller i första hand, liksom i vårt land, stenkolsfyndigheter.

Nu anförda synpunkter på inmutning och koncession är av intresse i samband med lagstiftning angående fyndigheter av uranhaltigt mineral m. m. Då fråga är om sådana mineral framstår det visserligen som naturligt att den kontroll från det allmännas sida som följer med koncessionssystemet bibehålles. Så har frågan allmänt bedömts i utlandet — Finland utgör därvid ett undantag — och i direktiven till förevarande utredning anföres också att anledning knappast synes föreligga att utgå från annat än att koncession bör erfordras i huvudsak i samma utsträckning som för närvarande. I direktiven sägs emellertid också, att översynen av lagstiftningen bör bedrivas med utgångspunkt från att sådana bestämmelser bör tillskapas, att eftersökande av fyndigheter av betydelse för atomenergien ävensom undersökning och bearbetande av sådana fyndigheter stimuleras och underlättas. Det sätt på vilket uran och övriga ifrågavarande ämnen¹ förekommer gör att det gäller att finna en lämplig avvägning av bestämmelserna i förhållande till reglerna för eftersökande och bearbetande av fyndigheter såväl av inmutningsbara mineral som av mineral underkastade stenkolslagens bestämmelser. Den avvägning som här måste ske avser både rättigheternas gestaltning och bestämmelser om det formella förfarandet.

¹ I detta betänkande talas stundom i allmänna resonemang om uran eller uranfyndighet ehuru resonemanget har tillämpning även på därmed likställda ämnen eller fyndigheter.

Kap. 2. Uran, torium och beryllium, deras natur och förekomst tillsammans med andra mineral

De nu gällande bestämmelserna i 9 kap. stenkolslagen avser rättighet att för utvinnande av uran, torium eller beryllium eller förening vari något av dessa ämnen ingår eftersöka och bearbeta fyndighet av uranhaltigt, toriumhaltigt eller berylliumhaltigt mineral.

Uran är ett metalliskt grundämne som i olika föreningar förekommer relativt allmänt i jordskorpan. Som regel är emellertid uranförekomsterna mycket lågvärdiga, oftast endast några gram per ton. Granit innehåller stundom cirka 25 gram per ton.

De enda urantillgångar i vårt land, som man för närvarande säkert vet kan utnyttjas, förekommer i alunskiffer, de s. k. kambriska skiffrarna i Närke och Västergötland, men uranhalten är även i dessa låg, 200—300 gram per ton i de gynnsammaste skikten. I de mellansvenska skiffrarna finns sparsamt små linser, s. k. kolm, som innehåller cirka 3 000 gram uran per ton. I de bituminösa (oljeförande) skikten av skiffrarna förekommer uranhalter av 100—150 gram per ton. Utvinning av olja ur dessa skiffrar — en rätt som är underkastad stenkolslagens bestämmelser om koncession — kan enligt en metod, den s. k. Ljungströmsmetoden, ske utan att brytning därvid behöver förekomma. Man vet att det finns åtminstone 1 miljon ton uran i Billingen, Falbygden och Närke, men uranhalten är som nämnts låg.

Uranletning försiggår emellertid i stor utsträckning utanför alunskiffrarna och många företag är intresserade av denna letning. Uran förekommer understundom i inmutningsbara mineral, men man har ännu ej gjort brytvärda sådana fynd.

Av den nu lämnade redogörelsen framgår att man har att räkna med uran såväl i inmutningsbara mineral som i mineral reglerade enligt stenkolslagens bestämmelser och i mineral som ligger under jordägarens omedelbara förfoganderätt.

Med *uranförening* avses ett sammansatt uranhaltigt ämne med bestämda kemiska egenskaper, vilket ämne är uppbyggt av flera beståndsdelar (grundämnena) i bestämda proportioner och åter kan sönderdelas i dessa. Uran förekommer i naturen alltid i form av sådana föreningar. På kemisk väg framställda uranföreningar användes bl. a. inom fotografitekniken, den keramiska industrien, glasindustrien, den analytiska kemien etc.

Med *uranhaltigt mineral* förstås i naturen förekommande uranförening oavsett om den föreligger i rent tillstånd eller, blandad med mineral av annat slag, ingår i en bergart eller malmförekomst. Då i det följande talas om uran avses i regel uranhaltigt mineral.

Torium är ett grundämne av liknande natur som uran. Forskningen är inriktad på att få fram en metod, varigenom torium kan omvandlas på sådant sätt att atombränsle erhålles därav. Nämnvärda fynd av torium har ännu ej gjorts i Sverige. Detta ämne kan liksom uran förekomma i mineral av olika slag. Torium användes i viss utsträckning för andra ändamål än för framställning av atomenergi och importeras av ett par företag. Sålunda användes torium för kommersiellt bruk såsom legeringsmetall i volframtråd, som brukas i vanliga metalltrådslampor; denna tråd kan innehålla några promille torium. Vidare förekommer torium i form av oxid i aktiveeringsmassor på volframtråd för kvartslampor o. dyl.; toriumoxiden i dessa massor uppgår till 15—20 procent. Tillverkare anskaffar metallen i form av toriumnitrat som utglödgas till toriumoxid. Torium finns även i en del fluorescerande lysämnen för ultravioletter lampor, där den ingår med några procent av lysämnets vikt. Vissa högeldfasta rör och deglar, s. k. fused thoria, innehåller likaledes toriumoxid.

Beryllium är ett grundämne som har sådan egenskap att det kan ersätta tungt vatten och användas som moderator vid atomdriften. Därjämte kan det ingå som konstruktionsmaterial i reaktorer. Det förekommer vanligast tillsammans med aluminium och kisel i ett aluminiumsilikat kallat beryll, som innehåller omkring 5,3 procent beryllium. Beryll finns i viss utsträckning i kvarts- och fältspatfyndigheter, vilka ur geologisk synpunkt betecknas som pegmatitförekomster, i körtlar på olika ställen, ofta i utkanten tillsammans med glimmar. Det finns emellertid även i pegmatitgångar som genomsätter malmförekomster av sådant slag som avses i gruvlagen. Avskiljande av beryll, som tidigare vanligen fick gå med bland avfallet, sker i samband med skrädningen på enkel mekanisk väg. Beryllium har tidigare haft sin största användning i form av legeringen berylliumkoppar och i vissa lättmetallegeringar. Det förekommer såsom legeringar med nickel, och en del stålsorter legeras med upp till en procent beryllium, t. ex. invarlegeringar och vissa slag av rostfritt stål. Den rena metallen beryllium användes som fönster i röntgenrör. För lysämneshör (elektroder för neonljus) importeras berylliumsalter. I högeldfasta rör och deglar finns beryllium i form av oxid.

Kap. 3. Rätten att eftersöka och bearbeta fyndighet av uranhaltigt mineral m. m. enligt gällande rätt

Enligt 9 kap. stenkolslagen, 63 § 1 st., är rätten att eftersöka och bearbeta fyndighet av uran-, torium- eller berylliumhaltigt mineral beroende av koncession, som meddelas av Konungen. Koncession kan begränsas att avse endast fyndighetens undersökning. I 63 § 2 st. stadgas emellertid att föreskriften om koncession icke utgör hinder mot att endast för erhållande av prov ur fyndighet av nämnt mineral för analys verkställa borrhning eller sprängning eller upptaga provgropar eller vidtaga andra liknande åtgärder. Sistnämnda stadgande innebär, att man för där avsett undersökningsarbete ej behöver koncession men att man kan få koncession, om man ej kan träffa överenskommelse med markägaren. Vill man göra undersökningsarbete av större omfattning än som avses i 63 § 2 st., måste man söka koncession även om överenskommelse med markägaren skulle vara möjlig att åstadkomma.

Undersökningsarbete tillgår ofta så¹ att man först gör en orienterande mätning av strålningsintensiteten och en geologisk undersökning utan nämnvärda ingrepp i markytan. Inom därvid påvisade områden med starkare indikationer på malmtillgång upptages därefter borrhål efter en systematisk plan, till en början kanske 50—100 meter mellan hålen och efter hand med ledning av tagna prov tätare inom områden, där rikare fynd synes föreligga. Anordningarna för borrhningen kräver vid varje hål ett utrymme av något hundratal kvm, som ofta behöver disponeras under endast någon vecka eller några veckor, och marken kan efter borrhningens slutförande i regel utan större svårighet återställas i ursprungligt skick. Om borrhningarna ger gynnsamt resultat, kan för fullföljande av undersökningarna fordras avrymning av jordtäckte, sprängningar och andra åtgärder, som innebär ett mera avsevärt ingrepp i marken. Under det att för borrhningarna väl kräves anvisande av mark men i regel icke lösen, måste, om mera ingripande arbeten göres, marken lösas (angående innebörden av stenkolslagens bestämmelser i detta hänseende, se redogörelsen i kap. 4).

Koncessionsplikt föreligger som nämnts ej för själva eftersökandet, prospekteringen. Men ej nog därmed. Enligt 63 § 2 st. föreligger ej heller skyldighet att söka koncession för undersökningsarbete av mera ordinärt slag. Koncessionsplikten inträder först när man mera intensivt driver ett undersökningsarbete, sedan borrhningar givit gynnsamt resultat.

Undersökningskoncession har emellertid sökts i relativt stor utsträckning.

¹ Jfr Från departement och nämnder nr 4 år 1957 s. 68 (uppsats av byråchefen Wiedesheim-Paul).

Det torde sammanhänga med önskan att få ett skydd för rättigheten att göra undersökning. Måhända kan det i något fall också sammanhänga med att markägare ej frivilligt ställt mark till förfogande för undersökning. Gällande rätts ståndpunkt torde kunna anses i princip vara, att något allmänt intresse ej föreligger att på undersökningsstadiet utöva kontroll över sökandet efter uran. Jämför beträffande denna fråga departementschefens uttalande i prop. nr 201 till 1950 års riksdag vid tillkomsten av 63 § 2 st. (s. 8—9):

Behovet av statlig kontroll på förevarande område synes framför allt föreligga då det är fråga om att *bearbeta* en uranfyndighet. Detta kom till uttryck i prop. nr 372 till 1945 års riksdag, som låg till grund för den nu gällande uranlagstiftningen. Det torde ha berott på anknytningen till gällande koncessionslagstiftning att koncession kom att krävas även för varje förberedande undersökning av en fyndighet.¹

Samtidigt som undersökningsarbetet genom 1950 års lagändringar till stor del gjordes fritt från koncessionstvång, infördes i 64 § 2 st. vissa lättnader i förfarandet då koncessionsansökan endast avser rätt till fyndighetens undersökning. Denna fråga behandlas vidare i kap. 4.

¹ Stenkolslagen begagnar uttrycket »eftersöka och bearbeta» en fyndighet, medan i gruvlagens 1 och 2 §§ såsom uttryck för inmutningsrätt användes uttrycket »undersöka och bearbeta». Jernkontorets gruvbyrå påpekade i en till 1. lagutsk. vid 1945 års riksdag ingiven promemoria (bil. till utsk:s utl. nr 54) detta förhållande. Utskottet uttalade — efter viss motivering — att någon saklig skillnad mellan de båda uttrycken ej torde ha varit avsedd, varför utskottet utgick ifrån att åt »eftersöka och bearbeta» i stenkolslagen skulle givas samma innebörd som gruvlagens »undersöka och bearbeta» (s. 9). När ändringen i 63 § skedde år 1950, anslöt sig departementschefen till denna tolkning (prop. nr 201 s. 8). Det var efter framställning av Aktiebolaget Atomenergi som den utsträckta friheten från koncessionstvång i 63 § 2 st. infördes. För där avsedda fall ansågs det tillräckligt att jordägarens eller annan rättsägares intressen tillgodosåges. Möjlighet borde dock stå öppen att även för undersökningsarbete förvärva koncession. Detta kunde vara erforderligt exempelvis om rätt att företaga undersökning ej kunde erhållas genom frivillig överenskommelse eller om någon ville skaffa sig ensamrätt till fyndighetens undersökning eller rätt till undersökningsarbete av större omfattning än nyss sagts.

Kap. 4. Koncessionsförfarandet enligt gällande rätt

Förfarandet i fråga om koncession å uranfyndigheter etc. följer i stort sett samma regler som gäller för koncession i allmänhet enligt stenkolslagen. Här skall redogöras för bestämmelserna om förfarandet i stort och anmärkas de avvikelser som gäller för nu ifrågavarande fyndigheters del. Paragrafhänvisningarna avser stenkolslagen. Vad som gäller beträffande vissa speciella frågor redovisas i kap. 5 och 6.

Ansökning om koncession ingives till länsstyrelsen. Vissa uppgifter skall lämnas, bland annat angående vilka fastigheter som beröres och vilken ytvidd som behövs för arbete. Ansökningen skall åtföljas av karta i skala 1: 4 000, upprättad av behörig lantmätare enligt de för kartor vid ägoskiften gällande bestämmelserna samt upptagande de å området befintliga byggnader och platser som har betydelse ur hinderssynpunkt. Sökanden skall såvitt kan ske uppgiva den omfattning, vari han har för avsikt att driva arbetet, samt bifoga intyg som han vill åberopa för att styrka att arbetet kan av honom ändamålsenligt utföras och att nödiga tillgångar därtill står till hans förfogande (2 §). Kungörelse skall införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten, anslås på lämpligt ställe i orten och delgivas industriella företag som beröres av ansökningen (3 §). Bestämmelsen om delgivning med industriella företag infördes 1942 samtidigt som föreskrift om kungörande i kyrka borttogs. Inom tre månader från den dag kungörelsen var införd i allmänna tidningarna äger den som anser sin rätt vara av frågan beroende avgiva yttrande till länsstyrelsen. Efter utgången av nämnda tid och sedan bergmästaren avgivit yttrande insänder länsstyrelsen handlingarna jämte eget utlåtande till Konungen, som prövar huruvida med avseende å företagens gagn för orten och det allmänna koncession må beviljas sökanden (4 §).

Nu berörda bestämmelser (2—4 §§) behöver enligt 64 § 2 st. ej iakttagas, om ansökningen avser endast rätt till fyndighetens undersökning *eller* sökanden förut till området har koncession eller detsamma anvisats honom som utmål enligt gruvlagen.

I koncessionen skall utsättas bland annat den ytvidd i dagen inom området som må anvisas sökanden för arbete.

Den som erhållit koncession skall såsom pant för skada och intrång, som genom arbetet kan tillskyndas jordägare eller annan, hos länsstyrelsen nedsetta i penningar eller svenska statens eller allmänna hypoteksbankens obligationer 2 000 kr. innan något arbete får börjas samt därutöver, innan annat arbete än fyndighetens undersökning medelst borrhning får äga rum, ett belopp av 50 kr. för varje hektar av det område koncessionen omfattar. Är koncessionsinnehavaren ägare av området, må i koncessionen meddelas ho-

nom befrielse till hela beloppet eller viss del därav. Kommer området eller del därav sedermera i annan ägares hand, är koncessionsinnehavaren skyldig att inom åtta dagar efter tillsägelse av nye ägaren fullgöra vad om nedsättande av pant är föreskrivet. Efter hand som nedsatt belopp tages i anspråk för ersättningar, skall beloppet åter fyllas (11 §).

Det område i dagen som innehavare av koncession behöver för arbetet skall, med iakttagande av vad i koncessionen är stadgat angående den i sådant avseende högst medgivna ytvidden, av bergmästaren efter kallelse å jordägaren på stället anvisas antingen på en gång vid arbetets början eller i mån som koncessionsinnehavaren därav är i behov. Det anvisade området skall vid förrättningen på marken utstakas och förses med rösen eller andra lämpliga skiljemärken samt därjämte inläggas å koncessionskartan. Bergmästaren skall föra protokoll med fullständig beskrivning över det anvisade området. Kostnaden för förrättningen skall betalas av koncessionsinnehavaren (12 § 1 mom.). Innan koncessionsinnehavaren må taga i besittning anvisat område eller mark till väg, då rätt därtill är medgiven i koncessionen, åligger det honom att för lösen av området eller marken ställa borgen hos länsstyrelsen, som har att tillse att borgen är vederhäftig (12 § 2 mom.)

Område som enligt 12 § anvisas skall lösas. Därvid skall vad i lagen om expropriation stadgas äga motsvarande tillämpning (14 § 1 mom.). Är området avsett endast för fyndighetens undersökning medelst borrhning och vill innehavaren av koncessionen icke förfoga däröver under längre tid än högst tre år, är han dock icke skyldig lösa området. Han skall då, så länge området användes, till innehavaren av jorden förskottsvis för varje år utgiva ersättning, motsvarande dubbla beloppet av jordens avkastning utan avdrag för brukningskostnaden. Koncessionsinnehavaren skall därjämte, då platsen icke vidare begagnas, ersätta jordägaren eller den som i hans ställe är berättigad till ersättning, all skada som marken genom arbetet för framtiden kan ha tagit. Under tiden till dess denna ersättning blivit erlagd skall koncessionsinnehavaren ansvara för fulla beloppet av den årliga avgiften för områdets begagnande (14 § 2 mom.).

Beträffande ersättningen för lösen av mark må observeras följande. Enligt 14 § 1 mom. gäller för koncession i allmänhet att 50 procents förhöjning av ersättningsbeloppet skall ske. Beträffande fyndigheter av uran etc. skall enligt 64 § 4 st. förhöjning med 50 procent ske — förutom i ett speciellt fall som sammanhänger med dispens från en hindersbestämmelse — allenast då fråga är om mark för vilken enligt 60 § avgäld ej skall utgå emedan marken ej är avsedd för brytning, t. ex. mark som löses för uppförande därå av fabriksbyggnad.

Tillskyndas jordägare eller annan genom arbete som verkställes på grund av koncession skada eller intrång som ej förutsetts vid inlösen enligt 14 § 1 mom. skall ersättning därför givas av koncessionsinnehavaren. Avser sådan ersättning gottgörelse för bestående skada eller intrång å fastigheten, skall den nedsättas hos länsstyrelsen. Om fördelning och utbetalande av nedsatt

belopp skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat för det fall att enligt lagen om expropriation nyttjanderätt eller servitutsrätt upplåtes, dock att beloppet må utan hinder av vad nu sagts utbetalas direkt till sakägaren, där det är väsentligen utan betydelse för annan rättsinnehavare i avseende å fastigheten (18 §).

Yppas tvist om ersättning, som enligt stenkolslagen skall utgå, skall frågan, där den ej gäller jordlösen enligt 14 §, prövas av tre ojäviga skiljemän, av vilka vardera parten utser en och de sålunda utsedda tillkallar den tredje; eventuellt kan länsstyrelsen eller rätten i stad och domaren på landet eller utmätningsmannen i orten förordna om valet. Dömes till ersättning, skall den ersättningsskyldige förpliktas gälda kostnaden för skiljemännens sammanträde samt motpartens utgifter å saken. Sättes ersättningen ej högre än den ersättningsskyldige före sammanträdet bjudit, skall vardera stå sina kostnader och sammanträdeskostnaden halveras. Vad de flesta skiljemännen säger skall, även om någondera parten vill söka domaren, gå i verkställighet, där ej domaren eller överexekutor annorlunda förordnar; den av parterna som med beslutet ej nöjes äger dock draga tvisten under rättens prövning, såframt han instämmer sin talan inom nittio dagar från det skiljemännens beslut tillställdes honom. Vill den som fordrar ersättning hellre genast anlita domstol än skiljemän, skall det stå honom öppet (19 §).

Vill koncessionsinnehavaren frånträda koncessionen, skall han göra skriftlig anmälan till länsstyrelsen, och koncessionen skall då upphöra från den dag sådan anmälan skett. Länsstyrelsen skall låta kungörelse därom intagas i länskungörelserna. Då koncession sålunda upphört liksom då den genom lagakraftägande dom förklarats förverkad (exempelvis enligt 62 §), äger den som innehaft koncessionen återfå den enligt 12 § ställda borgen, sedan han visat att alla frågor om jordlösen blivit slutligen avgjorda. Han är därjämte berättigad att, sedan ett år förflutit från koncessionens upphörande, återfå så stor del av det enligt 11 § nedsatta belopp, som icke motsvarar anspråk på ersättningsskyldighet, varom tvist då kan vara anhängig. Önskar koncessionsinnehavare avstå från endast en viss del av koncessionsområdet, skall han göra ansökning hos Konungen. Ärendet skall behandlas i den ordning som för erhållande av koncession är föreskriven. Medgives koncessionsinnehavaren att avstå från en del av området för koncessionen, skall om återbekommande av det för den delen nedsatta beloppet gälla motsvarande (21 §). Då koncession förverkats eller eljest upphört att gälla, skall all den mark som blivit löst hemfalla till jordägaren utan ersättning, dock att koncessionsinnehavaren må under två år därefter avgiftsfritt behålla kvar byggnader och andra tillhörigheter. Schakt och gruvöppningar samt i gruvan befintliga, för dess styrka och bestånd nödiga byggnader skall utan lösen tillfalla den som sedermera i laga ordning förvärvar rätt till gruvans bearbetande (32 §).

I anslutning till 2—4 §§ härovan har anmärkts, att förfarandet är förenklat bland annat i det fall att ansökan endast avser undersökning av uranfyndighet etc. Koncession må då meddelas utan iakttagande av vad

i nämnda paragrafer är stadgat. I sådant fall har förfarandet i praxis fått följande gestaltning (jfr Från departement och nämnder 1957 nr 4 s. 65). Ansökningen inges i regel direkt till handelsdepartementet. Den remitteras då, efter viss teknisk förhandsgranskning, till vederbörande länsstyrelse för yttrande samt för hörande av bergmästaren. Genom länsstyrelsens försorg anordnas ett i jämförelse med vad som gäller för bearbetningskoncessioner förenklat kungörelseförfarande, varvid markägare bereds tillfälle att inom tre veckor yttra sig över ansökningen. Sedan ärendet återkommit till departementet, överlämnas det till kommerskollegium för granskning och yttrande. Därefter går ärendet till delegationen för atomenergifrågor och när dess yttrande föreligger är ärendet färdigt för avgörande. Ibland händer att ansökningen inges till vederbörande länsstyrelse. I sådana fall behandlas ärendet i länsstyrelsen på samma sätt som vid remissförfarandet, varefter det vidarebefordras till handelsdepartementet.

Från kommerskollegium har inhämtats följande uppgifter angående intill d. 10/10 1958 förekommande ansökningar enligt 9 kap. stenkolslagen (angående uranfyndigheter m. m.).

Ansökningar avseende	Mineral som avses med ansökningarna						Summa
	Uran, torium och beryllium	Uran	Uran och torium	Olja och uran	Beryllium	Obekant eller ej angivet	
<i>Undersökning</i>							
Under handläggning	108	14				5	127
Beviljade	52	17	1				70
Avslagna	4						4
Återkallade	14	8				2	24
<i>Bearbetning</i>							
Under handläggning	6				1	2	9
Beviljade				1			1
Återkallade	5	1				1	7
Summa	189	40	1	1	1	10	242

Kolumnen »obekant eller ej angivet» avser dels ansökningar som för närvarande handlägges av länsstyrelse och ej inkommit till kollegium och dels ett par ansökningar, där sökanden ännu ej angivit vilka ämnen som avses. Då en sökande ingivit flera ansökningar har dessa nästan alltid avsett samma kombination.

Antalet ansökningar överensstämmer ej med antalet områden, varå koncession söktes. En ansökning kan nämligen avse ett större eller mindre antal områden, och de 242 ansökningarna enligt tabellen gäller ej mindre än 1 237 områden.

På fråga hur många ansökningar rörande koncession å uran etc. som avser 1) alunskifferfyndigheter, 2) inmutade eller med annan koncession än

för alunskiffer belagda fyndigheter samt 3) andra slag av fyndigheter, har kollegium uppgivit: Skultorpskoncessionen, beviljad d. 19/7 1957 för Atomenergi, avser undersökning av alunskifferfyndighet och Kumlakoncessionen, beviljad d. 31/1 1958 för Svenska skifferoljeaktiebolaget, avser bearbetning av alunskifferfyndighet. I övrigt synes någon ansökning avseende alunskifferfyndighet ej föreligga. Vissa ansökningar gällande områden väster om Örebro samt i närheten av Kvarntorp och Vreta kloster, enligt uppgift baserade på flygprospektering, kan dock förmodas ha tillkommit efter erhållna strålningsindikationer föranledda av strålning från sådana skifferrar eller skiffermoräner. — Koncession enligt 9 kap. stenkolslagen har med undantag för den urankoncession som sammanfaller med de båda kvarntorpskoncessionerna ej sökts över annan koncession. Däremot har ett stort antal koncessioner sökts å inmutade eller utmålslagda områden, vilket är en följd av att mineralisering av inmutningsbara mineral ofta haft samband med uran-, torium- och berylliummineralisering. Det genetiska sambandet mellan kvarts- och fältspatfyndigheter samt uran-, torium- och berylliumfyndigheter har föranlett att koncession enligt 9 kap. stenkolslagen också sökts för ett antal kvarts- och fältspatsbrott, t. ex. vid Kolsva, Jokkmokk samt i Bohuslän och Dalsland.

Koncessionssökandena representerar huvudsakligen gruv- och industriföretagen, men även ett antal privatpersoner har gjort ansökning om koncession. Ett stort antal gruvföretag har sökt koncession för områden, till vilka de har gruvrätt. En kommun, Huddinge, har intresserat sig för eventuella uranförekomster.

Beryllium förekommer som nämnts huvudsakligen i samband med kvarts och fältspat, som ej är inmutningsbara eller föremål för koncession. Endast i ett fall har koncession sökts endast för beryllium. Denna ansökan avser rätt att bearbeta en fyndighet.

Kap. 5. Gruvlagens och stenkolslagens regler om rätt att utnyttja inmutat område, utmål och koncessionsområde

Användandet av inmutat område för undersökningsarbete regleras i 3 kap. (12—19 §§) gruvlagen. Undersökningsarbetet får bestå allenast av sådana åtgärder, som erfordras för att ådagalägga att inom det inmutade området förekommer fyndighet av inmutningsbart mineral samt för att vinna närmare kännedom om fyndighetens storlek, beskaffenhet och brytvärdhet (13 §). I syfte att förebygga att dessa rättigheter överskrides har bergmästaren fått befogenheter att ingripa (15 §). Under arbete brutna inmutningsbara mineral får inmutaren ej använda på annat sätt eller i större omfattning än som är nödvändigt för undersökning av deras beskaffenhet och lämplighet för teknisk bearbetning. Därvid utvunna produkter äger inmutaren fritt tillgodogöra sig (14 § 1 mom.). Icke inmutningsbara mineraliska ämnen får av inmutaren brytas allenast i den mån sådant är erforderligt för undersökningsarbetets ändamålsenliga bedrivande. Han får därav använda vad för undersökningsarbetet å fyndigheten behöves (14 § 2 mom.). Inmutaren kan begränsa arbetet till vissa delar av inmutningen, och den årliga avgiften, som skall utgå enligt 17 §, kan så begränsas till att avse de delar som faktiskt tages i anspråk (se Digman, Svensk gruvrätt s. 147, 161 och 162). Det normala är dock att årlig avgift betalas för hela inmutningsområdet; att märka är att det inmutade området är relativt litet, ett cirkelformigt område med 200 meters radie eller ungefär 12,5 hektar, och att den årliga avgiften brukar vara ringa.

Användningen av utmålsområdet regleras i 33, 36, 45, 51, 52 och 54 §§ gruvlagen. Gruvinnehavaren får själv bestämma hur stort utrymme inom utmålet som han vill taga i anspråk för arbetet ovan jord (33 §). Denna mark skall av honom lösas (36 §). Utrymmet kan utvidgas när behov därav yppas (45 § 1 st.). I dagen får utmålet användas allenast till den del det blivit löst. Utmålet ovan och under jord får användas endast för gruvarbete och därmed sammanhängande verksamhet för produkternas tillgodogörande (54 §). Gruvinnehavaren får bryta och tillgodogöra sig alla inmutningsbara mineral inom utmålet (51 §). Han får vidare bryta icke inmutningsbara mineral i den mån sådant erfordras för gruvarbetets ändamålsenliga bedrivande i fråga om de inmutningsbara mineralen. Av de icke inmutningsbara mineralen får gruvnehavaren använda vad vid gruvarbetet behöves och dessutom tillgodogöra sig allt som ej förrän vid anrikning eller därmed likställt förfarande kan avskiljas från de inmutningsbara mineralen. Han får även i övrigt tillgodogöra sig icke inmutningsbara mineraliska ämnen, såframt de icke av jordägaren, mot erläggande av därå nedlagda kostnader,

avhämtas inom sex månader efter tillsägelse. Vad sålunda stadgas om rätt att tillgodogöra sig icke inmutningsbara mineral gäller icke uran, torium eller beryllium eller förening vari något av dessa ämnen ingår (52 §).

I stenkolslagen finns huvudstadgandet om användning av koncessionsområdet i 10 §. Det överensstämmer väsentligen med 51 och 52 §§ gruvlagen. Den som erhållit koncession äger uteslutande rätt att eftersöka samt bearbeta och tillgodogöra sig fyndigheter av det slag som avses med koncessionen. Övriga på djupet anträffade mineraliska ämnen må även brytas, i den mån sådant är erforderligt för arbetets ändamålsenliga drivande och koncessionsinnehavaren äger därav använda vad för gruvdriftens ändamål behöves. Vad sålunda icke användes får han också behålla, såframt det icke av jordägaren mot erläggande av gottgörelse för brytnings- och uppföringskostnader avhämtas inom 60 dagar efter tillsägelse. Vad här sägs om »övriga mineraliska ämnen» gäller emellertid enligt 65 § icke uran, torium eller beryllium eller förening vari något av dessa ämnen ingår.

Vad i 10 § stadgas gäller även koncessioner å torium och beryllium, medan för urankoncessionernas del i stället för 10 § gäller vad i 58 § är stadgat rörande alunskifferfyndigheter.

Specialreglerna i 58 § rörande alunskifferfyndigheter och uranfyndigheter innebär i huvudsak följande.

Någon allmän regel om att koncessionsinnehavaren äger rätt till »övriga mineraliska ämnen» inom koncessionsområdet med eller utan hembud till jordägaren finns ej. Det stadgas att koncessionsinnehavaren må tillgodogöra sig kalksten och andra mineraliska ämnen som måste brytas för tillgodogörande av skiffern eller som eljest förekommer i sådant samband med denna att det ej kan tillgodogöras för sig. I sådant fall behöver ej hembud till jordägaren ske. Jordägaren får utnyttja skiffern inom koncessionsområdet till dess området eller viss del därav fredats för koncessionsinnehavarens räkning genom att det anvisats till lösen för arbete i dagen. Tanken med dessa bestämmelser vid deras tillkomst år 1942 var (se prop. nr 330/1942 s. 28 f) å ena sidan att man icke borde hindra jordägaren att använda skiffern å hans mark, t. ex. för kalkbränning, förrän koncessionsinnehavaren vidtagit anstalt för att lösa marken; jordägaren kunde ju icke få royalty så länge ej marken löstes för utnyttjande av koncessionsinnehavaren. Å andra sidan ansågs hembud ej behöva ske beträffande kalksten och andra ämnen som ej omfattades av koncessionen och som fanns på löst mark, eftersom exempelvis ersättning vid lösen enligt 14 § 1 mom. borde bestämmas så att den innefattade jämväl gottgörelse för kalkstensfyndighet inom området.

När 58 § genom 1945 års uranlagstiftning gjordes tillämplig på urankoncession uttalades i prop. nr 372/1945 s. 8, att sedan område för arbete i dagen anvisats för inlösen, fyndighet därinom ej syntes böra få i annat syfte utnyttjas av annan (exempelvis jordägaren). Såsom biprodukter borde koncessionsinnehavaren få tillgodogöra sig kalksten och andra mineraliska ämnen som måste brytas för tillgodogörandet av det uranhaltiga mineralet eller

som eljest förekomme i sådant samband med detta att de ej kunde tillgodogöras för sig. Jämför liknande uttalanden i prop. nr 201/1950 s. 6 och 207/1953 s. 17.

De särskilda reglerna i 56 § 2 st. stenkolslagen angående alunskifferfyndigheter gäller även beträffande uran-, torium- och berylliumfyndigheter. Där stadgas, att Konungen vid meddelande av koncession bestämmer i vilken omfattning skifferfyndigheten årligen må utnyttjas och vilka åtgärder som skall vidtagas för att återställa marken i lämpligt skick, sedan skifferfyndigheten eller del därav tillgodogjorts. Vid koncession skall vidare fogas de föreskrifter, som finns påkallade för att förebygga att annat industriellt företag hindras i sin utveckling eller som eljest finns erforderliga ur allmän och enskild synpunkt.

Frågor om kollision mellan olika gruvrättigheter regleras i 17 § stenkolslagen. Sker på område, varå koncession meddelats, inmutning enligt gruvlagen eller meddelas koncession å område som förut är inmutat må arbete för fyndighetens eftersökande och bearbetande, som verkställes på grund av först vunnen rättighet, icke hindras eller uppehållas av arbete på grund av inmutning eller koncession som tillkommit senare. Uppstår i detta fall tvist om sättet för drivande av de särskilda slagen av arbete, skall bergmästaren bestämma hur arbetena skall ordnas, så att innehavaren av äldre inmutning eller koncession kan ändamålsenligt driva sitt arbete med minsta förfång för den senare rättsinnehavaren.

I anslutning till dessa frågor anförde 1. lagutsk. vid 1945 års riksdag (utl. s. 7 f), att det förtjänade särskilt uppmärksammas att uran i stor utsträckning förekomme tillsammans med inmutningsbara mineral och att brytning av sådana mineral och uran måste ske samtidigt; det ansågs ej praktiskt möjligt att på samma område olika rättsinnehavare var för sig kunde låta bryta den ene ett inmutningsbart mineral och den andre uran. I anledning härav kunde ifrågasättas om den lösning av konfliktsituationer som lagen anvisade alltid ledde till tillfredsställande resultat. Koncession för utvinnande av uran borde enligt utskottets mening som regel icke meddelas någon annan än inmutaren eller gruvinnehavaren. I undantagsfall kunde det emellertid förekomma att denne måste anses olämplig att anförtros brytningen av den viktiga naturtillgång som uran utgjorde. Vad som sagts om inmutare och gruvinnehavare borde också gälla den som tidigare erhållit koncession för bearbetande av annan i stenkolslagen omförmäld fyndighet. Då emellertid koncession skulle meddelas av Kungl. Maj:t, ansåg sig utskottet kunna utgå från att de antydda synpunkterna komme att beaktas utan särskilt lagstadgande. — Utskottet berörde även de i 17 § avsedda fall då inmutning söktes å område, där koncession för utvinnande av uran tidigare meddelats annan. I sådant fall förefunnes icke någon diskretionär prövningsrätt för den myndighet som beviljade inmutningsrätt, bergmästaren. Med hänsyn till vad som blivit upplyst angående förekomsten av uran tillsammans med inmutningsbara mineral sänkades enligt utskottet anledning antaga, att koncession skulle sökas för utvinnande av uran ur

fyndighet, som jämväl innehölle något inmutningsbart mineral, utan att ansökan om inmutning samtidigt skedde. På grund härav syntes någon särskild regel icke vara erforderlig för ifrågavarande fall.

Kommerskollegium har senare i samband med visst ärende upptagit nu nämnda spörsmål till övervägande och därvid uttalat i huvudsak följande (jfr Från departement och nämnder 1957 nr 4 s. 66). Kollegium delade helt utskottets uppfattning att allvarliga olägenheter kunde uppstå om icke vid meddelande av koncession för uran undantag gjordes för områden som vore belagda med inmutningar eller utmål. Å andra sidan vore det enligt kollegii mening ej heller med hänsyn till koncessionsinnehavaren och till det allmännas intresse av att få en så fullständig kännedom som möjligt om landets urantillgångar lyckligt att ovillkorligt utesluta vissa partier inom ett undersökningsområde, enär ett rationellt undersökningsarbete därigenom kunde hindras, och luckor i resultaten kunde göra dessa mindre tillförlitliga. Kollegium fann det dock sannolikt att samförstånd om undersökningsarbetet i regel skulle kunna nås mellan koncessionsinnehavare och gruvinnehavare inom koncessionsområdet, och om så skedde skulle det endast medföra en komplikation om utmål och inmutningar uteslöts från koncessionen. Kollegium förordade därför att annans utmål och inmutningar inom koncessionsområdets gränser icke ovillkorligt skulle uteslutas utan få ingå i koncessionen om överenskommelse mellan rättsinnehavarna träffades därom. Även vid tillämpning av en dylik regel skulle det dock kunna inträffa, påpekade kollegium, att en av uranprospektering ointresserad gruvinnehavare skulle kunna hindra att undersökningar komme till stånd inom hans utmål och inmutningar. Kollegium utgick emellertid från att koncessionsinnehavaren, om han vid tidens utgång av ett eller annat skäl ej kunnat slutföra undersökningen, skulle återkomma med begäran om förlängning. Kunde han därvid visa att det för undersökningsarbetets fullföljande vore av väsentlig betydelse ur allmän synpunkt att ett förut på grund av befintlig gruvrätt uteslutet område även bleve föremål för undersökning och gruvrättsinnehavaren icke själv vidtog åtgärder för en sådan undersökning, funnes möjlighet att då låta den förlängda koncessionen omfatta det ifrågavarande området.

Atomenergidelegationen delade i föreliggande fråga kommerskollegii åsikt och i koncessionsbeslutet i det ifrågavarande ärendet gjordes undantag för förut befintliga utmål och inmutade områden.

Kommerskollegium har nu på fråga, huruvida det förekomme att annan än gruvinnehavaren själv sökte koncession rörande uran etc. till område varå inmutning eller utmål funnes, lämnat den upplysningen att företag som bedrivit flygprospektering ofta sökt koncession över främmande inmutningar och utmål. Sökandena hade sannolikt ofta ej undersökt huruvida inmutningar och utmål funnes å området. På grund av att Kungl. Maj:t i samtliga beviljade undersökningskoncessioner föreskrivit, att koncessionen gällde för visst område, »vad angår inom området eventuellt befintliga utmål och inmutade markområden dock endast i den mån vederbörande in-

nehavare av dessa därtill lämna sitt medgivande», hade kollegium ej ansett utredning i denna fråga erforderlig innan undersökningskoncession beviljades. Kollegium hade ej behövt taga ställning till någon ansökning om bearbetningskoncession på område som redan varit belagt med inmutning eller utmål.

Kap. 6. Speciella frågor enligt gällande rätt

a) Areal. Enligt 5 § stenkolslagen må koncession icke omfatta område överstigande 1 600 hektar. Maximiarealen för utmål är enligt 30 § gruvlagen 16 hektar.

b) Bestämning av koncessionsområdet, karta m. m. Inom kommerskollegium har upprättats en promemoria d. 24/6 1957 med vissa anvisningar. Denna promemoria är av följande lydelse:

Allmänt

A 1. Omfattningen av koncessionsområde skall vara i ord så beskriven, att gränserna enbart med ledning av denna beskrivning kunna läggas in på lämplig officiell karta, och vid förrättning utsättas av lantmätare.

Detta kan enklast ske, om gränserna sammanfalla med ägo gränser eller gällande utmålsgränser. I den mån så icke är fallet, bör området begränsas av räta linjer, vilkas ändpunkter entydigt definieras genom angivande av deras läge i förhållande till en ägo gräns e. dyl. Lämpligen kan därvid anges ändpunktens avstånd vinkelrätt mot ägo gränsen från en punkt på denna, som är belägen på angivet avstånd från ett visst ägo gränsröse. Ändpunkterna kunna även anges genom sitt läge i ett väl definierat koordinatsystem.

A 2. Ansökning skall innehålla uppgift om koncessionsområdets totala areal. Arealberäkningen bör normalt utföras med en noggrannhet av 1 %, om möjligt noggrannare vid arealer nära den högsta tillåtna gränsen, 1 600 hektar.

A 3. Ansökning skall innehålla uppgift på i det sökta området ingående fastigheter med angivande av fastighetsbeteckningar och ägare samt dessas adress. Om antalet fastigheter är mycket stort, kan vid koncession för enbart undersökning undantag härifrån göras.

A 4. Ansökning skall innehålla uppgift om det län och den eller de kommuner enligt gällande kommunindelning i vilka området är beläget. Områden i olika län böra av praktiska skäl upptagas i skilda ansökningar.

A 5. Ansökning skall innehålla uppgift om den ytvidd i dagen, som sökanden önskar kunna få sig anvisad inom koncessionsområdet för arbete enligt 12 § stenkolslagen. Ytvidden anges i hektar eller såsom del av koncessionsområdets totala areal. För koncessionsområden över 800 hektar torde i allmänhet en femtedel kunna tillstyrkas.

A 6. Ansökning skall innehålla uppgift på den mark för väg till området som erfordras.

A 7. Till ansökning skall i två exemplar fogas en översiktskarta över koncessionsområdet upprättad på generalstabens karta över Sverige, för södra Sverige i skala 1 : 100 000 och för norra Sverige i skala 1 : 200 000. Av dessa är det ena exemplaret avsett att av den myndighet, till vilken ansökningen ingives, omedelbart översändas till kommerskollegium.

A 8. Det kan vara lämpligt att iordningställa ytterligare två exemplar av de kartor, som föreskrivas i punkt B 1 eller C 1 nedan, eftersom dylika kartor skola tillställas kommerskollegium och bergmästaren inom kort tid efter koncessionens beviljande.

Koncession för enbart undersökning

B 1. Ansökning skall åtföljas av karta i ett exemplar med områdets gränser inlagda. Sådan karta skall vara ritad i tusch eller framställd genom lämplig reproduktionsmetod.

Lämpliga kartor äro ekonomisk karta över Sverige i skala 1 : 10 000, lantmäterikartor och äldre officiella ekonomiska kartor.

Koncession för eftersökning och bearbetning

C 1. Ansökning skall åtföljas av karta över området i skala 1 : 4 000, upprättad av behörig lantmätare enligt de för kartor vid ägoskiften gällande bestämmelser, upptagande å området befintliga boningshus eller annan åbyggnad, som är uppförd vid gård, tomtplats, trädgård, kyrkogård, begravningsplats samt sådan järnväg eller kanal, som är upplåten för allmän trafik. Sådan karta skall vara ritad i tusch eller framställd med ett förfarande, som ger en noggrann och arkivvärdig bild.

C 2. Ansökning skall åtföljas av en av sakkunnig, ojävig person till riktigheten bestyrkt redogörelse för resultat av utförd undersökning. Redogörelsen skall utvisa att inom det sökta koncessionsområdet sannolikt finnes brytvärd fyndighet. Enbart strålningskarta är ej tillfyllest.

Se i övrigt 2 § stenkolslagen.

c) **Hindersbestämmelser.** Dessa är i stenkolslagen mindre omfattande än i gruvlagen. I 13 § stenkolslagen stadgas: *1 mom.* På mindre avstånd än 100 meter från boningshus eller från annan åbyggnad, där den är uppförd vid gård, eller från tomtplats eller trädgård må område för arbete i dagen enligt 12 § icke anvisas utan tillstånd av såväl ägaren till byggnaden, tomtplatsen eller trädgården som den, vilken därtill har nyttjanderätt. *2 mom.* Område för arbete i dagen må ej heller sträcka sig in på kyrkogård eller begravningsplats eller, utan tillstånd av vederbörande ämbetsmyndighet, på mindre avstånd än 30 meter från området för sådan järnväg eller kanal, som är upplåten för allmän trafik. *3 mom.* Vad i denna paragraf är sagt om hinder mot anvisande av område i dagen vare dock icke gällande om hindret tillkommit efter det koncessionen meddelades.

I 64 § 3 st. stadgas emellertid beträffande koncession för uran, torium och beryllium att Konungen äger, när synnerliga skäl är därtill, förordna att område, varför skydd åtnjutes enligt 13 § 1 mom., må utan hinder av vad där sägs anvisas för arbete i dagen. Med avseende å sådant område skall vad i 14 § 2 mom. är stadgat ej äga tillämpning. Området skall alltså lösas och ersättning skall enligt 64 § 4 st. utgå med 50 procents förhöjning.

Beträffande hinder mot drivande av arbete under jord stadgas i 16 §: Innehavare av koncession vare berättigad att å hela det område koncessionen omfattar under jord driva arbetet, dock med följande inskränkningar: a) sådant arbete får icke äga rum lodrätt under kyrkogård eller begravningsplats eller under ett område i dagen med utsträckning av 15 meter från kyrka; b) arbete av förutnämnda beskaffenhet må utan sådan tillstånd som i 13 § omförmäles icke verkställas lodrätt under ett område i dagen med utsträckning av 15 meter från boningshus och med utsträckning av 30 meter från sådan järnväg eller kanal, som är upplåten för allmän trafik; skolande

detta avstånd vad angår järnväg beräknas från dess närmaste spår; samt c) gruvarbete, som bedrivs på mindre djup än 30 meter under jordytan, må utan tillstånd som i 13 § 1 mom. sägs icke ske lodrätt under ett område i dagen med utsträckning av 15 meter från någon vid gård uppförd, till bopningshus ej avsedd åbyggnad eller tomtplats eller trädgård. — Vad i denna paragraf är stadgat om hinder mot arbete under jord vare icke gällande, om hindret tillkommit efter koncessionens meddelande.

d) **Koncessionstidens längd. Arbetskyldighet.** I stenkolslagen finns ingen bestämmelse om koncessionstidens längd. I 63 § 3 st. stadgas att koncession rörande uran, torium eller beryllium må av Konungen återkallas när skäl är därtill.

När fråga nu i ett stort antal fall uppkommit om undersökningskoncession å uran etc. har frågan om tiden för en sådan koncession blivit aktuell. I ett ärende har kommerskollegium (se Från departement och nämnder 1957 nr 4. s. 66) i stället för arbetskyldighet förordat en begränsning av koncessionstiden till 5 år. Atomenergidelegationen ansåg emellertid denna tid väl lång och föreslog för sin del att giltighetstiden för koncessionen begränsades till omkring 3 år. Dessa förslag om begränsning av tiden förutsatte att förlängning skulle medges, om koncessionsinnehavaren så önskade och kunde förebibring gilligt skäl för att arbetena icke medhunnits. Kungl. Maj:t följde delegationens rekommendation och fastställde koncessionstiden till 3 år. Detta fall har blivit vägledande för behandlingen av ärenden av detta slag i fortsättningen.

Stenkolslagens allmänna bestämmelser i 3 kap. (26—31 §§) om arbetskyldighet och vilostånd, är ej tillämpliga på uran etc. I stället skall bestämmelsen i 56 § 3 st. om aluskifferfyndigheter gälla. Där stadgas att Konungen äger vid meddelande av koncession bestämma, i vilken omfattning fyndigheten skall utnyttjas för att den rätt som grundas på koncessionen skall äga bestånd.

e) **Anvisande av ytvidd för arbete i dagen.** Enligt 8 § stenkolslagen skall i koncessionen utsättas den ytvidd i dagen inom koncessionsområdet som får anvisas sökanden för arbetet. Vid särskild förrättning anvisar bergmästaren sedan enligt 12 § 1 mom. områden för arbete i dagen antingen på en gång vid arbetets början eller i mån som koncessionsinnehavaren är i behov därav. Bergmästaren har att hålla sig inom den ytvidd som angivits i koncessionen. Vill koncessionsinnehavaren erhålla större utrymme än som angivits i koncessionen, måste han enligt 15 § göra ansökning hos Konungen i den ordning som är föreskriven för erhållande av koncession.

I 3 kap. har talats något om hur man går till väga vid undersökningsarbete och därvid har även belysts vilket behov av område för arbete i dagen som i sådant fall normalt uppkommer. I fråga om brytningskoncessioner är det naturligt att i de flesta fall ett väsentligt mindre område erfordras för arbete i dagen än för underjordsarbetet. Omfattningen av undersökningsarbetet

blir beroende av de resultat som successivt erhålles och behovet av därför anvisad mark kan svårigen på förhand närmare bedömas. I det ärende, som avses med redogörelsen i Från departement och nämnder 1957 nr 4 (s. 68), hade sökanden gjort gällande att för arbetet erfordrades hela områdets ytvidd i dagen. Kommerskollegium och Atomenergidelegationen ansåg emellertid att ytvidden för det arbete i dagen som krävde anvisande av mark — i varje fall då det som i det föreliggande fallet gällde ett stort område — borde utan väsentlig olägenhet för koncessionsinnehavaren kunna begränsas till högst en femtedel av hela koncessionsarealen. Kungl. Maj:t beslöt i enlighet härmed; av hela koncessionsområdet å 300 hektar tilläts koncessionsinnehavaren att bedriva arbete i dagen inom högst 60 hektar. Jämför även kommerskollegii anvisningar under b) härovan punkt A 5.

f) Företråde till koncession. Ersättning till upptäckare. I 7 § stenkolslagen stadgas att om flera söker koncession å samma område Konungen bestämmer, oberoende av tiden då ansökningarna inkommit, vilken av sökandena, vare sig de är jordägare, upptäckare eller andra, som må äga företråde till koncessionens erhållande; dock skall den som därvid visar sig ha upptäckt fyndigheten vara berättigad att, om annan erhåller koncessionen, av denne utfå skälig gottgörelse, vars belopp bestämmes i koncessionen. Att märka är sålunda att stenkolslagen endast bestämmer om ersättning åt upptäckare för det fall att upptäckaren söker koncession tillsammans med annan och den senare erhåller koncessionen.

Vad beträffar frågan om företråde till koncession har i 5 kap. berörts frågan om företråde för inmutare, gruvinnehavare och koncessionsinnehavare. Här skall blott ytterligare i detta sammanhang påpekas bestämmelsen i 4 § 2 st. stenkolslagen att Konungen prövar huruvida med avseende å företagets gagn för orten och det allmänna koncession må beviljas sökanden.

g) Avgift till jordägaren. De allmänna reglerna i stenkolslagen om avgift till jordägaren finns i 22 § (2 kap. 22—25 §§). Denna avgift är konstruerad på i princip samma sätt som avgäld enligt 53 § gruvlagen. Jordägaren är berättigad till en avgift motsvarande värdet av 1/75-del (enligt gruvlagen 1 procent) av de med rättigheten avsedda ämnen som uppfordras i dagen. Finns flera jordägare skall fördelning ske »efter som de i jorden äga del».

För alunskifferfyndigheternas del är avgiften till jordägaren konstruerad på ett annat sätt. Bestämmelserna därom i 60 § är tillämpliga även på koncession å uran-, torium- och berylliumfyndigheter. Jordägaren är berättigad till en avgift av 15 kr. för ar av den mark, inom vilken skiffer brutits i dagen eller under jorden eller olja utvunnits, oavsett om marken blivit löst eller ej. Har ett område använts för utvinnande av såväl olja som uran, skall ej betalas dubbel avgift.

Skillnaden mellan avgift enligt 22 § och enligt 60 § är — heter det i prop. nr 330/1942 s. 36 — av praktisk art och sammanhänger med att skiffern ej är någon handelsvara. Det skulle vara förenat med stora svårigheter att få

fram ett värde på skiffern genom att från den färdiga produktens värde draga vissa produktionskostnader. Royaltyns fastställande skulle kräva en omständlig beräkning och dess storlek kunde bli väsentligt olika allt efter den metod som kom till användning. Beräkningen av en avgift med visst pris per ar vore för jordägaren synnerligen lätt att kontrollera. Den innebure att jordägaren successivt finge gottgörelse allteftersom hans mark toges i anspråk. Därvid skulle för varje år sammanläggas de områden som under året tagits i anspråk och avgälden beräknas i proportion till summan därav. Till stöd för att generellt stadga en så jämförelsevis hög avgäld, oaktat skiffern i regel icke hade något handelsvärde, framhölls att någon förhöjning med 50 procent ej skulle äga rum av ersättning som skulle utgå vid lösen av marken eller för skada eller intrång. Avdrag skulle ej göras för inlöst område; i så fall skulle jordägaren vid brytning i dagen kunna gå helt miste om avgäld. — Den i 22 § stadgade regeln om fördelning av royalty mellan samtliga jordägare inom koncessionsområdet kunde medföra godtyckliga resultat. Dess rättvisa vore nämligen helt beroende på sättet för koncessionsområdets bestämmande och den kunde därjämte, tillämpad på alunskifferfyndigheter, leda till att, om en koncession förfölle, vissa jordägare hade all skiffer på sin mark i behåll, oaktat de under viss tid uppburit royalty, medan andra jordägare, som ej uppburit proportionsvis mer i royalty, ensamma fått släppa till skiffern på sin mark. Royaltyn borde därför utgå till den, inom vars mark skiffern bearbetats. Att marken blivit inlöst av koncessionsinnehavaren medförde ej att den tillhörde denne, enär inlösningsförfarandet ej medförde äganderätt till marken.

Rätt att uppbära jordägareavgift kan ej överlätas för längre tid än vederbörande är ägare eller innehavare av jorden (24 §, jfr 60 §). Tvist om jordägareavgiftens belopp prövas i regel av skiljemän enligt bestämmelserna i 19 § (25 §, jfr 60 §).

h) Jordägares rätt enligt stenkolslagen då fråga är om viss kronojord. I 10 § 2 st. stenkolslagen stadgas om rätten till andra mineral å koncessionsområdet än sådana som avses med koncessionen. I princip tillkommer dessa jordägaren, men de kan under vissa förutsättningar få tagas i anspråk av koncessionsinnehavaren. Jordägares rätt i förevarande sammanhang utövas å kronojord, som innehaves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe, av kronoåbon eller boställsinnehavaren. Motsvarande bestämmelse till förmån för kronoåbo och boställsinnehavare gäller beträffande jordägareavgift (23 §, jfr 60 §; jfr även 25 §).

Dessa bestämmelser har motsvarighet i 17 § i 1884 års gruvstadga. Vid gruvlagens tillkomst borttogs boställsinnehavares rätt, medan rätten bibehölls för åbo. Se härom 79 § gruvlagen och Digman, Svensk gruvrätt s. 420 —425.

i) Gruvföreståndare. Har flera del i koncession eller innehaves koncession av bolag skall enligt 40 § stenkolslagen för varje år utses en föreståndare för

arbetet, vilken är ansvarig för fullgörande av ordningsstadgandena i 4 kap. i lagen. Sker ej anmälan till bergmästaren om val av föreståndare, är varje delägare eller, om koncession innehaves av bolag, varje ledamot av dess styrelse ansvarig såsom vore han föreståndare för arbetet. — Jämför 59 och 60 §§ gruvlagen.

j) **Karta över fyndighetens bearbetning.** Enligt 61 § stenkolslagen gäller beträffande alunskifferfyndigheter att koncessionsinnehavaren är skyldig att upprätta karta över fyndighetens bearbetning enligt de föreskrifter som meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av kommerskollegium. Denna paragraf gäller även beträffande fyndigheter av uranhaltigt mineral m. m. i stället för den för stenkolslagen i övrigt gällande 41 § om gruvkarta (markscheiderkarta) i skala 1:1 500. Jämför 74 § gruvlagen.

k) **Övergång av rätt till koncession.** Någon direkt motsvarighet till bestämmelserna i 9 kap. gruvlagen om övergång av rätt till gruva finns ej i stenkolslagen. Formföreskrifter gäller sålunda ej. I 8 § stenkolslagen stadgas emellertid att koncessionen ej må överlätas utan Konungens medgivande och i 39 § föreskrives att då koncession övergått å annan, denne skall vid bot av 100 kr. inom 30 dagar därefter göra anmälan därom till bergmästaren.

l) **Ordningsstadganden.** 4 kap. stenkolslagen har rubriken Ordningsstadganden. Kapitlet innehåller, utom nyssnämnda regler om gruvföreståndare, gruvkarta och anmälan till bergmästare om övergång av rätt till koncession, i huvudsak följande. Bergverksstyrelsen, d. v. s. kommerskollegium, äger att över arbetet utöva sådan tillsyn att icke genom sättet för arbetets drivande gruvans framtida bestånd äventyras eller fara för annans egendom uppstår (33 §). Beträffande arbetstagares skyddande mot ohälsa och olycksfall i arbetet samt tillsyn däröver hänvisas i 34 § till arbetarskyddslagen. Enligt 47 § sistnämnda lag och kung. d. 18/6 1949 ang. specialinspektörer inom yrkesinspektionen för tillsyn å vissa arbeten vid gruvdrift (SFS nr 430) är bergmästare specialinspektör. I 35—38 §§ stenkolslagen finns bestämmelser om igenfyllande av schakt och gruvöppningar samt skadande eller förstörande av byggnader som är nödiga för gruvans styrka och bestånd, ävensom om bergmästarens befogenheter till förekommande av skada å gruvan eller annans egendom. I 42 § meddelas föreskrift om att koncessionsinnehavaren skall innan d. 1 mars varje år till bergmästaren insända uppgift å de mineral som under föregående år brutits och uppfordrats jämte de övriga statistiska redogörelser som kommerskollegium kan föreskriva. — Jämför 10 kap. gruvlagen.

m) **Straff och andra påföljder.**

I 73 § gruvlagen stadgas att den som, utan att ha förvärvat inmutningsrätt, å egen eller annans grund bearbetar mineralfyndighet av det slag som

avses i 1 § samma lag skall straffas med dagsböter. Någon motsvarande allmän bestämmelse finns ej i stenkolslagen. I 9 kap. stadgas emellertid i 66 § straffpåföljd för den som utan koncession eftersöker eller bearbetar fyndighet av uranhaltigt, toriumhaltigt eller berylliumhaltigt mineral i fall då koncession fordras. Straffet är dagsböter, fängelse eller straffarbete i högst två år. Därtill kommer att enligt 67 § vad i sådant fall av nämnda ämnen utvunnits utan koncession är förverkat till kronan.

I 20 § stenkolslagen finns påföljdsbestämmelser för fall då innehavare av koncession verkställer arbete utan att ha iakttagit vad som är stadgat till skydd för jordägare och andra rättsinnehavare. Han skall då svara såsom för åverkan (24 kap. SL). Handräckning kan meddelas för arbetets inställande.

n) Fullföljd av talan.

Klagan över bergmästares beslut föres hos kommerskollegium (48 §). Därifrån fullföljes talan till Kungl. Maj:t. Besvären ingives till handelsdepartementet och avgöres i regeringsrätten (regeringsrättslagen d. 26/5 1909).

o) Registrering.

Enligt 78 § gruvlagen skall bergmästaren föra gruvregister dels över inmutade områden och dels över utmål. I stenkolslagen finns inga bestämmelser om registrering av koncessioner. Från bergsstaten har uppgivits, att bergmästarna inför ärenden av detta slag i allmänna diariet men att frågan om uppläggande av ett register över urankoncessioner nu är under övervägande.

p) Förhållandet mellan koncessionsinnehavare å ena samt kommerskollegium, Sveriges geologiska undersökning och Aktiebolaget Atomenergi å andra sidan.

Kommerskollegium har beträffande frågan om insyn i undersökningsarbete å urankoncessioner framhållit följande synpunkter i ett remissyttrande angående koncession (Från departement och nämnder 1957 nr 4 s. 68 f). Det torde vara ett legitimt intresse för det allmänna att få viss insyn i den undersökningsverksamhet som bedrivs inom meddelade koncessioner. För den geologiska vetenskapen, här självfallet företrädd av Sveriges geologiska undersökning (SGU), vore det angeläget att få följa undersökningsarbetena i geologiskt hänseende och taga del av de vetenskapliga resultaten av arbetet. Särskilt under den utvecklingsperiod, i vilken sökandet efter uranhaltiga och närliggande mineral nu befunne sig, vore det vidare ett stort allmänt intresse, att erfarenheter och rön inom själva prospekteringstekniken samlades och tillgodogjordes på ett ändamålsenligt sätt. Det förefölle naturligt att även denna uppgift skulle tillkomma SGU. Det allmänna hade emellertid även ett intresse av att tid efter annan få en överblick över omfattningen av pågående undersökningsarbeten och

i vad mån arbete bedreves på de meddelade koncessionerna. Dessa uppgifter syntes närmast ligga inom kollegii verksamhetsområde som bergsöverstyrelse, särskilt i den mån kollegium fortsättningsvis komme att fungera som central remissinstans för ifrågavarande koncessionsärenden och fördenskull hade behov av såväl en god allmän överblick som detaljkänedom om koncessionsförhållandena. I anslutning härtill föreslog kollegium, att koncessionsinnehavaren skulle åläggas att till kollegium lämna de uppgifter rörande undersökningsarbetet som av kollegium begärdes. Vidare borde SGU äga rätt att genom geolog följa undersökningsarbetena samt taga del av därvid använda prospekteringsförfaranden och av de vetenskapliga resultaten av arbetet.

Atomenergidelegationen fann för sin del att uppgiftsskyldigheten till kommerskollegium borde begränsas att avse *omfattningen* av verkställda undersökningsarbeten. En sådan uppgiftsskyldighet ansågs befogad med hänsyn till att koncessionsinnehavaren förutsattes icke bli ålagd någon arbetskyldighet. Beträffande den insyn SGU skulle erhålla föreslog delegationen även härvidlag en begränsning av uppgiftsskyldigheten av innebörd att SGU skulle äga rätt att genom geolog följa undersökningsarbetet samt taga del av de geologiska och mineralogiska resultaten av detsamma, men att insynen icke skulle gälla själva prospekteringsförfarandet, d. v. s. den tekniska apparaturen. Delegationen underströk det alldeles särskilda intresse som Aktiebolaget Atomenergi hade av att få så fullständiga informationer som möjligt rörande de svenska urantillgångarna och erinrade därvid om de statsanslag, som utginge till bolaget för stödande av prospekteringsverksamheten. Delegationen anförde i detta sammanhang följande: »Med anlitan- de av dessa medel främjar bolaget på olika sätt den enskilda verksamheten på området bl. a. genom att utföra kostnadsfria analytiska respektive mineralogiska bestämningar, genom aktivitetsmätning av prover, berggrund och borrhål samt genom allmän geologisk rådgivning. Enskilda personer och företag, som ägna sig åt uranprospektering, har redan härigenom intresse av ett nära samarbete med bolaget, men detta förstärkes i hög grad av det förhållandet att endast bolaget torde ifrågakomma som köpare av den råvara, som eventuellt kan utvinnas från brytvärda uranförekomster. Den intressegemenskap beträffande uranprospekteringen, som sålunda föreligger mellan bolaget å ena och enskilda personer eller företag å andra sidan har lett till att bolaget redan i flera fall träffat samarbetsavtal med vederbörande, omfattande bl. a. bestämmelser om fritt utbyte av erfarenheter av allmän geologisk eller prospekteringskaraktär. I den mån bolaget emellertid ej på denna väg eller eljest genom direkta kontakter kan erhålla de informationer, som bolaget anser sig vara i behov av, torde bolaget genom kommerskollegium respektive SGU kunna få del av det material som — — — inkommer till dessa organ. Bolagets intresse av att i vissa fall kunna få informationer på detta sätt utgör sålunda ett särskilt skäl för att i koncessionerna införa villkor av — — — angivet slag. Det bör dock

framhållas, att bolaget sannolikt icke kommer att behöva anlita denna utväg.»

I koncessionsbeslutet i det ärende, vari berörda yttranden avgavs, föreskrevs beträffande insynen »att koncessionsinnehavaren skall till kommerskollegium lämna de uppgifter rörande omfattningen av undersökningsarbetet som kollegium begär samt att SGU skall äga rätt att genom geolog följa arbetet och taga del av de vetenskapliga resultaten av detsamma». Efter som Aktiebolaget Atomenergi själv stod som sökande i det ärendet, var frågan av mindre intresse i detta speciella fall, men remissinstansernas yttranden avsåg koncessioner i allmänhet och den formulering koncessionsvillkoret fått i Kungl. Maj:ts beslut lär icke ha betingats av de speciella omständigheterna i föreliggande fall.

SGU torde för närvarande ej syssla med uranletning utanför alunskifferområdena. I detta avseende är de enskilda företagen verksamma. SGU ägnar sig åt den grundforskning som behövs för framtiden och undersöker områden med större strålning. Vidare samlar SGU de rön som göres på olika håll och det torde vara av intresse att SGU får del av de vetenskapliga resultat som uppnås.

Kap. 7. Något om utländsk uranlagstiftning

Gruvlagstiftningen i *Canada*¹ utgör i stor utsträckning en sammanfattning av federala och provinsiella lagar och förordningar. Man skiljer mellan *dominion lands* och *provincial lands*.

Dominion lands innefattar de nordvästra territorierna och Yukon, alla *Indian reserves* och *nationalparkerna*. I de nordvästra territorierna och Yukon tillkommer rätten till mineralen och rätten att tillgodogöra sig dem kronan. Förfogandet över mineralen i *Indian reserves* är underkastat reglerna om den enskildes äganderätt till reservaten. Undantag har dock gjorts för guld och silver för att dessa ädla metaller skall bli bättre tillgängliga för gruvdrift; undantaget har gjorts så att den enskildes intressen blir fullt tillgodosedda. Administrationen ligger i allmänhet hos *the Dominion Government*.

Vad beträffar *provincial lands* så är alla mineral i *Newfoundland* kronans egendom. Upplåtelse sker i form av privilegier. I *Nova Scotia* är alla mineral kronans egendom utom kalksten, gips och byggnadsmateriel, vilka tillkommer jordägaren. Inom övriga områden är mineralen också i regel kronans egendom. I *Ontario* tillhör de dock jordägaren såvida ej annat uttryckligen bestämts.

Varje person över 18 år är berättigad att mot erläggande av föreskriven avgift göra efterforskningar eller undersökningar på kronans mark och på enskilda personer tillhörande områden där rätten till mineralen förbehållits kronan. Privilegium eller koncession lämnas på olika tider, ofta 10 eller 20 år, och olika villkor i skilda områden. Vissa avgifter skall erläggas.

Genom *the Atomic Energy Control Act 1946* fick *the Atomic Energy Control Board* vidsträckt befogenheter över produktionen, tillverkningen, försäljningen och användningen av *radioactive materials*. Den som fann en mineralfyndighet som innehöll uran eller torium måste rapportera detta i viss föreskriven ordning.

Numera gäller precis samma regler för eftersökande av uran och torium som för andra mineral och något särskilt tillstånd behövs ej. Upptäckaren får sälja eller eljest disponera över fyndet som då fråga är om andra mineral. Först när man funnit radioaktiva mineral inträder en kontroll från de federala myndigheternas sida. Denna kontroll tar sikte på att, med åstadkommande av så ringa olägenhet som möjligt för den enskilde, möjliggöra för myndigheterna att få säkra informationer om uranfyndigheter i landet och kontrollera dispositionen över dem. Kontrollen effektueras enligt nämnda *Atomic Energy Control Act 1946*. Den som vill exploatera en fyndighet skall ha tillstånd från *the Atomic Energy Control Board*. Månatliga rapporter skall avgivas.

¹ Jfr Digman, Svensk gruvrätt s. 53.

Finlands gruvlag av den 24/3 1943 företer stora likheter med den svenska gruvlagen. Den bygger sålunda på inmutningssystemet men till skillnad från svensk rätt har man bibehållit jordägareandelen. Bland de inmutningsbara mineralen ingår även uran och torium.

En olikhet i förhållande till den svenska lagen är vidare att ansökan om erhållande av mutsedel göres icke hos bergmästare utan hos handels- och industriministeriet. Inmutare kan på förhand förbehålla sig företrädesrätt till inmutande av viss fyndighet genom att göra anmälan till kronofogden eller länsmannen i den ort där fyndigheten är belägen.

Genom proposition till 1955 års riksdag framlade regeringen förslag till lagstiftning angående inmutning av mineral som innehåller ämnen ägnade för alstring av atomkraft samt kontroll av dessa ämnen. I detta förslag till lagstiftning upptogs en lag om inmutning av »kontroll underkastade mineral», varmed avsågs mineralfyndighet som innehåller uran eller torium eller, enligt stadgande i särskild förordning, annat för alstring av atomkraft lämpligt ämne. Denna lag blev aldrig genomförd och gruvlagens vanliga regler gäller alltså alltjämt med uran och torium som inmutningsbara mineral. Den 30/12 1957 har framlagts ett lagförslag om ändringar i den finska gruvlagen, men ingen av de föreslagna ändringarna är betingad av frågan om uran.

Eftersom 1955 års lagförslag innebar ett intressant försök att kombinera inmutningssystemet med kravet på kontroll över uran och torium skall här lämnas vissa uppgifter om lagförslaget innehåll.

Mineralfyndighet, som innehölle uran eller torium eller annat för alstring av atomkraft lämpligt ämne enligt stadgande i förordning, skulle få inmutas eller rätt till inmutad sådan fyndighet eller utnyttjande därav åt annan överlåtas endast efter av statsrådet i varje enskilt fall särskilt meddelat tillstånd och på villkor som statsrådet fann nödigt bestämma. De mineral varom var fråga benämndes »kontroll underkastade mineral» och det särskilda tillståndet kallades »inmutningstillstånd». Vad nu sagts skulle ej gälla mineralfyndighet, som till en betydande del innehölle ämne av nämnda slag till mindre procent än som stadgades i förordning. Viss anmälnings-skyldighet skulle emellertid föreligga även i sådant fall. I ansökan om mutsedel, som avsåg annat än kontroll underkastat mineral, borde sökanden sålunda anmäla, huruvida och i vilken mängd kontroll underkastat mineral förekomme och uppgiva huruvida skäl vore att antaga att sådant mineral förekomme inom området. Sådant anmälnings-skyldighet skulle föreligga även vid utmålsläggning ävensom senare, därest kontroll underkastat mineral påträffades.

Statsrådet skulle kunna återkalla beviljat tillstånd då skäl därtill ansåges föreligga.

Vid ansökan om inmutningstillstånd skulle i tillämpliga delar iakttagas vad om sökande av mutsedel vore stadgat. I detta hänseende gäller som nämnts enligt 1943 års gruvlag att ansökan skall göras hos handels- och industriministeriet.

Då fråga vore om kontroll underkastade mineral skulle vid ansökan om inmutningstillstånd vidare iakttagas, att sökanden skulle lämna tillgängliga uppgifter om förekomsten av sådana mineral samt att han skulle meddela huruvida inom området finnes gällande inmutningar beträffande andra mineral.

Ansökan om mutsedel, som avsåge kontroll underkastat mineral, skulle ej få beviljas innan inmutningstillstånd utfärdats åt sökanden.

Angående jordägares rätt till inlösen, ersättning, brytningsavgift och andel i försvarsavgift skulle gälla vad i gruvlagen vore stadgat, men jordägaren skulle ej ha i gruvlagen stadgad rätt att delta i gruvföretag som inlett med stöd av inmutningstillstånd.

Avsåge inmutningstillstånd område, till vilket vederbörande redan tidigare ägde rätt enligt gruvlagen, skulle icke för det område, för vilket jordägaren tidigare påförts lösen eller ersättning, dylik avgift ånyo utkrävas. Brytningsavgift skulle emellertid fastställas i motsvarighet till den utvidgade gruvdriften.

Om inmutningstillstånd avsåge annan tillhörigt inmutningsområde eller utmål, skulle innehavaren av rätt enligt gruvlagen vara berättigad till ersättning för men, som tillskyndades honom av det undersöknings- och gruvarbete, innehavaren av inmutningstillståndet utförde. Ersättningen skulle fastställas i motsvarighet härtill med iakttagande av vad i gruvlagen vore stadgat. Enligt gruvlagen fastställes ersättning av förrättningsman, som förordnas av handels- och industriministeriet, med biträde av två gode män och reglerna om expropriation tillämpas. Talan om ersättning för skada som ej kunnat förutses föres vid domstol.

Om inmutningstillstånd avsåge annan tillhörigt utmål, ägde innehavaren av inmutningstillståndet rätt att bryta och utnyttja kontroll underkastade mineral och innehavaren av det enligt gruvlagen beviljade utmålet rätt till brytning och utnyttjande av enligt gruvlagen inmutade mineral. Förutom de mineral, vilka den ene av de nämnda utmålsinnehavarna ägde rätt att tillgodogöra sig, skulle han inom utmålet äga bryta och behandla mineral, som den andre utmålsinnehavarens rätt avsåge, i den mån detta vore erforderligt för gruvarbetets eller det därtill anslutna förädlingsarbetets ändamålsenliga bedrivande. Sålunda behandlade mineral eller av dem erhållna produkter skulle den till utnyttjande av dem berättigade utmålsinnehavaren äga taga i sin ägo, om han för dem erlade skälig ersättning med beaktande av de av brytningen och uppfordringen samt annan nödvändig behandling förorsakade kostnaderna. Yrkande om överlåtelse borde för varje kalenderår framföras inom följande år, såvitt icke parterna annorlunda överenskomme.

I ett förslag till särskild tillämpningslag upptogs, att staten skulle äga rätt att till gängse pris inlösa tidigare än vid lagens ikraftträdande förvärvad rätt, som enligt uttryckligt förbehåll även avsåg kontroll underkastade mineral, om anmälan gjordes inom två år därefter. Kunde överenskommelse om inlösningspriset ej träffas, skulle det fastställas av domstolen i orten.

Enligt ett samtidigt framlagt förslag till lag om kontroll av ämnen, ägnade för alstring av atomkraft, upptogs stadgande om att med ämnen, ägnade för alstring av atomkraft avsåges uran, torium och, i enlighet med vad genom förordning stadgades, annat ämne som avgåve atomenergi. Vad i lagen stadgades skulle tillämpas även på sådana ämnesföreningar samt malmer och förädlingsprodukter av dem, vilka innehölle minst en i förordningen stadgad procentmängd av ifrågavarande ämne.

Vad beträffar den *franska* rätten har man fått en ny gruvlag (code minier) den 16/8 1956. Dessförinnan gällde en lag av år 1810. I sistnämnda lag indelades mineralen i tre klasser. Till *les mines* räknades alla metallfyndigheter med undantag av alluviala järnmalmsförekomster (sjö- och myrsmalm) samt fyndigheter innehållande svavel, brunkol, stenkol, fossilt trä, jordhartser, alun och sulfater med metallisk bas. *Les minières* omfattade alluviala järnmalmsförekomster, kishaltiga jordarter som ägnade sig för tillverkning av järnvitriol, alunhaltiga jordarter samt torv. Till *les carrières* hörde skiffer, sandsten, marmor, kalksten, annan sten, gips, märgel, krita, sand, lera m. m. dylikt samt kishaltiga jordarter användbara till gödningsämnen. Man kan möjligen säga att *les mines* i regel brytes genom underjordsbrytning, att *les minières* uttages genom brytning i dagen och att *les carrières* har karaktär av stenbrott.

I den nya lagen har denna indelning bibehållits och indelningsrunden är likartad med den tidigare. Under *les mines* är utom de vanliga malmerna upptagna fyndigheter innehållande helium, radium, torium, uran och andra radioaktiva ämnen. Genom konseljbeslut bestämmes, efter utlåtande av conseil général des mines och comité de l'énergie atomique, vilka nya eller tidigare kända ämnen som kan tjäna atomenergiändamål. Commissariat à l'énergie atomique organiserar och kontrollerar prospektering och utvinning av viktigare mineral av detta slag.

I förevarande sammanhang är endast reglerna om *les mines* av intresse. Nämnas kan likväl, att *les minières* i allmänhet får tillgodogöras av jordägaren, i vissa fall dock med skyldighet för honom att för exploatering av sådan fyndighet göra anmälan till prefekten. *Les carrières* får likaledes tillgodogöras av jordägaren, men anmälan om exploatering av en sådan fyndighet skall ske till mären i kommunen, som vidarebefordrar anmälan till prefekten.

Bestämmelserna om *les mines* är uppdelade i bestämmelser om undersökning och bearbetning. De delar av bestämmelserna, som endast avser flytande och gasformiga kolväten, förbigås i det följande.

Undersökning (kap. II) kan enligt art. 7 företagas endast

- 1) av ägaren till marken eller med hans medgivande efter anmälan till prefekten,
- 2) om sådant medgivande saknas, efter auktorisation av ministern för gruvvärenden efter det att ägaren beretts tillfälle att framställa sina invändningar enligt regler som meddelas i administrativ ordning.

3) i kraft av särskilt undersökningstillstånd (permis exclusif de recherches).

Inom området för ett bearbetningstillstånd, en koncession eller en statlig gruvdrift åtnjuter innehavaren av tillståndet eller koncessionen resp. staten med uteslutande av alla andra, jordägaren däri inräknad, rätt att eftersöka det eller de ämnen, som avses med tillståndet, koncessionen eller den statliga gruvdriften.

Den som gör undersökning utan att ha särskilt undersökningstillstånd får ej förfoga över utvunna produkter utan att ha tillstånd därtill av prefekten (art. 8).

Särskilt undersökningstillstånd för andra ämnen än fasta mineraliska bränslen, kaliumsalter och kolväten, s. k. permis M, ger innehavaren rätt att inom sitt område verkställa alla arbeten för undersökning rörande ett eller flera av dessa ämnen med uteslutande av alla andra, jordägaren inräknad, och att fritt disponera över de produkter som utvunnits vid undersökningen. Tillståndet lämnas efter beslut i konseljen för en tid av högst tre år efter kungörelse och hörande av conseil général des mines (art. 12).

Giltigheten av ett permis M kan, på begäran av innehavaren och under samma villkor som vid dess första beviljande, förlängas i två omgångar med varje gång högst tre år utan ny kungörelse efter hörande av conseil général des mines. Varje förlängning gäller för en tid av samma längd som den föregående giltighetsperioden. En förutsättning är att innehavaren har uppfyllt sina åtaganden och att han i sin framställning garanterar en minst lika stor ekonomisk insats som under den föregående perioden. Vid förlängningen kan emellertid, efter tillstyrkande av conseil général des mines, området för tillståndet minskas intill hälften av dess föregående storlek. Det återstående området fastställs efter innehavarens hörande och bör omfatta alla kända fyndplatser (art. 13).

Ingen kan erhålla särskilt undersökningstillstånd som ej har erforderliga tekniska och ekonomiska resurser för att fullgöra undersökningsarbetet.

Ansökan om tillstånd skall innehålla:

1) ett allmänt program för arbetena, anpassat till den begärda undersökningstiden samt till områdets utsträckning och geografiska och geologiska beskaffenhet samt

2) förbindelse att nedlägga en minimikostnad av lämplig storlek på undersökningarna (art. 14).

Om innehavaren av ett undersökningstillstånd icke fullgör sina åtaganden, icke fullgör arbete i proportion till sin avgivna förbindelse eller upphör att ställa erforderliga tekniska eller ekonomiska garantier för undersökningarnas fullgörande, kan tillståndet återkallas genom beslut i konseljen efter hörande av conseil général des mines (art. 15).

Om ett undersökningstillstånd normalt utlöper innan beslut fattats om koncession eller bearbetningstillstånd, kan förlängning ske till dess sådant beslut föreligger. När ett bearbetningstillstånd eller en koncession beviljats,

upphör undersökningstillståndet att gälla inom området för bearbetnings- tillståndet eller koncessionen men kvarstår utanför detta område (art. 16).

Överlåtelse helt eller delvis av undersökningstillstånd blir ej giltig utan konseljbeslut efter hörande av conseil général des mines (art. 17).

Innehavaren av ett undersökningstillstånd kan avstå från hela tillståndet men ej del därav (art. 18).

Atomenergikommittén skall höras vid beviljande, förlängning, återkallande eller överlåtelse av eller avstående från undersökningstillstånd avseende ämnen, som kan tjäna atomenergiändamål (art. 19).

Bearbetning (kap. III) av mines av annan än staten får ej ske, icke ens av jordägaren, utan koncession eller bearbetningstillstånd (art. 21). Ministern för gruvärenden kan dock, efter hörande av conseil général des mines och, då fråga är om ämnen som kan tjäna atomenergiändamål, atomenergikommittén, auktorisera den som bearbetar minières eller carrières att inom vissa gränser fritt tillgodogöra sig ämnen som eljest är hänförliga till mines (art. 22).

Regler om koncession meddelas i art. 25—50, om bearbetningstillstånd i art. 51—63 och om gruvor tillhörande staten i art. 64—68.

Bestämmelserna om koncession innehåller först regler om beviljandet av koncession. Ingen kan erhålla koncession, som icke har de nödiga tekniska och ekonomiska förutsättningarna för att väl genomföra exploateringen. Regeringen avgör vem som skall ha företäde av flera sökande — jordägare, upptäckare eller annan. Koncessionen meddelas genom konseljbeslut på villkor som upptages i koncessionen. Atomenergikommittén skall höras då fråga är om ämnen, som kan tjäna atomenergiändamål. Får upptäckaren ej koncession, är han berättigad till ersättning av den som får koncessionen; ersättningen bestämmes i koncessionen (art. 25).

Innehavare av undersökningstillstånd är under tillståndets giltighetstid ensam berättigad att erhålla koncession (art. 26). Giltighetstiden för andra koncessioner än sådana som avser kolväten är obegränsad (art. 29).

Koncessionsinnehavaren har rätt att för sitt arbete disponera över de icke koncessionerbara ämnen som nödvändigtvis medföljer vid brytningen. Markägaren kan göra anspråk på det som icke användes för driften mot ersättning motsvarande vad det normalt skulle kosta att direkt bryta dessa ämnen (art. 43).

Överlåtelse och utarrendering av koncession får ej ske utan medgivande i konseljbeslut. Varje avvikelse från denna bestämmelse är ogiltig och kan föranleda koncessionens återkallande (art. 44).

Om en koncession, som är odelad mellan flera koncessionsinnehavare, varit obearbetad under tio år, kan koncessionen återkallas på bestämda villkor (art. 46). Återkallelse av koncession kan även ske, om vederbörliga avgifter till staten, departementet eller kommunen icke erlagts under två på varandra följande år (art. 47, se även art. 97). Återkallande av koncession av annat skäl än enligt art. 44 och 46 beslutas av ministern för gruvärenden efter hörande av conseil général des mines och i förekommande

fall atomenergikommittén. När beslutet vunnit laga kraft utbjudes koncessionen på offentlig auktion (art. 48).

Bearbetningstillstånd meddelas av ministern för gruvärenden efter kungörelseförfarande samt efter hörande av conseil général des mines och, då fråga är om ämnen som kan tjäna atomenergiändamål, atomenergikommittén (art. 51). Tillståndet medför, med reservation för rätt som kan tillkomma ägare av minières, ensamrätt till exploatering (art. 52). Tillståndet gäller högst fem år men kan förlängas två gånger med högst fem år varje gång (art. 53). Innehavare av ett undersökningstillstånd är under dettas giltighetstid ensam berättigad att erhålla bearbetningstillstånd för samma ämnen. Han har rätt att erhålla ett sådant tillstånd, om han påvisar att en fyndighet innehållande dessa ämnen finns inom området (art. 54). Innehavaren av ett bearbetningstillstånd har samma rätt till icke koncessionerbara mineral som en koncessionsinnehavare (art. 57).

Bearbetningstillstånd medför ingen företrädesrätt till koncession (art. 60). Sådant tillstånd kan återkallas om det icke tages i anspråk eller om arbetet ligger nere under mer än sex månader eller om innehavaren icke rättar sig efter gruvinspektionens förelägganden (art. 82).

Bland de allmänna bestämmelserna kan nämnas att envar som gör en borring, ett arbete under jord eller en grävning vars djup överstiger tio meter skall, oavsett vad ändamålet är, kunna visa att anmälan gjorts till gruvinspektionen (art. 131). Alla geofysikaliska mätningar skall i förväg anmälas till gruvinspektionen och resultaten meddelas till denna (art. 133). På detta sätt insamlade handlingar och uppgifter får, såvida ej den som tillhandahållit handlingarna och uppgifterna lämnar sitt medgivande, ej utlämnas under tio år (art. 134).

Den *norska* gruvlagen (lag den 14/7 1842 angående bergverksdriften) bygger på inmutningssystemet. Vid sidan av 1842 års gruvlag har emellertid genomförts en särskild koncessionslagstiftning. Den nu gällande koncessionslagen är av den 14/12 1917 (lov om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiedom). Denna lags 2 kap. handlar om bergverk och innehåller bland annat följande. Utan koncession kan inga andra än stat och kommun börja regelbunden bergverksdrift på inmutningsbara mineral. Försöksarbete får företagas utan koncession, men brytningen får då ej överstiga 1 000 kbm berg årligen. Koncession meddelas för viss tid, högst 50 år. Vid tidens utgång tillfaller gruvan med tillhörande mark, rättigheter, byggnader och maskiner inom koncessionsfältet staten med full äganderätt utan vederlag. Övriga till bergverket hörande byggnader, maskiner och anläggningar kan staten lösa. Vid koncessionens beviljande kan bestämmelser meddelas i fråga om företagets grundkapital och säkerhet för drift under tre månader. Driften skall ske på bergsmässigt vis och om Bergverkskontoret i Departementet for Industri og Håndverk finner att driften väsentligen avviker från det bergsmässiga kan plan för arbetet begäras. Drift får sedan endast ske i enlighet med den av Bergverkskontoret fast-

ställda planen. För koncessionen kan bestämmas viss produktionsavgift per ton malm. Avgiften bestämmes för tio år åt gången. I samband med koncessionen kan föreskrivas skyldighet för koncessionsinnehavaren att, i den mån han ej själv använder gruvprodukterna för inhemsk förädling, avstå viss del därav till norska industriföretag, som vill köpa produkterna. Som villkor för koncessionen gäller vissa bestämmelser av social natur angående bostäder m. m. samt om skyldighet för koncessionsinnehavaren att bekosta vissa utgifter som föranledes av företagets tillkomst. För kontroll kan på koncessionsinnehavarens bekostnad tillsättas en kontrollör.

Att vid sidan av koncessionslagen inmutningssystemet bibehållits innebär bland annat att statsmyndigheten icke har frihet i valet av koncessionsinnehavare. Bergverkskontoret är å ena sidan visserligen icke skyldigt att lämna innehavaren av inmutningsrätten koncession men är å andra sidan förhindrat att ge koncession åt någon annan.

Genom lag den 21/3 1952 har införts ett tillägg i 1842 års lag § 18 av innehåll, bland annat, att Konungen eller den han förordnar kan medgiva att »grunn og rettighet», som erfordras för metallurgisk behandling eller annan förädling av utvunna metaller och malmer, skall avstås när det med hänsyn till rationell drift anses önskvärt att förädling försiggår i anslutning till utvinningen. På liknande sätt kan undantag medgivas från skärpningsförbud utan jordägarens samtycke, därest fråga är om metaller eller malmer av särskilt värdefullt eller samhällsnyttigt slag.

Speciallagar rörande vissa mineral har utfärdats. Enligt lag den 3/7 1914 om förvärfv av kalkstensförekomster må icke utan Konungens tillstånd annan än staten eller kommuner med full rättsverkan förvärva äganderätt eller nyttjanderätt till kalkstensförekomster av viss storlek eller rätt till leverans från sådana under längre tid än fem år. Såsom kalksten anses i lagen även marmor, dolomithaltig kalksten och dolomit.

I lag den 17/6 1949 om förvärfv av kvartsförekomster har föreskrivits att äganderätt eller nyttjanderätt till kvartsförekomst eller rätt till leverans från sådan under längre tid än två år icke utan Konungens tillstånd med full rättsverkan kan förvärfvas av andra än staten, kommuner, korporationer och stiftelser med allmännyttigt ändamål samt vissa uppräknade banker.

Genom lag den 15/2 1946 om tillägg till lagstiftningen om bergverksdriften har föreskrivits att det icke är tillåtet för annan än staten eller den som uppträder på statens vägnar att skärpa efter, anmäla, muta eller på annat sätt förvärva förekomster av metall, som enligt Konungens bestämmande anses vara av särskilt samhällsviktig betydelse, eller att förvärva eller utnyttja förekomster av mineral som innehåller sådan metall. Enligt kunglig resolution den 29/3 1946 bestämdes att uran och torium skulle anses såsom mineral av särskilt samhällsviktig betydelse och genom resolution den 20/10 1950 meddelades liknande förordnande rörande niob och tantal. Genom resolution den 12/8 1955 upphävdes emellertid resolutionen den 29/3 1946, och tilläggslagen den 15/2 1946 gäller alltså numera endast beträffande niob och tantal. På hösten 1957 tillsattes en kommitté som nu håller på

att utreda frågan om en ny atomenergilag. Denna kommitté skall också överväga eventuella ändringar i lagstiftningen om skärpning efter och utvinning av uran och torium m. m.

I *Sydafrika* regleras eftersökandet och utvinningen av uran och torium genom the Atomic Energy Act 1948 med ändringar 1952 och 1956. Staten har i princip ensam rätt att eftersöka, utvinna och eljest förfoga över sådana ämnen. Ingen enskild får utan tillstånd av ministeriet eftersöka eller bearbeta fyndigheter av dessa slag. Beträffande dispositionen över mineralen meddelas i vissa fall tillstånd av the Atomic Energy Board. Vid tillstånd kan knytas villkor. Ministeriet får ej meddela tillstånd utan att ha hört the Board. Där någon tidigare har gruvrätt till visst område, får i regel tillstånd ej givas annan än denne. Ministeriet skall i sådant fall söka träffa överenskommelse med innehavaren av rättigheten. På samma sätt förhåller det sig när uran påträffas tillsammans med guldfyndigheter. Om inkräktande sker på någons gruvrättighet, skall denne ha rätt till royalty eller annan ersättning, som ministeriet efter hörande av the Board bestämmer. Viss avgift utgår till jordägare.

Hur den *tyska* gruvlagstiftningen kommer att gestalta sig i framtiden är ovisst. Man vet sålunda ej huruvida en enhetlig gruvlagstiftning kommer att utbildas eller om de särskilda delstaterna kommer att såsom hittills ha särskilda lagar.¹

1865 års preussiska gruvlag är alltjämt den mest betydelsefulla i Tyskland. I Västtyskland gäller nio olika gruvlagar inom skilda områden, men de liknar alla i sina huvuddrag den preussiska.

Enligt 1865 års lag är vissa i lagen uppräknade mineral undantagna från markägarens förfoganderätt. Stenkol och salt samt i vissa provinser brunkol är förbehållna åt staten. Detsamma gäller i viss utsträckning järnmalm. — Den som vill bedriva skärpningsarbete å annans mark skall begära tillstånd därtill av jordägaren. Kan överenskommelse med denne ej träffas, kan tillstånd meddelas sökanden av bergsmyndigheten (Oberbergamt). Förvärv av definitiv rätt till en fyndighet sker genom förläning av vederbörande bergsmyndighet. Ansökan om förläning benämnes inmutning (Mutung). I vissa fall har upptäckaren företrädesrätt, i andra fall är prioritet i inmutningen avgörande för företrädesrätten till förläningen. Sedan inmutaren fått sig anvisat visst utmål, utfärdas förläningsurkunden, genom vilken gruvegendomen (das Bergwerkseigentum) uppkommer. De allmänna civilrättsliga reglerna angående fast egendom tillämpas på gruvegendomen i den mån ej annat följer av gruvlagens bestämmelser. Förläning avser visst mineral och flera förläningar kan därför förekomma på samma område.

Under nazistregimen vidtogs åtgärder för ökat statsinflytande inom gruvnäringen.

¹ Angående den tyska gruvrätten i allmänhet lämnas till en början en förkortad redogörelse ur Digman, Svensk gruvrätt s. 44 f.

Beträffande den nuvarande organisationen av den västtyska bergsförvaltningen må följande uppgifter lämnas.¹

Bergsförvaltningens uppgifter handhaves av befattningshavare i de olika förbundsländerna. I förbundsministeriet för hushållning (Wirtschaft) i Bonn finns visserligen en underavdelning bergsbruk (Bergbau), men den utövar ingen egentlig förvaltningsverksamhet och den har inga underordnade förbundsorgan.

Typisk för organisationen i förbundsländerna (Landesbergbehörden) är deras tredelning. Varje land har en Oberste Bergbehörde vid dess Wirtschaftsministerium. Under denne finns Oberbergämter, som ledes av Berghauptleuten och i deras ställe av Oberbergamtsdirektoren. Chefen för Oberbergamt i München har titeln president. Oberbergämter är s. k. Kollegialbehörden, vilket innebär att viktiga ärenden avgöres av ett kollegium, som bildas av de vid Oberbergamt tjänstgörande Oberberggräten. Avgöranden sker genom majoritetsbeslut. Varje land har ett Oberbergamt utom Nordrhein-Westfalen, där på grund av anhopningen av bergsbruk finns två Oberbergämter, ett i Bonn och ett i Dortmund. Som tredje och lägsta instans fungerar Bergämter (tidigare Bergreviere), 48 till antalet, därav 28 i Nordrhein-Westfalen.

Undantag från denna organisation gäller för Schleswig-Holstein och hansestäderna Bremen och Hamburg. Där finns endast Oberste Bergbehörde; Oberbergämter och Bergämter saknas. Oberbergamts uppgifter handhaves av Oberbergamt i Niedersachsen i staden Clausthal-Zellerfeld. Såsom Bergamt för Hamburg och Schleswig-Holstein fungerar Bergamt i Celle och för Bremen Bergamt i Hannover.

Såsom geologiska fackmyndigheter står särskilda Landesbehörden rådgivande vid sidan av Landesbergbehörden. För Nordrhein-Westfalen, Niedersachsen och Bremen finns sålunda avdelningskontor av Amt für Bodenforschung, som har sitt säte i Hannover.

Enligt art. 74 Ziff 11 i Grundgesetz sträcker sig förbundslagtiftningen konkurrerande in på bergsrättens (das Recht des Bergbaus) område. Om Förbundsrepubliken jämlikt art. 72 Abs. 2 gör bruk härav, går förbunds-rätten före landsrätten. Rättsligt föreligger alltså möjlighet att en dag på grundval av en förbunds lag en enhetlig förbundsbergsförvaltning träder i stället för de skilda landsbergsförvaltningarna. Huruvida och när det kommer att ske kan ej förutsägas.

Vad angår rätten att eftersöka och utvinna uran och torium må anföras följande.²

Staten har i enlighet med motsvarande bestämmelser i Landesberggesetze förbehållit sig rätten att eftersöka och utvinna dessa mineral. Grundsatsen om Staatsvorbehalt gäller. Endast staten, d. v. s. vederbörande Bundesland, har ifrågavarande rättigheter. En privatperson kan förvärva rätten

¹ Uppgifterna grundar sig på en artikel av Oberberggrat Dr jur. Hellmut Busse i tidskriften Der Bergbauangestellte 1955, häfte 9 s. 282.

² Uppgifterna grundar sig på en artikel av Oberberggrat Busse i nämnda tidskrift. 1957, häfte 1 s. 25.

endast i form av en Aufsuchungs- eller Gewinnungserlaubnis (Konzession). Sådän koncession meddelas av den högsta myndigheten, d. v. s. vederbörande Landeswirtschaftministeriums bergsavdelning.

För att få fram en så långt som möjligt enhetlig förvaltningspraxis i förbundsrepublikens alla länder har myndigheterna gemensamt fastställt förutsättningarna för en enskild att få tillstånd att eftersöka ifrågavarande fyndigheter. Sådana tillstånd är alltid återkalleliga eller gällande för vissa år. Ansökan skall göras till vederbörande lands bergsavdelning. Tillstånd kan meddelas endast den som finansiellt och fackmässigt kan garantera ett ändamålsenligt genomförande av undersökningen.

Med hänsyn till de betydande kostnaderna och då det kräves bergstekniskt erfarna personer för att undersökningen skall bli fackmässigt utförd, är det knappast möjligt för enskilda personer att få tillstånd till undersökning. Dessutom vakar myndigheterna över att personer som ej är bevandrade i bergsbruk icke får tillstånd via bulvaner. Även spekulationer med undersökningstillstånd och monopolsträvanden söker man hindra.

Undersöknings- och utvinningsverksamheten står under uppsikt av vederbörande Landesbergbehornden. De som är verksamma med arbete måste ingiva noggranna planer för arbetet, av vilka det framgår, hur uran- och toriumfyndigheterna skall utforskas. Dessa planer granskas av myndigheterna och godkännes till utförande endast om de ej är förbundna med nackdelar ur allmän synpunkt. Dessutom skall de geologiska myndigheterna enligt en särskild lag fortlöpande hållas underrättade.

I U. S. A. gäller i stort sett samma bestämmelser för eftersökande och utvinnande av uran och torium som för andra viktigare mineral. Speciella regler, huvudsakligen angående försäljning och annan överlåtelse av utvunnen uran och torium, gäller enligt Atomic Energy Act av den 30/8 1954, som ersatt en författning med samma namn av 1946. Myndigheternas syfte är att uppmuntra mera än att begränsa den fria prospekteringen, gruvdriften, frambringandet och försäljningen av uran.

Intet statligt tillstånd behövs för eftersökande eller utvinning av uran eller torium på odisponerade public lands. För att prospektera på statens mark eller mark som tillhör enskilda erfordras tillstånd av ägaren av marken eller gruvsrättigheterna. I fråga om Indian lands fordras tillstånd av Superintendenten som har jurisdiktion över området. Tillstånd är ej erforderligt för att arrendera eller köpa gruvsrättigheter avseende uran eller torium på privat mark eller på »public domain»; här gäller detsamma som om i marken ej funnits uran eller torium. Däremot måste man ha licens från Atomic Energy Commission (AEC) för att sälja, överlåta eller förvärva vissa kvantiteter uran eller torium, som utvunnits ur marken. Licenspliktigt mineral (»source materials») är de som innehåller 0,05 procent eller mera av uran eller torium eller någon kombination därav. Den som har sådant mineral skall hålla AEC underrättad om lagrets storlek, halt och förvaringsplats samt om äganderätten till detsamma.

Kap. 8. Motiveringar och förslag

I. Syftet med uranlagstiftningen

Syftet med lagstiftningen angående rätten att eftersöka och bearbeta fyndigheter av uran etc. var i vart fall från början i första hand att utnyttjandet av naturtillgångar av sådant slag samt användningen av mineralen skulle stå under statlig kontroll. Detta kommer till uttryck i prop. nr 372 till 1945 års riksdag, som ligger till grund för lagstiftningen. Där uttalades (s. 6) att det med hänsyn till den utomordentliga och säregna betydelse som uran redan hade och framdeles kunde få framstode som uppenbart att avsevärda olägenheter och vådor vore förbundna med en ordning, enligt vilken vem som helst ägde förfoga över naturtillgångar av dylik beskaffenhet, och det framhölls även att de främmande stater, vilka inom sina gränser besuttede urantillgångar, kunde förutsättas komma att snabbt vidtaga åtgärder för sådan kontroll. Så skedde också.

De uttalanden som gjordes 1945 får emellertid ses mot bakgrunden av att man då främst betraktade dessa frågor med hänsyn till uranets försvarspolitiska och utrikespolitiska betydelse. Detta framgår av propositionen. Numera träder atomkraftens fredliga användning alltmera i förgrunden; så är fallet icke blott i vårt land utan även i andra länder. Med hänsyn härtill och till önskan att uppmuntra enskilda att söka efter uran har man tillägnat sig en delvis annan syn på problemet. Även om det allmännas intresse av att äga kontroll över fyndigheterna alltjämt består — det kommer till uttryck i direktiven på det sätt att det närmast förutsättes att koncessionssystemet bibehålles — så träder numera även andra synpunkter i förgrunden. I direktiven framhålls såsom särskilt angeläget att översynen av lagstiftningen bedrivs med utgångspunkt från att sådana bestämmelser bör tillskapas att eftersökande av fyndigheter av betydelse för atomenergien ävensom undersökning och bearbetande av sådana fyndigheter stimuleras och underlättas. Det allmännas intresse är nu främst att man skall få kännedom om fyndigheterna och att vi i vårt land skall få fram material för den atomdrift som man räknar med kan bli av så utomordentlig betydelse i framtiden. Även i utlandet torde det vara så — USA och Canada utgör därvidlag betydelsefulla exempel — att man, efter att till en början ha haft den inställningen att det gällde att snabbt skaffa staten en långtgående kontroll över dessa naturtillgångar, numera funnit att det allmännas intresse bäst betjänas av att den enskildes insatser stimuleras genom lättnader i lagstiftningen. Det har uppgivits att i USA och Canada fynden av uran avsevärt ökats sedan sådan ändring skett. Kontrollbehovet kan väsentligen tillgodoses på sätt som skett i vår atomenergilag av d. 1/6 1956. Enligt denna är rätten att förvärva, inne-

hava, överlåta, bearbeta, exportera eller eljest taga befattning med uran, plutonium eller annat ämne, som användes som atombränsle, samt torium och annat ämne, som är ägnat att omvandlas till atombränsle, beroende av tillstånd av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Redan genom 1950 års ändringar i 9 kap. stenkolslagen kom man in på en väg som ledde till lättnader i den statliga kontrollen. Då gjordes undersökningsförfarandet väsentligen fritt; för undersökningsarbete av viss begränsad omfattning erfordrades ej längre koncession. Det ansågs för sådant fall tillräckligt att jordägarens och annan rättsägares intressen tillgodosågs. Möjlighet att även för undersökningsarbete förvärva koncession ansågs dock böra stå öppen; det kunde anses erforderligt exempelvis om rätt att företaga undersökning ej kunde erhållas genom frivillig överenskommelse eller om någon ville skaffa sig ensamrätt till undersökning av en fyndighet eller rätt till undersökningsarbete av större omfattning.

Vid den nya lagstiftningen torde man sålunda böra särskilt beakta följande synpunkter:

man bör eftersträva stimulans av de enskildas intresse att söka efter, undersöka och bearbeta uranfyndigheter genom att skapa dels så stor frihet och så enkla förfaranden som möjligt dels ock ett skydd för den enskildes rätt till eftersökande och de resultat som därigenom uppnås;

man måste ordna möjlighet för den som vill söka efter uran att även mot jordägares eller andra rättsinnehavares vilja och givetvis med tillgodoseende av dessas intressen få vara verksam för att eftersöka, undersöka och bearbeta uranfyndigheter så att sådana fyndigheter blir upptäckta och utnyttjade genom enskilt initiativ.

Det synes vidare vara ett det allmännas intresse att en väsentlig del av landets behov av uran i framtiden kan täckas genom inhemsk utvinning och att en viss kontroll kan ske över fyndigheterna och deras utnyttjande. Även kontrollen kan i detta sammanhang tjäna effektiviteten i produktionen: den kan inriktas på att man får kännedom om fyndigheterna och att de resurser som finns på bästa sätt utnyttjas.

II. De mineral som bör omfattas av uranlagstiftningen

Lagstiftningen skall i första hand liksom hittills avse uranhaltigt mineral.

Det torde ej ifrågasättas annat än att lagen även skall omfatta toriumhaltigt mineral, ehuru man ännu ej funnit nämnvärda kvantiteter därav i vårt land.

Beryllium intar en särställning i förhållande till uran och torium. Det är av betydelse för atomdriften men ej såsom »bränsle» för denna utan som moderatormaterial i likhet med tungt vatten eller som konstruktionsmaterial. När beryllium upptogs i lagstiftningen år 1953, anförde Atomkommittén och Aktiebolaget Atomenergi som skäl för en reglering bland annat (prop. nr 207/1953 s. 10) att hinder ej föreläge mot att beryllet, som dittills vanligen gått med i avfallet, såldes tillsammans med kvarts och fält-

spat. Beryll vore visserligen underkastat exportreglering, men i verkligheten kontrollerades ej att vid export av exempelvis kvarts och fältspat beryllium ej inginge i exportvaran. Förekomsten av beryllium vore så sparsam, att alla fynd därav borde reserveras för atomenergiframeställning. Det vore bolaget som genom sin prospekteringsverksamhet skaffade kännedom om de fyndigheter som funnes. Ett aktuellt behov förelåge av att bolaget kunde erhålla skydd för sina fynd av beryllium och att bolaget finge lagliga rättigheter att taga ut beryll ur fyndigheter som innehölle detta ämne.

En del remissinstanser ställde sig tveksamma till den föreslagna utvidgningen. Bergmästaren i västra distriktet menade sålunda (prop. s. 14) att beryllium borde göras inmutningsbart enligt gruvlagen. Härigenom erhöles en ytterst värdefull stimulans att uppsöka dylika fyndigheter. Sveriges geologiska undersökning (SGU) underströk (prop. s. 15) att det vore av stor betydelse att erforderliga föreskrifter funnes för att förebygga att ett fältspateller kvartsproducerande företag hindrades i sin verksamhet och utveckling genom att någon dess fyndighet genom förekomst av beryllium bleve underkastad koncession; bestämmelserna i 56 § 2 st. stenkolslagen syntes dock därvid vara tillfyllest.

Frågan om bibehållande av regleringen beträffande beryllium har visst samband med förekomsten av ämnet zirkonium. Detta ämne användes som konstruktionsmaterial i reaktorer och tjänar ungefär samma ändamål som beryllium. Zirkoniummalmer förekommer relativt rikligt i utlandet men mycket sparsamt här i Sverige och de betingar vid import ganska låga priser. Betydelsen av beryllium är för närvarande ganska ringa. Aktiebolaget Atomenergi lär bedöma frågan så att behov av koncessionsförfarande beträffande beryllium ej längre föreligger. Såsom framgår av uppgifterna i kap. 4 har koncession enbart för beryllium sökts endast i ett fall. Kontrollmöjligheter finns alltså genom exportregleringen och då, såsom SGU redan 1953 framhöll, en reglering av beryllium kan innebära vissa olägenheter för fältspat- och kvartsproducerande företag — detta torde gälla antingen man tillämpar koncession eller inmutning — torde tillräckliga skäl ej föreligga att bibehålla regleringen beträffande beryllium. Därmed torde också frågan om upptagande av zirkonium förfalla.

III. Principerna för en ny lagstiftning

De syften man främst bör eftersträva med den nya lagstiftningen kan otvivelaktigt uppnås både med inmutningssystemet och koncessionssystemet. Ehuru i direktiven närmast förutsatts att koncessionssystemet skall tillämpas, synes det dock vara av intresse att först säga några ord om de båda systemen; röster saknas ej som förordar inmutningssystemet. Detta system anses med fog överlägset koncessionssystemet såsom stimulans till eftersökande av mineral och den svenska gruvrätten har på detta område traditioner som man ej utan vidare bör avvisa. I Finland synes man också, efter ett misslyckat försök att kombinera de båda systemen, ha stannat för att be-

handla uran och torium såsom inmutningsbara mineral i allmänhet. Att man ursprungligen — år 1945 — i vår lagstiftning slog in på koncessionsvägen betingades såsom förut nämnts dels av de stränga krav på kontroll från det allmännas sida som man då uppställde, dels av uranets förekomst i naturen. I prop. nr 372/1945 uttalades (s. 7) att då såvitt vore bekant uranhaltigt mineral av sådan beskaffenhet att det kunde praktiskt tillgodogöras i vårt land huvudsakligen förekomme inom alunskifferfyndigheter, de bestämmelser i stenkolslagen som vore givna beträffande dylika fyndigheter i stort sett kunde erhålla motsvarande tillämpning med avseende å fyndigheter av uranhaltigt mineral.

Då man skall taga ståndpunkt till spörsmålet, vilket system — inmutning eller koncession — som är att föredraga i fråga om rättigheten att eftersöka och bearbeta uranfyndigheter, har man att bedöma dels huruvida uran har och kan förväntas få den betydelse att koncession ur denna synpunkt får anses motiverad och dels vilket system som framstår såsom det ur praktisk och rättslig synpunkt mest ändamålsenliga.

Vad beträffar uranets betydelse bedömes detta under närmast överskådlig tid komma att spela en avgörande roll såsom primärt bränsle för de civila atomenergiprogrammen med en alltmer stegrad efterfrågan som följd. Den effektivare utnyttjning av uranet, som kan komma till stånd genom principiella och tekniska förbättringar, kommer sannolikt icke att medföra någon revolutionerande förändring i detta förhållande. Uranets betydelse i och för sig torde sålunda motivera fortsatt tillämpning av koncessionssystemet.

Om man betraktar de praktiska och rättsliga skälen, är det alltjämt så att våra enda kända brytvärda fyndigheter av uran finns i alunskiffrarna. Man vet emellertid att uran finns även i inmutningsbara och andra mineral och intresset är i hög grad inriktat på att få fram brytvärda fyndigheter av uran även där. Man torde vid lagstiftningen böra räkna med att dessa strävanden kommer att vinna framgång och att inmutningsbara mineral och uran därför i framtiden kommer att brytas samtidigt ur samma fyndigheter. Uran kan alltså beräknas förekomma dels i fyndigheter, som nu regleras enligt stenkolslagens koncessionssystem, dels i fyndigheter som är inmutningsbara enligt gruvlagen. Detta försvårar ett rationellt ordnande av uranlagstiftningen. För vissa fall kan det framstå som mest ändamålsenligt att tillämpa stenkolslagens regler, för andra åter är gruvlagens regler lämpligare. Man måste sträva efter att såvitt möjligt eliminera de olägenheter som skulle uppstå i ett fall då till samma fyndigheter finns skilda rättsägare beträffande olika mineral som är underkastade olika regler.

Den anpassning i det särskilda fallet, som sålunda är önskvärd eller nödvändig, är i och för sig ett skäl för att man använder koncessionssystemet. I samband med att koncession beviljas kan en sådan anpassning ske, medan inmutningsrätten är bunden av mera bestämda regler. Om en koncessionsrätt redan föreligger till ett område, är det ägnat att skapa konfliktsituationer, om en inmutare utan vidare förvärvar en konkurrerande rätt till samma område. Dylika konflikter kan väl uppkomma redan inom ramen för nuva-

rande lagstiftning, men det gäller då mera speciella situationer. I 5 § punkt 9 gruvlagen har ett par sådana fall reglerats genom bestämmelser om inmutningshinder. Skulle uran i framtiden kunna uttagas ur en mängd olika fyndigheter, skulle konfliktsituationerna kunna komma att bli allmänna.

Inmutningsrätten tillämpad på våra gruvor av klassisk typ är en vidsträckt rätt, som ofta närmar sig äganderätten i sina verkningar. Det vore ägnat att ingiva betänkligheter att tillämpa en sådan rätt för utvinande av uran ur fyndigheter som sträcker sig över stora områden. Såsom förut nämnts förekommer uran allmänt, ehuru i små kvantiteter, i jordskorpan.

Att märka är även, att atomenergiverksamheten under de närmaste åren ej kan beräknas bli en ekonomisk verksamhet av vanlig typ. Den är på nuvarande stadium beroende av insatser av subventionskaraktär. Avsättningen av och prisbildningen på uran kommer att sammanhänga därmed.

Fördelarna med inmutningssystemet — dess stimulerande inverkan på prospekteringsverksamheten, dess innebörd av rättsligt förfarande oberoende av diskretionär prövning samt den automatiska lösningen av rätten till uran inom områden, som redan omfattas av rätt till andra mineral enligt gruvlagen — synes ej uppväga de skäl som talar för koncession. Man kan för övrigt ordna ett koncessionssystem med sikte på att tillgodose enskildas intressen. I den mån gruvlagen har fördelar framför stenkolslagen, kan de beaktas vid utformningen av lagstiftningen. Det är så mycket mera naturligt som en samordning av reglerna om uran och inmutningsbara mineral bör eftersträvas. Skulle det i framtiden visa sig att uran ej kommer att ha den speciella betydelse, som man nu synes böra räkna med, kan man måhända då överväga att upptaga uran som inmutningsbart mineral i gruvlagen. Man har då också en säkrare uppfattning om vilken gestaltning uranfyndigheterna får, särskilt i fråga om utsträckning och belägenhet. Att i nuvarande läge taga steget att göra uran inmutningsbart synes ej tillrådligt.

Fråga blir då hur man med tillämpning av koncessionssystemet kan uppnå en ändamålsenlig ordning på förevarande område. Det är tydligt att nuvarande lagstiftning, som har provisorisk karaktär, ej på ett tillfredsställande sätt löser de rättsliga frågor som uppkommer i samband med eftersökandet och bearbetandet av uranförekomster.

Med nuvarande ordning har man ett enhetligt system för undersökningskoncession och bearbetningskoncession med vissa mindre betydande lättnader i fråga om ansökningsförfarandet i det förra fallet. Formellt föreligger den egendomligheten att ansökningsförfarandet genom undantaget i 64 § 2 st. stenkolslagen från 2—4 §§ är oreglerat för undersökningskoncessionernas del. De relativt stränga regler som gäller för koncession i fortsättningen är däremot i full utsträckning tillämpliga även på undersökningskoncessionerna. I nu berörda förhållanden föreligger de största svagheterna i nuvarande ordning. De uppväges väl delvis av att i stor utsträckning koncession ej behöver sökas för eftersökande och undersökning, men den som vill ha en skyddad rätt måste söka koncession. Den osäkerhet som

råder om behovet av skydd genom koncession gör också att systemet knappast fungerar tillfredsställande vare sig ur myndigheternas eller den enskildes synpunkt. Myndigheterna får sålunda utan direkt stöd i lagstiftningen utbilda en praxis, som dels innehåller vissa osäkra moment och dels fördröjer handläggningen av ärendena. Det har säkert varit av värde att man sålunda i rättstillämpningen fått tillfälle att söka sig fram till praktiska lösningar, men tiden torde nu vara inne att närmare utforma systemet för behandling av dessa ärenden.

Det är som förut nämnts först när bearbetning av en fyndighet skall komma till stånd som det allmännas intresse av kontroll inträder. Särskilt under nuvarande förhållanden, då det gäller att skaffa kännedom om uranförekomsterna i vårt land, finns anledning att bereda största möjliga frihet och uppmuntran åt dem som har förutsättningar för och vill söka efter uran. Intresse för en sådan verksamhet finns och den relativt allmänna förekomsten av uran gör, att eftersökandet redan är rätt utbrett och kan komma att bli det i än högre grad när tekniken ytterligare utvecklats och behovet allt starkare aktualiseras. Man måste emellertid också räkna med att de brytvärda fynden kan bli relativt fåtaliga. Vad som ur allmän och enskild synpunkt kan krävas beträffande bearbetning av uranfyndigheter bör därför ej inverka på ordningen för eftersökande och undersökning. Det blir onödigt betungande för den enskilde och tar den administrativa apparaten i anspråk på ett sätt som ej motiveras av behovet.

Innan man går vidare i ett övervägande av principerna för en ny lagstiftning om uran må några ord sägas om begreppen eftersökande och undersökning av fyndigheter. I kap. 3 har påvisats att man kommit fram till att uttrycket »eftersöka och bearbeta» i stenkolslagen har samma innebörd som »undersöka och bearbeta» i gruvlagen. Att prospekteringen efter uran faller utanför koncessionstvånget är utan vidare klart genom den begränsning som skett genom 63 § 2 st. stenkolslagen och som omfattar, förutom sökandet efter fyndigheter, vissa åtgärder som går ut på undersökning av fyndigheter (koncession erfordras ej då fråga är endast om att »för erhållande av prov ur fyndighet för analys verkställa borrhning eller sprängning eller upptaga provgropar eller vidtaga andra liknande åtgärder»). Det undantag från koncessionsplikt som här göres innebär emellertid icke att man utan vidare har en rätt att på annans mark vidtaga sådana åtgärder som avses med undantaget. Man får icke inkräkta på jordägarens rätt utan att ha dennes medgivande. Sker det, kan man dömas för skadegörelse (åverkan). Har man jordägarens medgivande, behöver man emellertid ej koncession.

Ur gruvrättslig synpunkt blir frågan om en exakt gränsdragning mellan eftersökande och undersökning knappast aktuell. I stenkolslagen finns ingen allmän straffbestämmelse för den som eftersöker eller bearbetar en fyndighet utan koncession; endast i fråga om fyndigheter av uranhaltigt mineral m. m. (9 kap.) stadgas straffpåföljd för den som utan koncession eftersöker eller bearbetar fyndighet, och här går gränsen uttryckligen på sådant

sätt att åtgärder av det slag som upptages i 63 § 2 st. faller utanför det straffbara området. Enligt gruvlagen kan straffpåföljd inträda först om någon *bearbetar* en fyndighet utan att ha förvärvat inmutningsrätt (73 §).

Gränsen för det straffbara området enligt bestämmelserna om skadegörelse i 24 kap. strafflagen framgår av brottsbeskrivningen: var som förstör eller skadar egendom, fast eller lös, till men för annans rätt straffas för skadegörelse. Är skadegörelsen med hänsyn till skadans obetydlighet och övriga omständigheter vid brottet att anse som ringa, kallas det åverkan. Enligt en speciell bestämmelse skall den som i skog och mark tager bland annat sten och grus dömas för åverkan, ej för stöld eller snatteri.

I det följande kommer begreppen eftersökande och undersökning att användas i sådan betydelse att gränsen dem emellan drages i enlighet med de berörda objektiva rekvisiten för skadegörelse och åverkan.

Om eftersökande torde då utan vidare kunna sägas att något behov av reglering ej föreligger.

Beträffande undersökning kan föreligga behov *dels* av en under viss tid för den enskilde som vill verkställa sådana åtgärder skyddad rätt, som kan förvärras även om jordägaren motsätter sig överenskommelse därom, och *dels* garantier för jordägarens och annan rättsägares rättigheter och intressen. Vidare bör klargöras vad en frihet från skyldighet att söka tillstånd innebär i förhållande till behovet av skydd för den som verkställer undersökning — om han behöver riskera att annan genom att söka tillstånd skaffar sig företräde till fyndigheten. Därtill kommer möjligen det allmännas intresse av att få kännedom om fyndigheterna. På undersökningsstadiet får man emellertid också ha i sikte att den som får tillstånd till undersökning — eller får göra undersökning utan tillstånd — även får ett befogat intresse av att sedan kunna tillgodogöra sig sina fynd antingen genom tillstånd att bearbeta fyndigheten eller — om denna rätt överlämnas åt annan — genom skälig ersättning för de fynd han gjort.

På det stadium då bearbetning av en fyndighet skall ske tillkommer det allmännas intresse av att den som bearbetar fyndigheten har tekniska och ekonomiska resurser att effektivt utnyttja fyndigheten och att denne överhuvud är lämplig att — även ur kontrollsynpunkt — utnyttja en för vårt land utomordentligt betydelsefull naturtillgång. Detta är även ett jordägareintresse. Det intrång som sker i dennes egendom medför rätt till ersättning och anspråk på att arbetet utföres på ett sådant sätt att större intrång ej sker än som är nödvändigt. Tillgodoses jordägarens intresse dessutom med någon form av avgäld, har han ett intresse av att den som utövar brytningsrätten har vilja och förmåga att inom rimlig tid åstadkomma något resultat.

De synpunkter som nu anförts synes i stort sett kunna tillgodoses med ett system av följande innebörd:

1) Rätten att eftersöka uranfyndigheter och göra undersökningsarbeten på sådana fyndigheter kan lämnas i princip fri. Det betyder att vem som helst får söka efter sådana fyndigheter, om han ej inkräktar på jordägarens rätt,

och att denne har rätt att göra undersökningsarbete utan att särskilt tillstånd därtill meddelats. Jordägaren kan också genom privat avtal upplåta sina befogenheter åt annan, och denne kan då verkställa undersökningsarbete utan att ha erhållit tillstånd därtill av myndighet. Vad nu sagts innebär en utvidgning av friheten från koncessionsplikt i förhållande till gällande rätt, där friheten är begränsad till eftersökande och undersökningsarbeten av de slag, som anges i 63 § 2 st. stenkolslagen. En särskild fråga är vilken rätt innehavare av gruvrätt (inmutning, utmål eller koncession) bör äga att undersöka uranfyndigheter på sitt gruvområde. Denna fråga skall i det följande behandlas särskilt.

2) Den som vill förvärva en rätt att med uteslutande av andra undersöka uranfyndigheter på visst område bör kunna få tillstånd därtill av myndighet. Lämnas eftersökandet helt fritt, betyder det att en meddelad rätt att undersöka ett område ej hindrar andra att eftersöka uran på samma område. Betydelsen härav kommer att beröras i det följande.

3) Rätten att bearbeta en uranfyndighet bör vara beroende av koncession. Den koncessionsbeviljande myndigheten bör i princip ha frihet vid bestämmande av koncessionsinnehavare. Innehavare av gruvrätt intar dock även här en särställning.

4) De väsentliga olikheter som föreligger mellan undersökning och bearbetande bör föranleda att man reglerar dessa förhållanden vart för sig med särskilda regler för undersökning (*undersökningstillstånd*) och särskilda regler för bearbetande (*koncession*).

I anslutning till punkterna 1) och 2) uppkommer enligt vad förut sagts följande båda spörsmål:

a) Hur skall man kunna utnyttja fördelen — för såväl den enskilde som det allmänna — av att undersökningstillstånd ej behöver sökas för det stora antalet fall, då den som gör undersökning behöver icke endast en rätt och frihet att göra undersökning utan också ett skydd för sina intressen inom det område där han undersöker?

b) Hur skall man få till stånd enkla regler för prövning av vem som skall få företräde då flera gör anspråk på undersökningstillstånd? Det är av vikt att den tillståndsgivande myndigheten här ej ställes inför svåra överväganden, som kanske har avgörande betydelse för den framtida rätten till en värdefull fyndighet.

Det kan knappast komma i fråga att en jordägare i denna sin egenskap får en skyddad rätt gentemot andra som vill göra undersökning. Det är just mot jordägaren som möjligheten att få tillstånd erfordras. Man kan knappast heller som en allmän regel uppställa att ansökan om tillstånd för annan än jordägaren skall avslås, om jordägaren kan påvisa att han själv har ett aktuellt intresse av att göra undersökningen. Med en sådan regel skulle kunna uppkomma ömtåliga och svåra bevisfrågor i samband med ett ärende om ansökan om tillstånd. Situationen är i viss mån en annan, om jordägaren åt annan, exempelvis ett gruvföretag eller annat industriföretag, upplåtit sin rätt till undersökning beträffande ifrågavarande

ännen. Om företaget på grund av sådant avtal igångsatt undersökning, kan det framstå såsom obilligt att man ej respekterar en sådan rätt utan ger undersökningstillstånd åt annan. När undersökningsarbete i egentlig mening igångsättes, är det av vikt för den som gör arbetet att han får ostörd av andra utföra detta.

En möjlighet att undvika ett tillståndsförfarande i det stora antalet fall skulle vara att införa ett enkelt anmälningsförfarande för de fall då tillstånd ej är erforderligt för att få en rätt gentemot jordägaren. Ett sådant anmälningsförfarande skulle emellertid kunna missbrukas och utnyttjas för att skaffa företrädesrätt till stora områden för framtiden. Man måste räkna med att många företag skulle genom anmälningar söka åt sig garantera så stora områden som möjligt. Olägenheterna härav skulle dock kunna begränsas genom att anmälan ej medförde företrädesrätt mer än under viss kortare tid.

Det vill emellertid synas som om man skulle kunna komma fram till ett användbart system med enkel anmälan om man kvalificerar den till en *fyndanmälan* till myndighet. Det allmänna har ett intresse av att gjorda fynd blir anmälda. Om den enskildes intresse av att anmäla sina fynd till myndighet stimuleras genom att möjligheterna att erhålla undersökningstillstånd eller brytningstillstånd (koncession) i konkurrens med annan göres i viss mån beroende av sådan anmälan, bör man kunna få en lämplig grund för att skilja mellan olika sökande. Ur prioritetssynpunkt synes rent sakligt en väl underbyggd fyndanmälan — och såsom sådan bör allmänt sett anses anmälan om fynd som har det värde att sökanden är beredd att därå bekosta undersökningsarbete — böra tillmätas större betydelse än tidpunkten för ansökning om undersökningstillstånd.

Såsom förut berörts kräver frågan om inmutares, gruvinnehavares och koncessionsinnehavares rättsställning i fråga om rätten att undersöka uranfyndighet på eget gruvområde särskilda överväganden. Rättigheterna enligt gruvlagen och stenkolslagen — utom 9 kap. sistnämnda lag — avser visserligen ej uran, men detta förekommer på sådant sätt att det naturligt följer med då undersökning eller bearbetning sker av en fyndighet som huvudsakligen består av inmutningsbara mineral eller mineral som är underkastade koncession. En särställning intar måhända koncession för utvinnande av olja ur alunskiffer enligt Ljungströmsmetoden, d. v. s. genom elektrisk uppvärmning av berget.

Ur allmän synpunkt torde ej föreligga hinder att ge innehavare av gruvrättigheter en på visst sätt skyddad företrädesrätt att på sitt område undersöka uranfyndigheter. Det skulle ligga väl i linje med principerna i koncessionslagstiftningen sådan den hittills utformats. Principen i 17 § stenkolslagen är sålunda att vid konkurrens mellan flera rättigheter först vunnit rättighet i första hand skall tillgodoses. Vidare hävdades starkt vid införande av reglerna om koncession å alunskifferfyndigheter att sådan rätt icke fick hindra redan befintliga företag. Kan man ej bereda innehavar-

na av gruvrättigheter en utan tillstånd skyddad rätt, får man räkna med att dessa — och de spelar en betydande roll i detta sammanhang, då oviss-
het ännu råder om förekomsten av brytvärda mängder uran i inmutnings-
bara mineral — i stor utsträckning söker undersökningstillstånd beträf-
fande uran på sina gruvområden för att skydda sina intressen. Ur administ-
rativ synpunkt uppkommer härigenom mycket arbete som måste bedömas
vara till föga nytta.

För bedömning av den rättsställning som bör tillkomma innehavare av
gruvrätt med avseende på rätten till uran uppställer sig först den frågan,
huruvida man kan — med hänsyn icke blott till undersökningstiden utan
även till det stadium då en fyndighet skall bearbetas — med allmänna
gruvrättsliga principer lösa de problem som uppkommer om till samma
fyndighet en har rätt till uran och en annan till de inmutningsbara minera-
len. Frågan har tidigare behandlats såväl i lagstiftningssammanhang som
vid tillämpningen av gällande bestämmelser i praxis. Angående de utta-
landen som därvid gjorts dels av 1. lagutsk. vid 1945 års riksdag och dels
av de tillämpande myndigheterna hänvisas till vad som anförts i kap. 5.
Här skall endast erinras om att utskottet uttalade den meningen att det ej
vore praktiskt möjligt att på samma område olika rättsinnehavare var för
sig kunde låta bryta den ene ett inmutningsbart mineral och den andre
uran. Koncession borde därför som regel icke meddelas någon annan än in-
mutaren eller gruvinnehavaren. Kommerskollegium anslöt sig senare i
princip till utskottets uppfattning men framhöll att annans inmutningar
eller utmål ej ovillkorligen borde uteslutas från koncession.

Om man söker en lösning på frågan om de olika intressenternas rättsställ-
ning då rätten till uran tillkommer en och rätten till inmutningsbara mine-
ral en annan, låt vara endast för speciella fall då en sådan konfliktsituation
tillåtes uppkomma, kan man till en början i likhet med 1 lagutsk. 1945 kon-
statera, att då uran förekommer i förening med inmutningsbara mineral,
brytning av bådadera måste ske samtidigt. Hur skall en sådan konflikt lösas,
om man har olika rättsägare till mineralen? Gruvlagen har i 8 kap. bestäm-
melser om samäganderätt i gruva och i förevarande fall skulle en liknande
situation uppkomma. Det är ett känt förhållande att dessa regler är myc-
ket svåra att tillämpa i praktiken, ehuru delägarskapet i en enhetlig gruv-
rörelse oftast har karaktär av andelsrätt till viss kvotdel i en fyndighet. Van-
ligen framtvings ett oppordnande av rättsförhållandet genom bildande av
ett aktiebolag. Man kan visserligen tänka sig att det inbördes rättsförhållan-
det mellan innehavare av urankoncession och gruvinnehavare enligt gruv-
lagen skulle regleras på samma sätt, men man måste dock ha regler att falla
tillbaka på, om en sådan ordning ej går att frivilligt genomföra. Kvotdelarna
av de olika delägarnas rätt måste då fastställas, en åtgärd som måste bedö-
mas såsom mycket svår att åstadkomma. Hittillsvarande erfarenhet ger vid
handen att man måste räkna med att urankoncessionen i regel kommer att
representera ett värde mindre än hälften av rätten till hela fyndigheten. Det-
ta medför att man med tillämpning av gruvlagens regler om brytningsvitsord

skulle komma till att innehavaren av urankoncession ej skulle kunna framtvunga brytning, eftersom för brytningsvitsord kräves att den som begär brytning innehar minst hälften i »gruvan». Om man inför en regel om att innehavaren av urankoncession får ett sådant vitsord även om han äger mindre än hälften i gruvan, inkräktar man på gruvinnehavarens rätt på ett sätt som knappast kan godtagas. I regel torde uranen ej få den ekonomiska betydelse vid bearbetande av en gruva att brytningen av uran bör få bli bestämmande för uttaget av inmutningsbara mineral.

För att man i nu berörda hänseenden skall kunna komma fram till en rimlig lösning med olika rättsägare beträffande uran å ena samt inmutningsbara mineral å andra sidan, måste man kunna bygga på en överenskommelse mellan delägarna eller en uppdelning av ett visst område dem emellan.

Med nu gällande regler kan man komma till rätta med svårigheterna i de fall då urankoncession sökes på gruvområde genom att normalt endast meddela sådan koncession åt gruvinnehavaren. Men om någon söker inmutning å ett område, beträffande vilket koncession å uran redan meddelats annan, finns ej möjlighet att hindra inmutningsrättens uppkomst. Detta fall torde få ses på följande sätt.

Om en person eller ett företag sökt uran och funnit sådant i inmutningsbart mineral, torde meddelande av koncession böra göras beroende av att inmutning sökts och utmål lagts. Det bör sålunda ej komma i fråga att en person på grund av en koncession för framvinnande av uran, som utgör ett mycket ringa inslag i det inmutningsbara mineralet, skall få bryta och tillgodogöra sig detta senare utan inmutning och utmålsläggning. Det skulle innebära att man kunde sätta hela gruvlagen ur funktion. Redan existensen av bestämmelserna om kronoandel visar att ett sådant kringgående av gruvlagens regler ej kan godtagas.

Vad nu sagts medför den fördelen, att man i regel ej behöver riskera att inmutning senare sökes av annan på område som omfattas av urankoncession. Det är dock tänkbart att så kan ske, om upptäckten av de inmutningsbara mineralen sker senare än upptäckten av uranet eller om en inmutningsbar fyndighet vid viss tidpunkt ej anses brytvärd men senare befinnes vara det. Med hänsyn härtill torde i 5 § 9 punkten gruvlagen såsom hinder mot inmutning böra upptagas även område, varå undersökningstillstånd eller koncession sökts eller meddelats för uran, såvida begärd inmutning avser mineral som förekommer i sådant samband med uran att det ej kan tillgodogöras för sig, dock att hinder mot inmutning ej föreligger om innehavaren av undersökningstillstånd eller koncession lämnat medgivande därtill eller tillstånd lämnats av Konungen.

Genom en sådan bestämmelse och ett stadgande i uranlagen att undersökningstillstånd eller koncession beträffande uran å område som omfattas av existerande gruvrätt (inmutning, utmål eller koncession) icke kan annat än undantagsvis, när synnerliga skäl är därtill, meddelas annan än innehavaren av gruvrätten får man en garanti för att beträffande fyndigheterna normalt kommer att gälla enhetliga rättsförhållanden. Där så un-

dantagsvis befinnes önskvärt eller lämpligt, kan genom överenskommelse eller på grund av Kungl. Maj:ts prövning åstadkommas en uppdelning av det område varom är fråga mellan olika intressenter. Det är tänkbart att fall kan uppkomma, då det framstår som en möjlig lösning att bereda en innehavare av gruvrätt ersättning för det intrång som göres på hans rätt. Man torde, åtminstone för närvarande, böra förutsätta att uppgörelse i sådana speciella fall kan komma till stånd utan särskilda regler därom i lag.

Gentemot en anordning sådan som den nu föreslagna kan invändas, att om man gör undersökningstillstånd till hinder mot inmutning, ett sådant tillstånd kan på ett obehörigt sätt hindra inmutningsverksamhet på ett kanske stort och värdefullt område med inmutningsbara mineral. Ansökning om undersökningstillstånd kan vidare tänkas bli använt för att skapa ett skydd för sökanden även beträffande inmutningsbara mineral utan att inmutning sökes. Det torde emellertid få ankomma på den tillståndsgivande myndigheten att söka motverka dylika olägenheter. Inmutning skall i vanlig ordning kunna sökas av annan än innehavaren av undersökningstillstånd och Kungl. Maj:t torde vid prövning av ansökning om medgivande till inmutning enligt det föreslagna tillägget till 5 § 9 punkten gruvlagen böra såtillvida väga de konkurrerande intressena mot varandra att det tillses att inmutningssökandens intressen ej på ett obehörigt sätt motverkas av ett kanske svagt grundat undersökningstillstånd å uran. Hinder bör ej föreligga för Kungl. Maj:t att dröja med avgörandet av frågan om inmutningsrätt till dess det visar sig vad undersökningen beträffande uran leder till. Med hänsyn till Kungl. Maj:ts prövningsrätt torde man knappast heller behöva räkna med att ett företag, som har intresse av inmutningsbara mineral på visst område, söker försvara rätten till sådana mineral med ett undersökningstillstånd å uran. Risken att annan söker inmutning och möjligheten att Kungl. Maj:t lämnar medgivande till inmutningen är sannolikt i regel alltför betydande för att företaget skall avstå från att för egen del söka inmutning.

Nu berörda förhållanden bör emellertid beaktas, när man tar standpunkt till frågorna om storleken av undersökningsområde, tiden för undersökningstillstånds giltighet och möjligen även kostnaderna för undersökningstillstånd.

Den nu föreslagna samordnade behandlingen av frågorna om koncession å uran å ena samt inmutning och utmål å andra sidan synes även ge en anvisning om hur man bör se på frågan om förhållandet mellan urankoncession och kronans rätt till kronoandel i inmutningsbara fyndigheter. Om kronan redan använt eller i samband med gruvrättighetens uppkomst använder sin rätt till kronoandel, blir kronan gruvinnehavare tillsammans med inmutaren. Det är då naturligt att rätten till koncession å uran i samma fyndighet meddelas för gruvinnehavaren, d. v. s. inmutaren och kronan, åtminstone om kronan utövar sin rätt till kronoandel. Har kronan utarrenderat sin kronoandel torde frågan få bedömas från fall till fall med hän-

syn till föreliggande förhållanden. Har inmutaren gjort fyndet av uran och haft arbete och kostnader därför, bör det kunna ifrågakomma att kronan gottgör inmutaren härför på samma sätt som när koncession eljest meddelas åt annan än den som gjort fyndet och eventuellt dessutom enligt reglerna i 49 § gruvlagen. Ersättningsskyldighet för fyndet bör dock ej ifrågakomma, när uranet på ett normalt och förutsebart sätt kommer fram tillsammans med de inmutningsbara mineralen så att man ej kan tala om ett särskilt fynd av uran. Om kronan avstår från att begagna sin kronoandel, bör koncession kunna meddelas för inmutaren ensam. Utarrendering av kronoandel bör väl i regel kombineras med utarrendering av andel i uran.

Beträffande inmutare, gruvinnehavare och innehavare av koncession torde betänkligheter sålunda ej böra möta mot att ge dem en skyddad rätt i huvudsak enligt de principer som — enligt vad som anförts i kap. 5 — utbildat sig i praxis. Söker någon tillstånd att söka efter uran, bör alltså i regel undantag vid tillståndsgivningen göras för sådana gruvrättigheter som nyss sagts, såvida ej innehavaren av gruvrättigheten lämnat medgivande till att tillståndet även får omfatta hans område. Om denne emellertid själv ej utnyttjar området för undersökning beträffande uran och den som söker tillstånd kan visa synnerliga skäl för att gruvområdet eller del därav får ingå i hans undersökningsområde, bör tillståndet kunna omfatta även nämnda gruvområde. I regel torde det i praktiken få tillgå så som kommerskollegium föreslagit, att innehavaren av gruvområdet en tid får tillfälle att själv göra undersökning antingen separat eller tillsammans med tillståndssökanden. Underlåter han detta, kan tillståndet utsträckas exempelvis i samband med förlängning av undersökningstiden. Vid den prövning som sålunda måste ske från den tillståndsgivande myndighetens sida bör emellertid särskilt beaktas, att exempelvis ett större gruvföretag kan äga ett befogat intresse av att med viss planmässighet verkställa sina undersökningar och grubarbeten och att en utomstående ej bör få rubba dessa genom onödiga anspråk. Gruvföretaget bör emellertid ej heller utan vidare kunna onödigtvis hindra en rationellt upplagd undersökning beträffande uran allenast för att kunna tillgodose sitt intresse av att relativt långt i framtiden disponera sina mineraltillgångar.

Enligt 14 § 2 mom. gruvlagen må vid undersökningsarbetet inmutaren bryta icke inmutningsbara mineraliska ämnen allenast i den mån sådant är erforderligt för undersökningsarbetets ändamålsenliga bedrivande. Metoderna för sökande efter inmutningsbara mineral överensstämmer måhända ej alltid med metoderna för undersökning beträffande uran. Vill inmutaren lägga upp en undersökning av sistnämnda slag, kan det måhända ej ske inom gränserna för ett undersökningsarbete enligt 14 § 2 mom. gruvlagen. Inmutaren måste då träffa särskild överenskommelse med jordägaren. Lyckas det ej, får han söka särskilt undersökningstillstånd beträffande uran.

Inom utmål får gruvinnehavaren enligt 52 § gruvlagen av icke inmutningsbara mineraliska ämnen använda vad vid grubarbetet behöves och

dessutom tillgodogöra sig allt som ej förrän vid anrikning eller därmed likställt förfarande kan avskiljas från de inmutningsbara mineralen. Uran torde höra till denna senare kategori, men i 52 § 4 st. göres undantag just för detta mineral samt torium och beryllium. På undersökningsstadiet bör gruvinnehavaren icke av dessa bestämmelser hindras att undersöka uranfyndighet. Viss jämkning i lagtexten i 4 st. bör med hänsyn härtill måhända ske så att uttagande av material för analys eller anrikningsförsök uttryckligen undantages från förbudet. I detta sammanhang får man emellertid även taga hänsyn till 54 §. Utmålsområdet ovan jord får endast tagas i anspråk i den mån det blivit löst och då endast för sådant gruvarbete som avses i gruvlagen. Under jord bör gruvinnehavaren äga rätt att göra undersökning efter uran, eftersom han därigenom ej inkräktar på jordägarens rätt till marken. Detta bör gälla såväl löst som icke löst utmålsområde. Vill gruvinnehavaren däremot lägga upp en uranundersökning på icke löst utmålsmark, får han verkställa sådan, om han kan träffa överenskommelse därom med jordägaren. Kan sådan överenskommelse ej träffas, får han söka undersökningstillstånd och därmed träder bestämmelserna om sådan undersökning i tillämpning med skyldighet för gruvinnehavaren att utgiva ersättning för ianspråktagande av marken.

Inom koncessionsområde torde samma principer få gälla som nyss sagts om utmålsmark.

Nämnda skillnad mellan löst och icke löst område torde också i viss mån få beaktas då någon utomstående söker undersökningstillstånd. Synnerligen starka skäl måste kunna åberopas för att en utomstående skall kunna få sådant tillstånd beträffande en gruvinnehavares lösta område, såvida ej fråga är om exempelvis en gammal gruva där gruvrätten numera har ringa eller ingen betydelse. Däremot kan man måhända vara något mindre restriktiv i tillämpningen, då fråga är om icke löst utmålsmark eller koncessionsområde, om arbete ej heller pågår eller förväntas snart komma till stånd under jord. Riskerna för kollision i arbetet är då mindre. Även i fall som nu berörts bör dock givetvis gruvinnehavarens intresse av att vara ostörd av annans arbete inom utmål eller koncessionsområde vederbörligen beaktas och man bör också tillse att man ej mot gruvinnehavarens önskan utan starka skäl skapar en sådan situation att gruvinnehavaren tvingas att utgiva ersättning för fynd som måhända sedan naturligt skulle ha kommit fram under hans gruvarbete.

När fråga är om förhållandet mellan innehavare av undersökningstillstånd eller koncession å uran å ena sidan samt koncessionsinnehavare beträffande annat mineral å andra sidan intar alunskiffer en särställning. Koncession å alunskifferfyndighet fordras *för utvinnande av olja*, d. v. s. för rätt att för dylikt ändamål eftersöka och bearbeta sådan fyndighet. Uttagande av olja ur alunskifferfyndighet kan ske även utan brytning. I sådant fall kan man i praktiken måhända lättare ordna rättsförhållandet mellan två koncessionsinnehavare, en å uran och en å olja, vid sidan av varandra, exempelvis genom att fyndigheten utnyttjas för de olika ändamålen vid olika tider. Det torde

kunna ordnas genom föreskrifter av den natur som avses i 56 § 2 st. stenkolslagen.

Vad beträffar rätten att utnyttja koncessionsområdet och där befintliga mineral har i kap. 5 lämnats en redogörelse för vad som är stadgat i 10, 17 och 58 §§ stenkolslagen samt i 51 och 52 §§ gruvlagen. Fråga är närmast huruvida man skall för urankoncessionernas del tillämpa principerna i 52 § gruvlagen (och 10 § stenkolslagen) eller principerna i 58 § stenkolslagen. Skillnaden torde ej vara synnerligen stor, eftersom uran ej lär kunna avskiljas förrän genom anrikning eller därmed likställt förfarande. För detta fall stadgas i 52 § gruvlagen att gruvinnehavaren får behålla icke inmutningsbara mineral, som brytes tillsammans med de inmutningsbara, utan hembud till jordägaren. Befrielsen från hembud i 58 § stenkolslagen torde sålunda i praktiken ej spela någon roll i förevarande sammanhang. Anknytning till 52 § gruvlagen synes under sådana förhållanden vara att föredraga, eftersom enhetliga regler för uran och inmutningsbara mineral bör eftersträvas. Ett förtydligande synes dock böra ske. Såsom förut påpekats bör koncession å uran ej medföra rätt att utan inmutning eller koncession bearbeta och tillgodogöra sig fyndighet av inmutningsbara mineral eller mineral som avses i stenkolslagen utan att rätt därtill förvärvats i den ordning som är för sådana fyndigheter särskilt stadgad. Man kan måhända göra gällande att denna regel gäller utan särskilt stadgande och därvid hänvisa till straffbestämmelsen i 73 § gruvlagen för den som bearbetar inmutningsbar mineralfyndighet utan att ha förvärvat inmutningsrätt. Någon motsvarande bestämmelse finns dock ej i stenkolslagen. Föreligger tvekan huruvida en fyndighet är med hänsyn till andra mineral än uran brytvärd, torde frågan såvitt möjligt böra utredas eller undersökas i koncessionsärendet. Om innehavare av koncession å uran bryter en malm, vari inmutningsbara mineral ingår, dock ej i sådan mängd att utmål kan anvisas, torde malmen, om koncessionshavaren sålunda ej har inmutningsrätt, få bedömas enligt reglerna i 52 § om icke inmutningsbara mineral, vilka i princip tillkommer jordägaren men får i viss utsträckning och viss ordning tillgodogöras av gruvinnehavaren. I regel torde utmål ej komma att vägras på en fyndighet med inmutningsbara mineral av någon betydelse, om brytning skall ske för uttagande av uran. Jämför angående frågan om förutsättningar för att erhålla utmål Digman, Svensk gruvrätt s. 69 f.

I detta sammanhang må beaktas att vid upphävande av 9 kap. stenkolslagen bestämmelsen i 65 § bör inarbetas i 10 och 58 §§ på motsvarande sätt som i 52 § sista stycket gruvlagen.

IV. Tillståndsgivande myndighet

I avd. III har redogjorts för hur man kan tänka sig att gestalta en uranlagstiftning med särskilda regler för undersökningstillstånd och koncession.

Det synes lämpligt att Kungl. Maj:t frigöres från handläggningen av ärenden rörande undersökningstillstånd. Antalet sådana ärenden kan beräknas

bli stort och då eftersökande och undersökande av uranfyndigheter i princip kan göras fritt, kan de allmänna intressen som i detta sammanhang skall bevakas icke sägas vara av särskild betydelse. Det torde ligga väl i linje med strävandena att befria Kungl. Maj:t från ärenden som kan handläggas av annan myndighet att överflytta dessa ärenden från Kungl. Maj:ts prövning.

Önskvärt är även att ej heller länsstyrelserna betungas med ärenden om undersökningstillstånd. Vore fråga om tillståndsgivning av sådan natur som avses i 71 § expropriationslagen vore det måhända naturligtast att anlita länsstyrelserna. Av den tidigare redogörelsen framgår emellertid att de frågor av mera tveksam natur, som kan tänkas uppkomma i samband med beviljande av undersökningstillstånd, är av gruvrättslig natur. Att bergsstaten på grund härav måste vara inkopplad på dessa ärenden är självfallet och det vill synas som om ärendena också kan avgöras av bergsstatens myndigheter. Bergmästarna skulle väl med sin stora sakkunskap och kändedom om de lokala förhållandena i det stora antalet fall kunna i första instans avgöra ärendena. Det skulle ur arbetssynpunkt och med hänsyn till registrering av tillstånden vara önskvärt att så kunde ske. Eftersom fråga dock är om beslut av koncessionskaraktär — det synes knappast möjligt att helt lita till enkla fasta regler för beviljande av undersökningstillstånd — är det förordat med betänkligheter att avgörande sker av lokal myndighet. Tillståndsprövningen beträffande undersökning blir självfallet av betydelse då fråga sedermera uppkommer om vem som skall få koncession. På grund av vad nu anförts föreslås, att ansökningar om undersökningstillstånd väl skall ingivas till bergmästaren och handläggas hos honom men att ärendena av honom med eget yttrande skall sändas till kommerskollegium för avgörande. Det torde vara av betydelse att den centrala myndigheten på detta betydelsefulla område leder och övervakar utvecklingen även på undersökningsstatiet. Behovet av kontakt med Sveriges geologiska undersökning bör i sammanhanget även beaktas. De intressen länsstyrelserna har att beakta torde på detta stadium vara mindre framträdande. Undersökningsarbetet är i allmänhet ej så omfattande och ingripande att exempelvis naturskyddsintresset och andra industriernas intressen kan bli i nämnvärd grad förnärmade. Kommerskollegium torde komma att beakta när sådana fall uppkommer och då genom remiss till vederbörande länsstyrelse bereda denna tillfälle att yttra sig.

Koncessionsärendena har den karaktär att de otvivelaktigt skall avgöras av Kungl. Maj:t. Man kan räkna med att antalet koncessionsärenden blir ringa i jämförelse med antalet ärenden om undersökningstillstånd. Jämförelsen med inmutningar och utmål ligger här nära till hands; det är en mycket liten procent av antalet inmutningar som leder till utmålsläggning. Länsstyrelsernas medverkan i form av yttranden torde ej behöva göras obligatorisk genom särskild föreskrift därom i lag. Föreligger skäl att höra länsstyrelse, kan det lämpligen ske på ett tidigt stadium av ärendets behandling. I sista hand får det bero på Kungl. Maj:ts bedömande om länsstyrelsens hörande är erforderligt. Så torde i regel ej bli fallet exempelvis om ett gruvföretag söker urankoncession på sitt gruvområde.

V. Maximiareal, arbetsområde och giltighetstid beträffande undersökningstillstånd och koncession

Maximiarealen för koncession enligt stenkolslagen är 1 600 hektar, d. v. s. ett område motsvarande en kvadrat med 4 kilometers sida. Ett utmål enligt gruvlagen får vara högst 16 hektar, d. v. s. ett område motsvarande en kvadrat med 400 meters sida. En inmutning utgöres alltid av ett cirkelformigt område med 200 meters radie. Inmutningsområdets diameter motsvarar alltså den tänkta utmålskvadratens sida.

Uran förekommer, som förut nämnts, allmänt i jordskorpan och man får sålunda räkna med att uranfyndigheter kan förekomma såväl i flacka fyndigheter som i de vanligen brant stående fyndigheter som regleras genom gruvlagen. Innan undersökning skett kan man ej alltid bedöma vilken natur fyndigheten har. Att märka är också att utmålets maximiareal ingalunda är tillräcklig för gruvföretag enligt gruvlagen. Ofta måste ett gruvområde beläggas med ett flertal utmål vid sidan av varandra.

Då fråga är om ett ämne som i likhet med uran förekommer i mycket små kvantiteter inom stora områden, synes det icke vara i och för sig omotiverat att för undersökningar upplåtes relativt stora områden. Det kan vara till fördel för en systematiskt genomförd undersökning att så kan ske. Det har också visat sig att även med nuvarande höga maximiareal, 1 600 hektar, ansökningar i många fall avser ett flertal områden vid sidan av varandra (jämför kap. 4).

Såsom framgår av redogörelsen i avd. III talar beaktansvärda synpunkter för att undersökningsområdena ej tillåtes bli alltför omfattande. Avsikten med ett undersökningstillstånd är att sökanden skall få ett skydd gentemot andra att verkställa undersökning på visst område. Göres området onödigt stort, blir det emellertid ett icke önskvärt hinder för andra att göra undersökning. Denna olägenhet framträder så mycket starkare om, såsom nu föreslås, undersökningstillstånd blir ett, låt vara dispensabelt, hinder mot inmutning. Det är också angeläget att intrång på annans mark ej tillåtes ske i större utsträckning än som är nödvändigt. Även om man i lagen har en hög maximiareal, föreligger naturligtvis ej hinder att den tillståndsgivande myndigheten i det särskilda fallet begränsar tillståndet till det mindre område som kan finnas lämpligt och skäligt. Erfarenheten visar emellertid att en benägenhet finns att söka tillstånd för maximiarealen och att det ej är så lätt för den tillståndsgivande myndigheten att finna en grund för att beskära sökandens önskemål i fråga om området storlek.

En lämplig avvägning av maximiarealen för ett undersökningstillstånd synes vara att den bestämmes till 100 hektar, d. v. s. ett område motsvarande en kvadrat med 1 kilometers sida.

Vad beträffar koncessionsområdenas omfattning har man anledning antaga att efter verkställda undersökningar fyndet ofta kan lokaliseras så att arealen kan begränsas i förhållande till undersökningsområdet. Jordägare-

intresset är i detta fall än starkare framträdande, eftersom fråga är om ett intrång av helt annan natur än på undersökningsstadiet. Vidare bör jordägarnas intresse i ett speciellt hänseende särskilt beaktas i detta sammanhang. Det gäller rätten till avgäld. Antingen en avgäld konstrueras enligt reglerna i 53 § gruvlagen och 22 § stenkolslagen eller enligt 60 § stenkolslagen, har jordägaren ett intresse av att koncessionsområdet ej är för stort. I förra fallet skall avgälden nämligen fördelas mellan alla jordägarna, i senare fallet skall avgälden tillfalla den på vilkens område brytning skett. Det är sålunda ett jordägareintresse både att fördelningen ej sker på ett alltför stort antal jordägare och att en jordägare ej skall behöva vänta alltför länge innan han får ut någon avgäld.

Vid övervägande av de olika omständigheter som inverkar på frågan vill det dock synas som om den föreslagna maximiarealen för undersöknings-tillstånd, d. v. s. 100 hektar, bör kunna gälla även för koncessionernas del.

Enligt stenkolslagen bestämmer den koncessionsbeviljande myndigheten i koncessionen hur stor ytvidd av koncessionsområdet som får användas för arbete ovan jord. Sedan anvisas områden för sådant ändamål vid särskild förrättning av bergmästaren antingen på en gång eller i mån av behov. Enligt gruvlagen står hela inmutningsområdet till inmutarens förfogande för undersökningsarbete. Beträffande utmålsområdet får gruvinnehavaren bestämma hur stort område inom utmålet han vill använda för arbete ovan jord. Detta område skall lösas. Sedermera kan området för arbete ovan jord utvidgas.

I rättstillämpningen har man beträffande undersökningskoncession för uran i regel medgivit att en femtedel av området finge användas för arbete. Avvägningen har skett med hänsyn till de metoder som användes vid undersökningsarbete varom här är fråga.

När man strävar efter att gestalta en ny lagstiftning om uranfyndigheter i anslutning till gruvlagen, uppkommer i förevarande hänseende frågan, huruvida man kan avstå från att låta den tillståndsgivande eller koncessionsbeviljande myndigheten bestämma storleken av området för arbete i dagen. Den nu föreslagna minskningen av maximiarealen talar för att så kan ske. Det vill också synas som om den schematiska prövningen av tillståndsmyndigheten har rätt ringa värde. På grund härav föreslås att den som får undersökningstillstånd i princip får använda hela området för undersökningsarbete, i den mån ej hindersbestämmelserna begränsar hans rätt, och att det i första hand överlåtes åt innehavare av undersökningstillstånd att med jordägarna och andra rättsägare göra upp vilka områden som skall användas för undersökningsarbetet. Innehavaren av tillståndet har ett intresse av att begränsa sina anspråk, eftersom storleken av den årliga avgiften blir beroende av hur stora områden som tages i anspråk. Kan överenskommelse ej träffas angående områdena för arbete, bör — i likhet med vad som nu gäller enligt stenkolslagen — områdena bestämmas vid bergmästareförrättning. Då fråga är om koncession bör innehavaren av koncessionen vid bergmästareförrättning få anmäla vilka områden han vill använda för arbete i dagen.

Det ankommer på bergmästaren att anvisa dylika områden. Någon risk för att koncessionsinnehavaren skulle missbruka möjligheten att taga mark i anspråk föreligger så mycket mindre som ersättning föreslås skola utgå med 50 procents förhöjning.

Enligt 34 § gruvlagen äger sökande vid utmålsförrättningen få sig anvisad nödig mark utom utmålet dels för uppläggande av malm samt varp och andra avfallsprodukter dels ock för sådan byggnad eller annan anläggning, väg, transportbana, kraftledning, vattenledning eller avloppsledning, som är erforderlig för gruvdriften eller därmed sammanhängande verksamhet. Hotas visst område av ras eller sättningar, må det ock anvisas. Anvisande av mark utom utmål för berörda ändamål kan enligt 45 § 1 st. ske även efter utmålsförrättningen. Motsvarigheter till dessa bestämmelser finns ej i stenkolslagen. Det torde förutsättas att behov därav ej föreligger med hänsyn till koncessionsområdenas betydande utsträckning. Med hänsyn till att maximiområdet för en urankoncession nu föreslås bli avsevärt begränsat och då under alla förhållanden behov kan uppkomma att få ett område för verksamheten anvisat på viss plats kanske på visst avstånd från koncessionsområdet, föreslås att bestämmelser av ifrågavarande slag upptages i detta sammanhang.

En fråga som är av stor betydelse då det gäller att göra förfarandet i fråga om undersökningstillstånd så enkelt som möjligt är hur pass noggrant undersökningsområdet behöver bestämmas. Att fastställa gränserna för ett område av den storlek, varom här är fråga, kan vara förenat med betydande arbete liksom att åstadkomma en fullständig utredning om äganderättsförhållandena inom ett sådant område. Enligt gruvlagen är ett inmutningsområde cirkelformigt, vilket medför den fördelen att man endast behöver närmare bestämma läget av medelpunkten (inmutningspunkten som den kallas vid inmutning). I vissa fall kan det åter vara mest praktiskt att angiva området på annat sätt, t. ex. till viss eller vissa fastigheter eller, då fråga är om inmutningar och utmål, till de områden som omfattas av sådan gruvrätt. Hinder synes ej föreligga att lämna öppet att i det särskilda fallet använda den metod som befinnes lämpligast ur praktisk synpunkt. Fall torde kunna förekomma, då det ur rättssäkerhetssynpunkt är angeläget att större noggrannhet iakttages vid områdets bestämmande. Den tillståndsgivande myndigheten bör då ha möjlighet att kräva en sådan större noggrannhet. Jordägarnas intresse är i fråga om undersökningsområde huvudsakligen förknippat med användningen av mark för arbete och det är först i detta sammanhang som en närmare bestämning normalt har betydelse. Det torde få ankomma på kommerskollegium att utfärda föreskrifter i förevarande ämne.

Koncessionsområdets gränser måste fixeras på ett fullt betryggande sätt. Närmare föreskrifter om områdets form, exempelvis motsvarande 30 § gruvlagen, torde ej erfordras. Det ankommer givetvis på myndigheterna att tillse att formen blir ur alla synpunkter så ändamålsenlig som möjligt.

Vad beträffar giltighetstiden för undersökningstillstånd och koncession är till en början att märka, att stenkolslagen ej har några regler därom. Det

torde förutsättas att koncession gäller utan någon begränsning i tiden. Koncessionen kan emellertid göras beroende av att arbetsskyldighet och andra villkor fullgöres och Konungen äger även i övrigt återkalla koncessionen när skäl är därtill. I den praxis som börjat utbildas rörande urankoncessioner har man emellertid för undersökningskoncessionernas del tillämpat en begränsning till viss tid. Hänsyn till såväl det allmännas som enskildas intressen kräver att undersökningstillstånden begränsas till tiden. Det ligger i dessa tillstånds natur att så sker.

I gruvlagen är undersökningstiden bestämd till tre år med möjlighet att i olika fall erhålla förlängning av tiden: a) med den tid varunder arbetet på grund av tvist icke bedrivits; b) på grund av markens beskaffenhet, arbetsinställelse etc. med viss tid dock högst två år; c) när synnerliga skäl därtill föranleda med ytterligare högst tre år efter särskild prövning av kommerskollegium. Sedan utmål blivit lagt är beståndet av gruvrätten beroende av att den försvaras genom erläggande av försvarsavgift, en metod som ersatt de tidigare även på detta område gällande reglerna om arbetskyldighet.

Då fråga är om undersökningstillstånd för uran synes den metod som tillämpas för undersökningsarbete enligt gruvlagen kunna i stort sett användas. En lämplig avvägning synes vara, att undersökningstillståndet beviljas för viss tid, högst till utgången av kalenderåret då tre år förflutit från det tillståndet gavs. Det torde vara av värde att ej fixera en minimetid utan lämna den möjligheten öppen att för visst fall sätta tiden kortare, exempelvis om det är av allmänt eller enskilt intresse att undersökningen snabbt kommer till utförande eller om man har anledning ifrågasätta sökandens önskan eller förmåga att åstadkomma undersökningsarbete med någon effekt. Möjlighet kan stundom föreligga att driva fram ett undersökningsarbete under kort tid. Då det gäller att åstadkomma en lösning av konfliktfall, särskilt med inmutningsansökan, kan ett undersökningstillstånd på kort tid måhända stundom vara en lämplig lösning. Förlängning av tiden bör kunna medgivas, exempelvis med högst tre år, när skäl därtill visas föreligga. För särskilda fall av undantagsnatur bör möjlighet föreligga att medgiva ytterligare förlängning med högst tre år. En förutsättning bör då vara att synnerliga skäl föranleder därtill, exempelvis att force-majeuresituation förelegat eller att starka skäl för arbetets planmässiga utförande motiverar att tiden förlänges och det kan ske utan att andras intressen oskäligt trädes för nära. Vid förlängning av undersökningstillstånd bör, där så finnes motiverat, en begränsning av undersökningsområdet kunna göras (jämför härom fransk rätt).

Koncession bör beviljas utan tidsbegränsning och giltigheten eventuellt göras beroende av särskilda villkor.

Möjlighet bör föreligga att i undantagsfall återkalla undersökningstillstånd och koncession. Det ligger i sakens natur att en sådan möjlighet skall utnyttjas med långt gående hänsyn till den enskildes rätt. Angående förutsättningarna för återkallelse hänvisas till 12 och 26 §§ i förslaget samt specialmotiveringen till dessa paragrafer.

VI. Arbetsskyldighet och andra villkor vid undersökningstillstånd och koncession

De allmänna reglerna om arbetsskyldighet i 3 kap. stenkolslagen är ej tillämpliga på urankoncessioner. I stället gäller en motsvarande bestämmelse i 56 § 3 st. om ett slags arbetsskyldighet som villkor i koncessionen. Konungen äger vidare enligt 56 § 2 st. vid meddelande av koncession bestämma i vilken omfattning fyndigheten årligen må utnyttjas och vilka åtgärder som skall vidtagas för att återställa marken i lämpligt skick sedan fyndigheten eller del därav tillgodogjorts. Vid koncession må fogas de föreskrifter, som finns påkallade för att förebygga att annat industriellt företag hindras i sin utveckling eller som eljest finns erforderliga ur allmän eller enskild synpunkt.

Motsvarighet till dessa bestämmelser synes lämpligen kunna upptagas i en ny lagstiftning. Arbetsskyldighet bör dock ej vara en normal företeelse utan tillämpas endast i fall då det är särskilt motiverat av omständigheterna. En uttrycklig föreskrift torde böra upptagas om att bestämmelser må meddelas för att reglera förhållandet mellan sökanden och innehavare av annan gruvrätt å samma område. Angående villkor vid meddelande av koncession, se 24 § i förslaget.

Även kommerskollegium bör äga uppställa villkor för undersökningstillstånd, särskilt då det är erforderligt för att skydda annans rätt. Med hänsyn till de föreslagna bestämmelserna om begränsning av undersökningstiden torde åläggande av arbetsskyldighet under denna tid ej komma i fråga. Angående villkor för undersökningstillstånd, se 12 § i förslaget.

Frågor om villkor för undersökningstillstånd och koncession kommer även att behandlas i avd. XVI, nämligen om skyldighet att lämna uppgifter till myndighet och kontroll från myndighets sida.

VII. Förfarandet vid ansökning om undersökningstillstånd och koncession

Det är angeläget att förfarandet i samband med beviljande av undersökningstillstånd göres så enkelt som möjligt. Syftet med tillståndet — att bereda den som vill söka efter uran möjlighet att få taga mark i anspråk mot jordägarens vilja eller att åstadkomma en skyddad rätt till undersökningsarbete — gör emellertid att man genom förfarandet måste sörja för att jordägaren och annan rättsägare får tillfälle att bevaka sina intressen i samband med ansökningen eller efter beviljandet av tillstånd genom överklagande eller i vart fall när undersökningsarbetet skall påbörjas.

Förfarandet gestaltas sig olika enligt stenkolslagen och gruvlagen. Enligt stenkolslagen göres ansökan hos länsstyrelsen och kungörelse sker för att rättsägare skall få tillfälle att yttra sig. I fråga om undersökningskoncession å uran m. m. behöver dock dessa regler ej iakttagas. Förfarandet vid inmutning enligt gruvlagen innebär att ansökan göres hos bergmästaren.

Något kungörelseförfarande förekommer ej förrän denne fattat beslut. Då översändes mutsedeln till inmutaren och avskrifter av densamma till jordägarna, varjämte kungörelse sker. Meningens är att rättsägare härigenom skall beredas tillfälle att överklaga beslutet. Undersökningsarbete får sedan ej påbörjas utan att jordägare och nyttjanderättshavare i förväg underrättats.

De olika metoderna i stenkolslagen och gruvlagen torde sammanhånga med koncessionsrättens och inmutningsrättens olika natur. Ett koncessionsbeslut skall föregås av en prövning och avvägning av olika intressen, medan ansökan om inmutning bygger på en lagligen reglerad rätt att under givna förutsättningar få mutsedel. Ett koncessionsbeslut som meddelas av Kungl. Maj:t kan ej överklagas.

Det naturliga förfarandet vid ansökan om undersökningstillstånd å uran synes vara att man tillämpar principerna i stenkolslagen. Eftersom möjlighet föreligger att överklaga ett beslut av kommerskollegium hos Kungl. Maj:t, är det väl tänkbart att vänta med kungörelseförfarandet till dess kollegium fattat sitt beslut, men det framstår såsom mindre lämpligt att den prövning som dock skall ske hos kollegium försiggår utan att rättsägare fått tillfälle att yttra sig i ärendet.

Ansökan om undersökningstillstånd bör, ställd till kommerskollegium, ingivas till bergmästaren i det distrikt där området i fråga är beläget. Angående de uppgifter som bör lämnas och de handlingar som skall fogas vid ansökningen hänvisas till 5 § i förslaget och specialmotiveringen.

Bergmästaren skall låta införa kungörelse om ansökningen i allmänna tidningarna och tidning i orten. Bergmästaren bör dessutom, i den mån tillgängliga uppgifter gör det möjligt och därtill giver anledning, genom meddelanden med posten underrätta jordägare och andra intressenter; se här om närmare 7 § i förslaget. Tiden för yttrande synes kunna bestämmas till minst trettio dagar efter det kungörelsen var införd i allmänna tidningarna. Sedan denna tid gått till ända, skall bergmästaren insända handlingarna i ärendet med eget yttrande till kommerskollegium för avgörande.

Vad beträffar ansökning om koncession bör sådan till Konungen ställd ansökning likaledes ingivas eller insändas till bergmästaren. I detta fall bör kraven på uppgifter och övrig utredning ställas högre än då fråga är om undersökningstillstånd. Eftersom det skall vara en förutsättning för koncession att på området finns brytvärd fyndighet, skall utredning om förefintligheten därav tillhandahållas. Kungörelse och särskilda meddelanden skall ombesörjas av bergmästaren i likhet med i ärenden om undersökningstillstånd. Sedan tiden för yttrande av rättsägare utgått — även i detta fall synes denna tid kunna i lagen bestämmas till minst trettio dagar efter det att kungörelsen var införd i allmänna tidningarna — skall bergmästaren översända handlingarna med eget yttrande till kommerskollegium, som i sin tur med eget yttrande överlämnar ärendet till Kungl. Maj:t för avgörande. Frågan om yttrande av länsstyrelsen har behandlats i avd. IV här ovan.

Såväl ifråga om undersökningstillstånd som koncession torde ansöknings-

förfarandet kunna förenklas genom undantag av kungörelseförfarandet för det fall att sökanden redan har gruvrätt till det område varom är fråga. En sådan förenkling överensstämmer med vad som redan nu gäller enligt 64 § 2 st. stenkolslagen.

Angående ansökningsförfarandet vid koncession hänvisas i övrigt till 19--21 §§ i förslaget jämte specialmotiveringen till dessa paragrafer.

VIII. Prövningen av ansökning om undersökningstillstånd och koncession. Fyndanmälan

Vid bedömandet efter vilka grunder ansökningar om undersökningstillstånd och koncession bör prövas, torde man i första hand taga i betraktande vilka synpunkter Kungl. Maj:t bör anlägga vid beviljandet av koncession.

I 4 § 2 st. stenkolslagen stadgas, att Konungen prövar huruvida med avseende å företagets gagn för orten och det allmänna koncession bör beviljas. I denna bestämmelse torde ligga ett dubbelt krav, nämligen dels att fråga är om en fyndighet som kan anses brytvärd och dels att sökanden kan utnyttja fyndigheten till gagn för orten och det allmänna.

Förutsättning för beviljande av koncession bör vara att fråga är om en fyndighet som kan tillgodogöras med avseende å uran. Förutsättningarna härför kan vara olika i olika fall. Är fråga om ett självständigt tillgodogörande av uran, måste kraven ställas högre än då fråga endast är om att i samband med annan gruvrörelse taga ut uran som biprodukt. Det kan synas som om denna fråga automatiskt regleras av att de ekonomiska förutsättningarna måste vara sådana att arbetet lönar sig. Det kan emellertid tänkas att en sökande med koncessionen huvudsakligen avser att komma åt mineral av annat slag. I ett sådant fall bör koncession ej beviljas förrän sökanden ordnat förutsättningar för att tillgodogöra sig dessa andra mineral antingen genom inmutning, koncession eller avtal med jordägaren.

Vidare skall sökanden vara lämplig för att utföra det arbete som avses med koncessionen och äga nödiga resurser därför. I 2 § stenkolslagen stadgas sålunda att sökande av koncession skall vid sin ansökan foga intyg som han vill åberopa för att styrka att arbetet kan av honom ändamålsenligt utföras och att nödiga tillgångar därtill står till han förfogande. I utlandet synes stränga krav uppställas i detta hänseende; jämför härom exempelvis vad som anföres angående fransk och tysk rätt i kap. 7. I 7 § stenkolslagen stadgas för det fall att flera söker koncession till samma område att Konungen bestämmer, oberoende av tiden då ansökningarna inkommit, vilken av sökandena, vare sig de är jordägare, upptäckare eller andra, må äga företräde till koncessionens erhållande. Denna princip bör, enligt vad förut sagts, modifieras så att beträffande område, till vilket gruvrätt förut gäller, koncession endast undantagsvis meddelas annan än innehavaren av gruvrätten. Denna modifikation är dock ett uttryck för att gruvinnehavaren i regel är den lämpligaste, eftersom det knappast är möj-

ligt att, annat än i undantagsfall, fördela brytningsrätten till uran och andra mineral på olika företagare.

Stenkolslagens bestämmelse i 7 § om företräde till koncession är utformad med hänsyn till ett enhetligt koncessionssystem. Fråga uppkommer då, när man skiljer mellan undersökningstillstånd och koncession, om Kungl. Maj:ts prövning ej skall påverkas av vem som fått undersökningstillstånd. Det ligger i sakens natur att om innehavaren av undersökningstillstånd har nödiga kvalifikationer han ligger närmast till att erhålla koncession. I princip bör dock Kungl. Maj:t vara obunden av att undersökningstillstånd meddelats. Det är att märka att kommerskollegium vid sin prövning av frågan om beviljande av undersökningstillstånd i allmänhet ej kan pröva vilken av flera sökande som är lämpligast för att erhålla koncession.

Vad beträffar prövningen av ansökning om undersökningstillstånd bör även för denna gälla den särskilda regeln till förmån för tidigare innehavare av gruvrätt till området. Vidare har i avd. III här ovan förordats att vikt lägges vid fyndanmälan; i vart fall bör åt en väl underbyggd fyndanmälan tillmätas större betydelse än prioritet i tiden för ingivande av ansökning om undersökningstillstånd. Det torde främst vara dessa synpunkter som får vara avgörande för den prövning kommerskollegium har att göra vid meddelande av undersökningstillstånd. Den mera kvalificerade prövningen av olika pretendenters lämplighet torde få anstå till prövningen av en eventuell koncessionsansökan. Det synes dock angeläget att kommerskollegium vid sin prövning beaktar de principer som sedermera kan förväntas bli av betydelse i koncessionsärendet. Ansökning om undersökningstillstånd syftar dock ytterst till att komma fram till koncession. Den som ej har utsikt att få koncession är kanske ofta föga betjänt av att få tillstånd att göra undersökning. En särskild ställning intar dock den som driver undersökningsarbete med sikte på att till annan mot ersättning tillhandahålla de fynd han gör. Det kan vara önskvärt att i vissa fall i ärende om undersökningstillstånd ett sådant förhållande konstateras, nämligen att ansökningen syftar till att eftersöka och undersöka fyndigheter och ej att driva gruvrörelse. Det kan underlätta att i koncessionsärendet bevilja koncession åt annan.

Om flera ingivit fyndanmälan beträffande samma fyndighet, bör dagen för ingivandet ej utan vidare vara avgörande, när sedermera ansökning om undersökningstillstånd sker. Kollegium bör äga bedöma innehållet i fyndanmälan och även bilda sig en uppfattning om vem som verkligen gjort fyndet. Om anmälningarna avser olika ställen på samma fyndområde, kan övervägas att fördela området mellan de sökande. Angående fyndanmälan, se i övrigt 35 § i förslaget samt specialmotiveringen till denna paragraf.

IX. Undersökningsarbete

Stenkolslagen skiljer ej mellan undersökningskoncession och koncession för bearbetande av en fyndighet. Vissa lättnader i fråga om ställande av pant, lösen av mark och ersättning medges dock för fall då fråga är allenast

om fyndighets undersökning medelst borring (11 och 14 §§). I gruvlagen däremot regleras undersökningsarbetet i ett särskilt kapitel, 3 kap. (12—19 §§).

Med den nu föreslagna formen för lagstiftningen faller det sig naturligt att för undersökningsarbetet tillämpa gruvlagens regler i 3 kap. De innebär, att innehavaren av undersökningstillstånd skall underrätta jordägaren och eventuell nyttjanderättsinnehavare minst 14 dagar innan han börjar arbete å dennes mark. Kan överenskommelse ej träffas om säkerhet, skall sådan säkerhet ställas som godkännes av överexekutor. Bergmästaren utövar kontroll över att rätten med avseende å arbetet ej överskrides. Ersättning utgår i form av årlig avgift samt ersättning för skada som marken tagit för framtiden. Tvist om ersättning avgöres av skiljemän som i 18 § gruvlagen sägs, såvida ej den ersättningsberättigade hellre vill gå till domstol.

Enligt gruvlagen har inmutaren rätt att enligt dessa regler utnyttja hela det inmutade området. Storleken av den årliga avgiften är dock beroende av hur stor del av området han använder för arbete. Enligt stenkolslagen åter bestämmes i koncessionen hur stor ytvidd som får användas för arbete i dagen och inom den så angivna arealen skall efter behov område anvisas av bergmästaren vid förrättning. Denna skillnad betingas av att koncessionsområdet är så vidsträckt i jämförelse med det inmutade området. I avd. V ovan har föreslagits att det i första hand bör överlåtas åt innehavare av undersökningstillstånd att med jordägarna göra upp vilka områden som skall användas för undersökningsarbetet. Kan överenskommelse ej träffas angående områdena för arbete, bör dessa bestämmas vid bergmästareförrättning. Om annan rättsägare än jordägare beröres, t. ex. innehavare av nyttjanderätt eller gruvrätt, skall även dennes rätt givetvis beaktas och överenskommelse således träffas även med sådan rättsinnehavare.

Gruvlagens regler om undersökningsarbete synes förutsätta att mark ej behöver lösas för undersökningsarbete. Ehuru denna möjlighet föreligger enligt stenkolslagen, torde anledning ej föreligga att räkna med att undersökning beträffande uran förorsakar större intrång än undersökning rörande inmutningsbara mineral, så att särskilda bestämmelser i detta hänseende erfordras.

X. Anvisande av mark å koncessionsområde

I avd. V har föreslagits, att stadgandet i stenkolslagen att Kungl. Maj:t vid beviljande av koncession skall bestämma den ytvidd i dagen som må anvisas koncessionsinnehavaren för arbete icke skall bibehållas, utan att det skall ankomma på bergmästaren att vid förrättning anvisa område för sådant arbete antingen på en gång vid arbetets början eller efter hand som behov uppkommer. Vidare föreslås nu, i nära anslutning till stenkolslagens regler, att sådant område skall lösas, såvida fråga ej är allenast om undersökningsarbete eller mark för väg och tiden för förfogandet ej överstiger tre år, i vilket fall ersättning genom årlig avgift och ersättning för skada för

framtiden skall utgå liksom vid undersökningsarbete på grund av undersökningstillstånd. I stenkolslagen avser undantaget från lösen ej undersökningsarbete i allmänhet utan endast undersökning medelst borring. Det vill emellertid synas som om samma bör gälla i detta hänseende som för undersökning på grund av undersökningstillstånd.

Enligt 11 § stenkolslagen skall koncessionsinnehavaren ställa pant för skada och intrång. I sådant hänseende skall han nedsätta 2 000 kronor innan arbete får börjas och vidare 50 kronor för varje hektar koncessionen omfattar innan annat arbete än fyndighetens undersökning medelst borring får äga rum. Denna bestämmelse kan med nu gällande regler vara mycket betungande. Detta gäller särskilt för det fall att undersökningsarbete måste drivas intensivare än medelst borring. För en koncession med maxiarealen 1 600 hektar blir då beloppet som skall nedsättas utöver de 2 000 kronorna icke mindre än 80 000 kronor. Beträffande undersökningstillstånd föreslås nu tillämpning av gruvlagens regler om undersökningsarbete, varigenom bestämmelserna om pant för sådant fall ej längre blir tillämpliga. Vad angår koncession föreslås en maxiareal av 100 hektar, varigenom det belopp som skall nedsättas utöver de 2 000 kronorna reduceras till högst 5 000 kronor. Ett sådant belopp synes ej alltför betungande för den som fått koncession å en brytvärd fyndighet. Beloppet kan måhända tvärt om anses alltför obetydligt som trygghet för dem, vilkas rätt kan komma att skadas. Reglerna om förnyande av säkerheten innebär dock att beloppet endast behöver utgöra säkerhet för skador under begränsad tid. Bestämmelserna i 11 § stenkolslagen synes därför kunna bibehållas ungefär i den gestaltning de nu har. Anledning att här ändra uttrycket »fyndighetens undersökning medelst borring» till undersökningsarbete i allmänhet synes ej föreligga.

Frågan om den borgen, som koncessionsinnehavaren enligt 12 § 2 mom. stenkolslagen skall ställa för lösen av område i dagen som blivit honom anvisat, innan han får taga dylikt område i besittning, kommer att behandlas i avd. XI.

XI. Principerna för samt bestämmande av lösen och annan ersättning

Vad först beträffar undersökningsarbete skall enligt 17 § gruvlagen inmutaren giva full ersättning i årlig avgift, varjämte skall utgå ersättning för skada för framtiden. Några grunder för ersättningens bestämmande anges ej. I 14 § 2 mom. stenkolslagen stadgas att den årliga avgiften skall motsvara dubbla beloppet av jordens avkastning utan avdrag för brukningskostnaden, varjämte skall utgå gottgörelse för skada som marken tagit för framtiden. Den här angivna grunden för bestämmande av den årliga avgiften torde sammanhånga med att ersättningen är ett alternativ till lösen mot 50 procents förhöjning och att ersättningar avser meddelad koncession. Det synes önskvärt att strävan efter enhetliga regler leder till att man bibehåller den allmännare föreskriften i gruvlagen. Skulle den till äventyrs innebära en ändring till nackdel för jordägarna, uppväges detta mer än

väl av den övergång till gruvlagens ersättningsprinciper som även i övrigt föreslås.

Gruvlagens regler beträffande utmål innehåller, att ersättning skall utgå med fulla värdet och hälften därutöver (37 §). För äldre utmål, beträffande vilka rätten till jordägareandel finns kvar, gäller ej regeln om 50 procents förhöjning. Enligt huvudregeln i stenkolslagens 14 § 1 mom. skall, då område för arbete i dagen löses, utgå lösen med 50 procents förhöjning. För annan ersättning är ej sådan förhöjning stadgad. Enligt 64 § 4 st. skall dock, då fråga är om koncession å uranhaltigt mineral m. m., ej utgå förhöjning som i 14 § 1 mom. sägs mer än i två fall. Det ena är av speciell natur; om Kungl. Maj:ts meddelat dispens från viss hindersbestämmelse skall ersättning för den marken utgå med 50 procents förhöjning. Det andra avser sådan mark, för vilken jordägaravgift enligt 60 § ej skall utgå; om viss mark lösts för uppförande av byggnad, får jordägaren ej avgift, eftersom sådan utgår endast för mark där brytning skett.

När bestämmelserna om alunskiffer upptogs i stenkolslagen år 1942 behandlades frågan om 50 procents förhöjning på ersättningen och frågan om avgäld till jordägaren i ett sammanhang (prop. nr 330/1942 s. 20 f.). Det uttalades, att vilken metod man än använde för att tillgodose jordägaren, slutresultatet borde vara att jordägaren erhöi dels full ersättning för den mark han avstod samt för skada och intrång dels ock därutöver skälig gottgörelse för själva fyndigheten. Man kunde välja tre vägar: 1) förhöjd markersättning; 2) royalt; 3) en kombination av 1) och 2). Det ansågs lämpligast att den särskilda ersättningen finge utgå i form av royalt. Att föreskriva både förhöjd markersättning och royalt syntes bli oskäligt betungande för koncessionsinnehavaren. Då det gällde bearbetande av alunskifferfyndigheter, kunde det bli fråga om att lösa stora områden för arbete i dagen, under det att i fråga om stenkolsgruvor och sådant arbete som avsåges i gruvlagen endast ett mindre område behövde lösas. Härtill komme att avgäld i fråga om alunskifferfyndigheter skulle utgå jämväl för brytning som belöpte på område som blivit inlöst av koncessionsinnehavaren. Detta innebure en avvikelse till jordägarens förmån från vad som eljest gällde enligt stenkolslagen. Vad nu sågts avsåge mark, inom vilken brytning skulle äga rum eller där olja eljest utvunnes. I fråga om mark som toges i anspråk på annat sätt, t. ex. för en fabriksbyggnad, komme någon avgäld icke att utgå. För inlösen enligt 14 § 1 mom. av sådan mark borde regeln om förhöjning med 50 procent bibehållas. Då i fråga om alunskifferfyndighet föreslogs att förhöjning av ersättning i övrigt ej skulle utgå, erinrades om den omständigheten att marken i regel kunde antagas komma att efter ej alltför lång tid återställas till jordägaren.

Anledning synes emellertid knappast föreligga att beträffande urankoncession tillämpa andra regler än enligt gruvlagen och enligt stenkolslagens bestämmelser om lösen av mark i allmänhet. Jordägaren har ej rätt till jordägareandel i en uranfyndighet. Jordägareavgäld utgår såväl enligt gruvlagen (53 §) som enligt stenkolslagen i allmänhet (22 §). Den för alunskif-

ferfyndigheter stadgade formen för avgäld som gäller även beträffande uran (60 § i stället för 22 §) har, såsom förut sagts, tillkommit på grund av svårigheten att bestämma avgäld på grundval av skiffrens värde. När reglerna om uran infördes, kom dessa att anknytas till bestämmelserna om alunskiffer och därmed blev den speciella formen av avgäld för alunskiffer gällande även för uranets del. Skillnaden mellan de båda formerna av avgäld torde ej motivera att ersättningsfrågorna i övrigt bedömes olika. Regeln synes sålunda böra vara att i samband med urankoncession ersättning skall utgå med 50 procents förhöjning såväl vid jordlösen som vid ersättning för skada och intrång. Frågan om skäligheten härav bör ses i samband med reglerna för avgäld, som behandlas i avd. XII.

Den ändring som sålunda föreslås torde vara ägnad att skapa större enhetlighet i fråga om ersättningar. I ett fall har ändringen dock en motsatt verkan, nämligen då fråga är om uran i alunskiffer, som är föremål för koncession enligt 8 kap. stenkolslagen. Löses mark å en alunskifferfyndighet för utvinnande av olja, skall ersättning utgå utan 50 procents förhöjning om marken bedömes bli avgäldsberättigad. Löses den för uttagande av uran, skall ersättning utgå med 50 procents förhöjning. Eftersom jordägaren i båda fallen är berättigad till en fast avgäld enligt 60 § stenkolslagen, torde han få finna sig i att koncessionsinnehavaren i lösenärendet åberopar reglerna i 8 kap. stenkolslagen. Skulle lösen av mark i realiteten avse utvinning av uran bör dock lösenreglerna för uran tillämpas. Konstruktionen av jordägareavgälden — vilken fråga behandlas i avd. XII — gör att jordägaren, om ersättningsreglerna beträffande alunskiffer tillämpas, kan räkna med den för sådana fyndigheter måhända förmånligare regeln om jordägareavgäld.

Vad beträffar formerna för bestämmande av ersättning gäller enligt stenkolslagen följande. Då mark skall lösas, skall reglerna i lagen om expropriation tillämpas. Det innebär att ersättningen skall bestämmas av expropriationsdomstol. Nedsättning och fördelning av löseskillingen skall i regel ske. Den exproprierande skall betala kostnaderna, såvida ej annat föranledes av stadgandena i 18:6 och 8 rättegångsbalken (speciella fall då part vållat kostnad genom invändning som han bort inse sakna fog; kostnaden skall ha varit påkallad för tillvaratagande av partens rätt). Annan ersättning än lösen skall enligt reglerna i 19 § vid tvist bestämmas av skiljemän med rätt att sedan klaga hos domstol. Vill den ersättningsberättigade hellre gå direkt till domstol, äger han rätt därtill. Beträffande kostnader gäller i detta fall att om ersättningen ej sättes högre än den ersättningsskyldige före sammanträdet bjudit, kostnaderna skall kvittas och vardera betala halva sammanträdeskostnaden. Nedsättning av ersättningsbeloppet skall ske hos länsstyrelsen och fördelas endast om fråga är om ersättning för bestående skada och intrång (18 § 2 st.). — Enligt 12 § 2 mom. stenkolslagen skall koncessionsinnehavare, innan han tar område i dagen i besittning, ställa borgen hos länsstyrelsen för lösen av området.

Enligt gruvlagen gäller beträffande årlig avgift och ersättning för skada under undersökningstiden att i händelse av tvist frågan skall avgöras av

skiljemän såvida ej den ersättningsberättigade vill gå till domstol (18 §). Skiljemannaförfarandet skall anordnas enligt reglerna i skiljemannalagen. Det betyder att klagan hos domstol över skiljemännens beslut kan ske endast i de speciella fall som angives i sistnämnda lag. Skyldighet att gälda kostnader får ej åläggas den ersättningsberättigade utan så är att han uppenbarligen påkallat förfarandet utan skäl. Beträffande ersättning i samband med utmålsförfarandet skall enligt 38 § gruvlagen lösen och annan ersättning bestämmas av bergmästaren och godemännen. Uppstår efter utmålsförrättningen skada och intrång, går enligt 39 § frågan om ersättning därför till domstol. Vid utmålsförrättning fastställd lösen och annan ersättning skall, om in-teckningar finns, fördelas enligt 42 § o. f.

Vad beträffar undersökningstillstånd synes ej föreligga någon anledning att tillämpa andra regler än dem som är stadgade i gruvlagen.

Ersättningsfrågor som uppkommer i samband med koncession kan väl tänkas komma att avse betydande belopp med hänsyn till de relativt stora arealer som kan ifrågakomma. Ur denna synpunkt kunde det vara av betydelse att inkoppla expropriationsdomstol på dessa ersättningsfrågor. Med hänsyn till att det system som tillämpas enligt gruvlagen alltid fungerat på ett tillfredsställande sätt och med hänsyn till värdet av en strävan mot enhetliga regler inom hela gruvrätten, förordas dock att ersättning — även då fråga är om lösen för mark — får bestämmas av bergmästare och godemän. Då fråga är om betydande belopp torde parterna ombesörja sakkunnig utredning och möjlighet torde föreligga att enligt 26 § gruvlagen hos länsstyrelsen begära förordnande av sakkunnigt biträde.

Avser arbetet endast undersökning medelst borring och vill koncessionsinnehavaren icke under längre tid än högst tre år förfoga över området i fråga, är han ej skyldig att lösa området utan han kan betala årlig avgift och ersätta skada för begagnandet. Denna bestämmelse torde i princip böra bibehållas men utsträckas att avse undersökningsarbete överhuvud under tre år. Anledning synes ej föreligga att behandla undersökningsarbete på detta stadium annorlunda än arbete på grund av undersökningstillstånd. Regler om förlängning av tiden torde dock ej komma i fråga.

Om man tillämpar gruvlagens regler torde frågan om ställande av borgen enligt 12 § 2 mom. stenkolslagens förfalla. Den bestämmelse som finns i 42 § gruvlagen angående ersättningsbeloppets erläggande torde innebära tillräcklig trygghet för den ersättningsberättigade. Där stadgas att vid utmålsförrättning fastställd lösen och annan ersättning jämte 6 procent ränta därå från dagen för förrättningens avslutande skall inom 90 dagar från samma tid, oavsett mot förrättningen förd talan, erläggas till den ersättningsberättigade. Under vissa förutsättningar skall beloppet i stället nedsättas hos länsstyrelsen. Erlägges eller nedsättes ej beloppet inom sålunda föreskriven tid, kan överexekutor förordna om skyndsamt handräckning för uttagande av beloppet samt förordna om arbetets inställande till dess ersättningen erlagts eller uttagits.

XII. Jordägareavgäld

Bestämmelser härom ifrågakommer givetvis endast beträffande koncession och ej i fråga om undersökningstillstånd.

Enligt 53 § gruvlagen gäller för utmål som tillkommit enligt gruvlagens regler — men ej beträffande äldre utmål, där jordägaren i princip har rätt till jordägareandel — att jordägaren har rätt till en avgäld motsvarande en procent av värdet av alla inmutningsbara mineral som inom utmålet brutits och uppfodrads. Avgälden skall dock ej för något år uppgå till högre belopp än 5 000 kronor och tiden är begränsad till 20 år. Fördelning skall ske mellan jordägarna efter som de äger del i jorden.

Den allmänna regeln om avgäld för stenkolslagens del finns i 22 §. Avgälden skall motsvara värdet av 1/75-del av vad som brutits och uppfodrads. Beträffande alunskiffer och uran m. m. gäller emellertid enligt 60 § att jordägaren skall vara berättigad till en avgift av 15 kronor för ar av den mark inom vilken brytning skett eller olja utvunnits. Bestämmelsen i 60 § skall dock, enligt 64 § 5 st., ej föranleda att den som erhållit koncession å alunskiffer såväl för utvinnande av olja som för erhållande av uran etc. skall erlägga större avgift än 15 kronor för ar för mark, inom vilken han företagit brytning, förutom av skiffer för utvinnande av olja, även av uranhaltigt mineral.

Förut har i olika sammanhang talats om innebörden av bestämmelserna om avgäld. Se i detta hänseende kap. 6 punkt g) samt kap. 8 avd. XI. Eftersom uran alltid förekommer tillsammans med andra mineral av olika slag, synes det mest rationellt att uppställa en regel, enligt vilken uran i varje särskilt fall betraktas på samma sätt som övriga mineral inom fyndigheten, för vilka avgäld skall utgå. Förekommer sålunda uran tillsammans med inmutningsbara mineral, skall i fråga om avgäld så anses som om uran varit inmutningsbart. Förekommer uran tillsammans med alunskiffer, för vilken koncession erhållits för utvinnande av olja, skall avgiften av 15 kronor för ar utgå på samma sätt som enligt nuvarande bestämmelser. Den nu nämnda regeln måste emellertid kompletteras med en bestämmelse för det fall att uran förekommer tillsammans med mineral, för vilka avgäld ej är stadgad. Då bör avgäld för uran utgå enligt reglerna i 53 § gruvlagen. En sådan bestämmelse innebär, att om uran uttages ur exempelvis granit och gnejs, kvarts eller fältspat avgäld skall utgå för uran enligt sistnämnda regler. Uttages uran ur en gruva, beträffande vilken äldre gruvförfattningar gäller och avgäld sålunda ej är stadgad, får jordägaren avgäld för uranet. Har däremot tiden om 20 år enligt 53 § gruvlagen för viss gruva utgått när uran börjar brytas, inträder ej någon ny rätt till avgäld beräknad på uranet.

Man kan måhända uppställa frågan, huruvida ej förekomsten av uran och inmutningsbara mineral i samma fyndighet bör föranleda förhöjning av maximibeloppet 5 000 kr. i 53 § gruvlagen. Det är emellertid angeläget att man, såvitt möjligt, ej komplicerar reglerna om avgäld med specialregler i

alltför stor utsträckning. Frågan om nämnda maximibelopp torde få bedömas som en schematisk regel, som ej kan differentieras med hänsyn till fyndigheter av olika värde och natur. Det kan också ifrågasättas huruvida icke maximibeloppet för uran bör höjas med hänsyn till att maximiarealen för urankoncession är mycket större än den högsta areal som är medgiven för utmål. Det vill emellertid synas som om arealen i detta sammanhang ej har den betydelse att en specialregel är erforderlig. Frågan om avgälden bör också ses i samband med att ersättningen till jordägare nu föreslås bli avsevärt förbättrad genom förhöjningen med 50 procent.

XIII. Hindersbestämmelser

Även i detta hänseende har man att jämföra gruvlagens och stenkolslagens regler. Enligt 5 § jämförd med 31 § gruvlagen föreligger hinder mot såväl inmutning som utmål beträffande i stort sett följande fall:

- 1) statsgruvefält,
- 2) nationalpark,
- 3) befästningsområde,
- 4) kyrkogård och begravningsplats,
- 5) område på mindre avstånd än 30 meter från järnväg eller kanal som är upplåten för allmän trafik, såvida ej medgivande lämnats av vederbörande ämbetsmyndighet,
- 6) område på mindre avstånd än 100 meter från bostad, tomt eller trädgård etc.,
- 7) område som upptages av elektrisk kraftstation eller industriell anläggning,
- 8) förut inmutat område eller utlagt utmål,
- 9) stenkols- och alunskifferkoncession, därest inmutning avser mineral som ingår i stenkolen respektive skiffern på sådant sätt att tillgodogörande ej kan ske för sig.

Stenkolslagen har, till skillnad från gruvlagen, särskilda bestämmelser för arbete ovan jord och för arbete under jord. Enligt 13 § gäller såsom hinder för arbete ovan jord i huvudsak vad som stadgas i 5 § punkterna 4—6 gruvlagen. Enligt 64 § 3 st. har Kungl. Maj:t dispensrätt i fall som avses i punkt 6 när synnerliga skäl är därtill. Beträffande arbete under jord gäller enligt 16 § hinder i följande fall: 1) kyrkogård och begravningsplats samt under ett område i dagen med utsträckning av 15 meter från kyrka; 2) under ett område i dagen med utsträckning av 15 meter från boningshus och 30 meter från järnväg eller kanal; 3) gruvarbete på mindre djup än 30 meter under ett område i dagen med utsträckning av 15 meter från annan åbyggnad vid gård än boningshus samt från tomtplats eller trädgård.

En principiell skillnad mellan gruvlagens och stenkolslagens hindringsbestämmelser är, att enligt gruvlagen inmutat eller utmålslagt område ej får omfatta områden av de slag som uppräknas i 5 §, medan i stenkolsla-

gen allenast föreskrives hinder för anvisande av område för arbete i dagen respektive hinder för arbete under jord.

Uppenbarligen bör man sträva efter att få enhetliga hindersbestämmelser och därvid bör anknytning ske till gruvlagens regler. Att märka är emellertid att i de fall, då enligt gruvlagen Kungl. Maj:t har dispensmöjlighet hinder i egentlig mening ej föreligger i ett koncessionsfall, eftersom Kungl. Maj:t då kan göra de begränsningar som ur allmän eller enskild synpunkt kan finnas erforderliga. Eftersom motsvarande regler emellertid skall tillämpas av kommerskollegium vid meddelande av undersökningstillstånd och bergmästaren skall iakttaga hindersbestämmelserna då område för arbete ovan jord anvisas, synes även dispensfallen böra upptagas och dessa områdens användning för undersökningstillstånd och koncession göras beroende av Konungens prövning. Med tillämpning av denna princip bör såsom hinderfall upptagas:

- 1) statsgruvefält med dispensrätt för Kungl. Maj:t,
- 2) nationalpark med dispensrätt för Kungl. Maj:t,
- 3) befästningsområde i den utsträckning Kungl. Maj:t bestämmer,
- 4) kyrkogård eller begravningsplats,
- 5) område på mindre avstånd än 30 meter från järnväg eller kanal, såvida ej medgivande lämnats av vederbörande ämbetsmyndighet,
- 6) område på mindre avstånd än 100 meter från bostad, tomt eller trädgård etc. med dispensrätt för Kungl. Maj:t,
- 7) område som upptages av elektrisk kraftstation eller industriell anläggning med dispensrätt för Kungl. Maj:t.

Beträffande inmutat område, utmål och koncessionsområde bör, enligt vad som anförts i avd. III, gälla att undersökningstillstånd eller koncession beträffande uran ej må meddelas annan än inmutaren, gruvinnehavaren eller koncessionsinnehavaren med mindre särskilda skäl är därtill. I detta sammanhang erinras också om det i avd. III framförda förslaget om ändring i 5 § punkt 9 gruvlagen, innebärande att inmutningshinder enligt gruvlagen skall föreligga beträffande område, varå undersökningstillstånd eller koncession sökts eller meddelats för undersökande eller bearbetande av fyndighet för utvinnande av ämnen som avses med uranlagen, såvida begärd inmutning avser mineral som förekommer i sådant samband med sistnämnda ämnen att det ej kan tillgodogöras för sig. Hinder mot inmutning skall dock ej föreligga om koncessionsinnehavaren eller innehavaren av undersökningstillstånd lämnat medgivande därtill eller Kungl. Maj:t medgivit undantag från ifrågavarande hindersbestämmelse.

Man kan emellertid tänka sig fall, där inmutningsrätt eller rätt på grund av koncession sträcker sig längre än nu föreslagna hinderbestämmelser beträffande uran medger. Det kan sammanhånga med skilda hindersbestämmelser eller med ett lämnat medgivande som undanröjt hinder. I sådana fall synes det omotiverat att uran ej skulle kunna uttagas även på område där gruvdrift likväl äger rum. Därför torde hindersbestämmelserna böra kompletteras med ett stadgande att, där inmutningsrätt eller koncession

för sökanden gäller till område varom nu är fråga, rätt att göra undersökning beträffande uran eller bearbeta uranfyndighet må utsträckas att avse även sådant område.

Frågan om väg såsom hinder har i detta sammanhang övertägs. Det synes uppenbart att i vart fall undersökningsarbetet ej behöver inkräkta på vägområden. Någon bestämmelse härom har emellertid ej upptagits, eftersom gruvlagen och stenkolslagen saknar regler därom. Vägfrågan övertägs i anslutning till 5 § punkt 5 gruvlagen i samband med 1952 års lagändringar. Angående vad därvid förekom, se Digman, Svensk gruvrätt s. 100 f.

XIV. Övergång av rätt till undersökningstillstånd och koncession samt upphörande av sådan rätt

I stenkolslagen stadgas i 8 § att koncession ej må överlåtas utan Konungens medgivande. Det ligger i såväl undersökningstillståndets som koncessionens natur att överlåtelse ej bör få ske utan den tillståndsgivande myndighetens medgivande. Stadganden bör därför upptagas om att undersökningstillstånd ej får överlåtas utan medgivande av kommerskollegium och koncession ej utan medgivande av Kungl. Maj:t.

Enligt 9 kap. gruvlagen skall avtal, varigenom rätt till gruva eller andel däri överlåtes eller nyttjanderätt upplåtes eller överlåtes, upprättas skriftligen med upptagande av samtliga villkor som betingas. Ändring eller tillägg som ej avfattas skriftligen är utan verkan. Överlåtelse gäller ej mot överlåtarens borgenärer förrän anmälan om överlåtelsen skett till bergmästaren. För försummelse att göra anmälan inom föreskriven tid är stadgad bötespåföljd. Dessa regler är tillämpliga på såväl inmutningar som utmål. Motsvarande föreskrifter finns ej i stenkolslagen. Den likformighet med gruvlagens regler som eftersträvas föranleder att bestämmelserna i 9 kap. gruvlagen föreslås bli tillämpliga även på undersökningstillstånd och koncession rörande uran. Det kan teoretiskt sett leda till komplikationer om överlåtelse av en rörelse av gruvlagstyp är ogiltig enligt 9 kap., medan samma överlåtelse såvitt avser en därmed förenad verksamhet för utvinande av uran blir giltig. Även om risken för att en sådan situation skall uppstå är mycket ringa, torde dock likformighet böra genomföras.

Undersökningstillstånd upphör att gälla när den för tillståndet bestämda tiden eller eventuellt förlängda tiden gått till ända. Vidare bör kommerskollegium ha möjlighet att undantagsvis kunna återkalla sådant tillstånd (se härom avd. V i detta kapitel, ävensom 12 § i förslaget och specialmotiveeringen till denna paragraf). Undersökningstillstånd bör vidare kunna bringas att upphöra på grund av ansökan därom av innehavaren av tillståndet. Att inmutningsrätt ej kan på sådant sätt upphöra sammanhänger med att man vill förhindra ommutning. Sådant skäl föreligger ej då fråga är om en rätt som är beroende på prövning av myndighet.

Även koncession bör undantagsvis kunna av Kungl. Maj:t återkallas (jäm-

för ovan och 26 § i förslaget). Vidare gäller enligt 21 § stenkolslagen att koncessionsinnehavaren, om han vill frånträda koncessionen, skall göra skriftlig anmälan hos länsstyrelsen. Underrättelse skall intagas i länskungörelserna. Om koncessionsinnehavaren vill avstå allenast viss del av området, skall han göra ansökan hos Kungl. Maj:t. Ärendet skall behandlas i den ordning som är stadgad för erhållande av koncession. För den nu ifrågasvarande lagstiftningens del synes dessa regler kunna bibehållas med den ändringen att anmälan om frånträddande av koncessionen skall ske till kommerskollegium i stället för till länsstyrelsen och att kungörande skall ske i Post- och inrikes tidningar och tidning i orten i stället för i länskungörelserna. Anteckning skall i båda fallen ske i det för urankoncessioner upprättade registret. Reglering av nedsatta säkerheter bör ske på sätt är stadgat i 21 § stenkolslagen. Se 33 § i förslaget.

Beträffande frågan hur det går med mark och annan egendom då koncession upphör stadgas i 32 § stenkolslagen. Mark som koncessionsinnehavaren löst hemfaller till jordägaren utan ersättning, dock att koncessionsinnehavaren må under två år därefter å sådan mark avgiftsfritt behålla kvar byggnader och andra tillhörigheter. Schakt och gruvöppningar samt i gruvan befintliga för dess styrka och bestånd nödiga byggnader skall utan lösen tillfalla den som sedermera i laga ordning förvärvar rätt till gruvans bearbetande. Motsvarande bestämmelser finns i 57 § gruvlagen. Dessa innebär dock efter 1952 års lagändringar en utsträckt rätt för jordägaren till förverkad egendom. I den nu förevarande lagstiftningen torde reglerna i 57 § gruvlagen böra göras tillämpliga.

XV. Ersättning till upptäckare

Av ålder har det varit regel i vår gruvlagstiftning att den som upptäckt en nyttig fyndighet skulle därför erhålla belöning. Man kan exempelvis hänvisa till bestämmelserna i 1723 års förordning punkterna 5 och 7,¹ där det sägs att vilken som helst som till bergskollegium anmälde något metallstreck eller mineral på annans grund och ägor skulle först efter vanligheten ha hittelön och, där något beständigt streck eller verk sedan blev därav, vidare få en »anständig och vacker vedergällning i sölf eller penningar» och jämväl äga tillstånd att participera i verket till i regel en fjärdedel. För att de som bodde långt avsides icke skulle behöva göra sig kostnad med besvärliga resor för att uppvisa sina prov hos bergskollegium, kunde de i orten anmäla sig hos bergmästaren eller, om han ej var till hands, till bergsfogden eller kyrkoherden eller länsmannen eller fjärdingsmannen och utvisa själva stället och taga attest av dem, varest provstenarna tagits; det skulle sedan åligga den, hos vilken upptäckaren anmält sig, att till bergskollegium insända sina och två andra trovärdiga mäns attester jämte provstenarna.

I senare gruvförfattningar har ej upptagits några bestämmelser om hitte-

¹ Se Digman, Svensk gruvrätt s. 504 f.

lön och annan ersättning till den som gjort fynd. Det torde sammanhånga med att upptäckaren har möjlighet att själv bevaka sina intressen genom att söka inmutning. Därmed har han fått en rätt till fyndigheten som han sedan kunnat överlåta mot ersättning.

Stenkolslagen behandlar, i 7 §, endast det fall då flera söker koncession och den som visar sig ha upptäckt fyndigheten får träda tillbaka för annan. Då skall den som får koncessionen utgiva skälig gottgörelse till upptäckaren, och beloppet av denna gottgörelse skall bestämmas i koncessionen. När förslaget till 1886 års stenkolslag behandlades i högsta domstolen anförde tre ledamöter av domstolen i anslutning till 7 § (prop. nr 4 år 1886) att ett sådant stadgande skulle haft berättigande om eftersökande av fyndighet föreginge koncession och finge företagas på grund av särskilt tillstånd av offentlig myndighet. När, såsom vore fallet enligt stenkolslagen, rättighet till eftersökande vore beroende av koncession, borde enligt dessa ledamöters mening någon gottgörelse för upptäckande av fyndighet, som skett före koncessionens meddelande, följdriktigt icke kunna bestämmas i lagen. I propositionen bibehölls emellertid bestämmelsen. Där åberopades principen att den som funnit en fyndighet borde ha rätt till belöning. Upptäckt utan sökande kunde tänkas äga rum och en belöning för fyndighetens angivande syntes då icke sakna skäl. Jordägaren kunde också på egen grund nedlägga arbete på eftersökande utan att på förhand genom koncession ha tillförsäkrat sig rätt till fyndigheten. Vid sådant förhållande vore det, anfördes i propositionen, hårt om han ej skulle få någon ersättning ens för sitt arbete.

Med det system som nu föreslås för reglering av rätten till uranfyndigheter aktualiseras givetvis frågan om ersättning åt upptäckare. För att uppmuntra till eftersökande göres rätten därtill i princip fri. Rätt till undersökning kan erhållas genom särskilt tillstånd, som ger ett skydd för rätten därtill. Därefter förbehålles åt Kungl. Maj:t fri prövningsrätt i fråga om vem som skall få koncession att bearbeta fyndigheten. Frågan om rätt till ersättning åt upptäckare i allmänhet torde få bedömas enligt allmänna rättsprinciper. Vad som i förevarande sammanhang bör upptagas är det fall att någon upptäckt en fyndighet — med eller utan undersökningstillstånd — och annan erhåller koncession. För sådant fall bör uttalas, att upptäckaren har rätt till skälig gottgörelse. Förutsättningarna för att anses som upptäckare och ersättningens storlek torde däremot ej böra regleras i förevarande lag. Det får bero på parterna själva att träffa uppgörelse eller eventuellt vid domstol eller inför skiljemän få frågan avgjord. Träffas uppgörelse innan koncession meddelas, bör beloppet utsättas i koncessionen. Stundom kanske Kungl. Maj:t finner situationen vara sådan att koncession ej meddelas förrän uppgörelse skett. Uppgörelse om beloppet torde dock ej böra göras till förutsättning för koncessionens meddelande. Det kan i ett visst fall vara ett allmänt intresse att koncession meddelas snabbt, medan frågan om ersättning åt upptäckaren kan kräva lång tid för förhandlingar eller tvist. Parterna kanske kan ha ett intresse av att före avgörandet avvakta resultatet av vissa arbeten.

Den som eftersöker uran på område, till vilket särskild rätt till undersökning tillkommer annan, bör i regel ej vara berättigad till ersättning för fynd som han gör på sådant område.

XVI. Ordningstadganden m. m.

Under rubriken Ordningsstadganden upptages i 4 kap. stenkolslagen bestämmelser som väsentligen överensstämmer med föreskrifterna i 10 kap. (68—78 §§) gruvlagen under rubriken Om tillsyn över gruvdriften. Sistnämnda föreskrifter torde kunna göras tillämpliga på uranfyndigheter med följande modifikationer.

I stället för stadgandet i 73 § om att den som utan att ha förvärvat inmutningsrätt på egen eller annans grund bearbetar inmutningsbar mineralfyndighet skall straffas med dagsböter torde särskilda straff- och påföljdsbestämmelser böra upptagas som närmare ansluter sig till vad som nu gäller enligt stenkolslagen. Denna fråga behandlas nedan i avd. XVII. — Vidare bör i detta sammanhang, i likhet med vad som skett i stenkolslagen, upptagas bestämmelser om gruvföreståndare, varom regler finns i 8 kap. gruvlagen (59 och 60 §§). Den väsentliga skillnaden mellan gruvlagens och stenkolslagens regler om gruvföreståndare är att enligt sistnämnda lag till skillnad från gruvlagen föreskrives att gruvföreståndare skall finnas, förutom då flera ha del i koncession, då sådan innehaves av bolag. Det synes lämpligt att i sistnämnda fall låta de allmänna principerna om ansvarighet och befogenheter för företrädare av bolag gälla och att gruvlagens bestämmelser om gruvföreståndare således göres tillämpliga. Angående innebörden härav, se Digman, Svensk gruvrätt s. 382. — Beträffande bestämmelserna i 78 § gruvlagen om gruvregister må anföras följande.

Något register över koncessioner föres ej av bergmästarna. Stenkolslagen saknar regler därom. Detta är uppenbarligen en brist. I stället för 78 § gruvlagen bör gälla en föreskrift att bergmästaren skall över undersökningstillstånd och koncessioner varom nu är fråga föra ett register, förslagsvis kallat uranregister, i vilket skall göras anteckning, förutom om övergång av rätt varom nu är fråga och vad därmed sammanhänger, om alla sådana av bergmästaren, domstol eller annan myndighet meddelade beslut eller vidtagna åtgärder som rör undersökningsområdet eller koncessionsområdet ävensom beträffande fyndanmälan och andra omständigheter som är av betydelse för bedömande av rätten till området. Närmare föreskrifter om registrets förande torde få meddelas av kommerskollegium. Det kan övervägas att låta ett register varom här är fråga omfatta även koncessioner enligt stenkolslagen.

I förevarande sammanhang synes lämpligen kunna upptagas bestämmelse om att reglerna i 9 kap. gruvlagen om övergång av rätt till gruva är tillämpliga även på undersökningstillstånd och koncession rörande uran. Jämför vad härom anförts i avd. XIV.

För särskilda fall torde det vara erforderligt att reglerna om samägande-

rätt i gruva och brytningsvitsord m. m. i 61—64 §§ gruvlagen kan tillämpas. Hänvisning härom till gruvlagens regler torde böra ske.

Jordägares rätt i fråga om kronojord, som innehaves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe, utövas enligt 10 § 2 st. sista punkten och 23 § stenkolslagen av kronoåbon eller boställsinnehavaren. Dessa bestämmelser korresponderar med vad som stadgades i 1884 års gruvstadga. Vid gruvlagens införande borttogs denna rätt för boställsinnehavare men kvarstod enligt 79 § gruvlagen för kronoåbo. Anledning synes ej föreligga att för förevarande fall intaga en annan ståndpunkt än gruvlagens. Angående innebörden av de spörsmål som här föreligger hänvisas till Digman, Svensk gruvrätt s. 420—425.

Slutligen skall i detta sammanhang behandlas frågan om uppgiftsskyldighet till myndighet och skyldighet för innehavare av undersökningstillstånd och koncession att underkasta sig insyn i arbetet. Redogörelse för vad i dessa hänseenden gäller enligt den praxis som uppkommit har lämnats i kap. 6 punkt p). Därav framgår att man kommit fram till att i koncessionen som villkor föreskriva »att koncessionsinnehavaren skall till kommerskollegium lämna de uppgifter rörande omfattningen av undersökningsarbetet som kollegium begär samt att Sveriges geologiska undersökning skall äga rätt att genom geolog följa arbetet och taga del av de vetenskapliga resultatet av detsamma». Dessa skyldigheter synes väl avvägda beträffande såväl undersökningsarbete som bearbetande av uranfyndighet. De kompletteras av föreskrifterna i 77 § gruvlagen, vilka föreslås bli tillämpliga även beträffande uran, om uppgifter beträffande vunnen malm och övriga statistiska redogörelser som kommerskollegium kan föreskriva. Påföljden av försummelse enligt 77 § är böter 25 kr., varjämte bergmästaren kan förelägga ny tid för uppgiftsskyldighetens fullgörande, varje gång vid vite ej överstigande 200 kr.

Det är väl möjligt att bibehålla ordningen att meddela föreskrifter om uppgifter till kommerskollegium och viss insyn för SGU i form av villkor i undersökningstillstånd och koncession. Nackdelen med en sådan ordning är att den enda påföljd en vägran kan medföra torde vara att tillståndet eller koncessionen återkallas. Med hänsyn härtill föreslås att ett stadgande av ifrågavarande innebörd upptages i lagen med föreskrift att vederbörande kan åläggas vid vite att fullgöra sin skyldighet. Det torde få åligga länsstyrelse att på anmälan av vederbörande myndighet meddela vitesföreläggande.

I samband med föreskrifter om insyn kommer man även in på spörsmål om sekretess beträffande vad som yppas genom en sådan insyn. Enskildas handlingar och förhållanden är ej offentliga, och en föreskrift om insyn innebär därför ett inkräktande på den enskildes rätt att undandraga sådana uppgifter offentligheten. Bestämmelser av detta slag finns i ett flertal lagar och författningar, såsom aktiebolagslagen och skattelagstiftningen, bank- och försäkringslagstiftningen. Grundlagen lägger ej hinder i vägen för bestämmelser om sådan insyn. Jämför vad 1944 års tryckfrihetssakkun-

niga anför härom i SOU 1947: 60 s. 71. — Av redogörelsen för fransk rätt i kap. 7 framgår, att man där upptagit en särskild sekretessbestämmelse på gruvrättens område.

Följande bestämmelser i sekretesslagen den 28/5 1937 är i detta sammanhang av intresse. Enligt 16 § må för statlig statistik lämnade uppgifter och myndighets bearbetningar därav, såframt de avser namngivna enskilda personer, bolag eller andra enskilda samfälligheter, icke utlämnas förrän 20 år förflutit från uppgiftens datum, därest ej den som däri avses samtycker till ett tidigare utlämnande eller ock, med hänsyn till uppgiftens eller bearbetningens natur eller det ändamål för vilket den åstundas och omständigheterna i övrigt, trygghet kan anses vara för handen att utlämnandet ej kommer att missbrukas till hans skada. I 21 § stadgas beträffande handlingar, vilka i andra fall än eljest i sekretesslagen sägs rör statlig utredning, kontroll eller stödverksamhet med avseende å produktion, handel etc. eller eljest med avseende å näringslivet, att Konungen äger, i den mån de innefattar sådana upplysningar om enskilda företags eller sammanslutningars affärs- eller driftförhållanden vilkas offentliggörande kan lända vederbörande företag eller sammanslutning till men, förordna, att handlingarna ej må utlämnas förrän viss tid, högst 20 år, förflutit från deras datum. I 27 § slutligen stadgas med avseende å handlingar, vilka angår myndighets verksamhet för införskaffande eller meddelande av upplysningar till enskildas tjänst eller vilka till myndighet inkommit eller där upprättats för utredningar eller undersökningar som myndigheten utför för enskildas räkning, att Konungen äger förordna, att de ej må utlämnas i andra fall eller annan ordning än Konungen bestämmer.

Nu återgivna bestämmelser i sekretesslagen innebär följande. Enligt 16 § föreligger utan vidare ett sekretesskydd för där avsedda fall. Bestämmelserna i 21 och 27 §§ ger Kungl. Maj:t befogenhet att meddela sekretesskydd i speciella fall av de slag som avses med bestämmelserna. Skulle det befinnas önskvärt och erforderligt att på förevarande område bereda skydd av sistnämnda slag, finns sålunda möjlighet att åstadkomma ett sådant genom föreskrifter av Kungl. Maj:t. Något förslag om sådana föreskrifter synes dock för närvarande ej erforderligt.

Stundom ålägges genom särskild bestämmelse i lag tystnadsplikt beträffande uppgifter av hemlig natur. Till skydd för yrkeshemligheter eller enskildas förhållanden i övrigt finns åtskilliga sådana bestämmelser, exempelvis i 51 § arbetarskyddslagen 1949 och i 56 § lagen om yrkesskadeförsäkring 1954 (jämför SOU 1947: 60 s. 125). Sådana bestämmelser, som även i stor utsträckning fanns i kristidsförfattningarna, riktar sig i regel mot allmänna befattningshavare, men hinder torde ej föreligga att i ett speciellt fall meddela bestämmelser om tystnadsplikt även för enskilda befattningshavare.

Ej heller i sist berörda hänseende synes det erforderligt att för närvarande upptaga någon bestämmelse.

XVII. Påföljder, fullföljd av talan

Stenkolslagen har för det fall att någon utan koncession eftersöker eller bearbetar fyndighet av slag som avses i lagen ej någon allmän påföljdsbestämmelse. I sådant hänseende är påföljder stadgade endast i 9 kap. beträffande uranfyndigheter och därmed likställda fyndigheter. Påföljdsbestämmelserna är för detta fall mycket stränga: straffmaximum är två års straffarbete men minimum går ned till bötesminimum; vidare är påföljden obligatoriskt förverkande av utvunna ämnen (66 och 67 §§). Såsom förut nämnts är påföljden för den som utan att ha förvärvat inmutningsrätt bearbetar inmutningsbar mineralfyndighet enligt 73 § gruvlagen endast dagsböter. De stränga påföljderna i 9 kap. stenkolslagen torde vid deras tillkomst ha motiverats av fall som nu regleras i atomenergilagen. Anledning synes ej föreligga att upptaga annan straffpåföljd än dagsböter. Förverkandepåföljden torde kunna bibehållas i den formen att vad som utvunnits må förklaras helt eller delvis förverkat till kronan.

Övriga föreslagna bestämmelser om ansvar, åtalsrätt m. m. överensstämmer i stort sett med vad som nu gäller enligt stenkolslagen. Stadgandet i 39 § nämnda lag ersättes dock av att 66 § sista stycket gruvlagen blir tillämpligt i uranlagen, och ansvarspåföljden »såsom för åverkan» ersättes med dagsböter. Någon motsvarighet till gruvlagens forumregel i 81 § är ej erforderlig. Forumfrågan regleras tillfyllest i rättegångsbalken. Jämför här om Digman, Svensk gruvrätt s. 426 f.

Klagan över bergmästarens beslut föres hos kommerskollegium. Över beslut av kollegium föres talan hos Kungl. Maj:t. Fråga om rätt till undersökningstillstånd bör avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet, varom tillägg torde böra ske i regeringsrättslagen, medan övriga frågor torde böra falla under regeringsrättens prövning. I den mån gruvlagens regler blir tillämpliga på uranfyndigheter, skall i gruvlagen meddelade fullföljdsbestämmelser självfallet också gälla.

XVIII. Övergångsbestämmelser

Det är angeläget att i framtiden ej kommer att finnas ett antal koncessioner, för vilka den äldre lagstiftningen — som i åtskilliga avseenden är mindre rationell — skall tillämpas. En sådan ordning kan undvikas, om under tiden till den nya lagstiftningens ikraftträdande koncession för bearbetande av uranfyndighet ej beviljas och om, efter den nya lagens ikraftträdande, koncession även på grund av äldre ansökning beviljas enligt reglerna i den nya lagen. Situationen är för närvarande den att endast en enda koncession för beaktande av uranfyndighet är beviljad; se uppgifterna från kommerskollegium intagna i kap. 4. Koncession för undersökning gäller för viss tid och det torde ej medföra olägenheter av någon omfattning att för sådana fall reglerna i äldre rätt gäller. Blir framdeles fråga

om koncession för bearbetande i anslutning till sådan undersökningskoncession, blir givetvis den nya lagen tillämplig. Rättsligt hinder synes emellertid ej föreligga att, då ansökning om koncession föreligger, när den nya lagen träder i kraft, låta Kungl. Maj:t bestämma, huruvida ansökningen skall bifallas enligt den nya lagen i form av undersökningstillstånd. Ett sådant beslut bör dock ej meddelas utan att sökandens yttrande därom inhämtas.

Under alla förhållanden bör dock de nya ordningsstadgandena gälla även för äldre koncession. Jämför härom gruvlagens övergångsbestämmelser.

För att åstadkomma klarhet och konsekvens synes det lämpligt att i övergångsbestämmelserna förklara att om före den nya lagens ikraftträdande koncession beviljats för uran eller torium, den rätt som beviljats automatiskt skall avse båda dessa ämnen. De principiella invändningar som skulle kunna göras mot en sådan bestämmelse saknar i den föreliggande situationen all praktisk betydelse.

Den i 52 § gruvlagen och övergångsbestämmelserna punkt 7 till nämnda lag ävensom i 10 och 58 §§ stenkolslagen föreslagna jämkningen i rätten att uttaga uran ur fyndigheter av slag som avses i nämnda båda lagar så att den avser icke endast prov för analys utan även material för anrikningsförsök bör gälla alla fyndigheter, oavsett när rätten därtill uppkom.

Kap. 9. Specialmotivering

Uranlagen

1 §.

I allmänna motiveringen, kap. 8 avd. III, har redogjorts för principerna för den föreslagna lagstiftningen. Av denna redogörelse framgår att eftersökande, vilket i regel ej inkräktar på jordägares rätt, faller utanför regleringen. Även undersökningsarbetet skulle kunna vara fritt från tillståndsgivning om man bortsåge från enskilds rätt. Med hänsyn till angelägenheten av att i lagen klargöra jordägares, inmutares, gruvinnehavares och koncessionsinnehavares rättsställning har den konstruktion valts som framgår av 1 och 3 §§. Det kan nämnas att när förslaget till stenkolslagen 1886 granskades i högsta domstolen, en ledamot (jr Naumann) påpekade att det borde framgå av lagen att envar var oförhindrad att å egen eller av honom disponerad grund utan särskilt tillstånd vidtaga åtgärder för att eftersöka materialet; om det skulle ske å annans mark och jordägarens medgivande icke stod att vinna, erfordrades myndighets tillstånd att anställa eftersökande inom visst område. I stenkolslagen gjordes i princip allt eftersökande och bearbetande av fyndigheter av ifrågavarande slag beroende på koncession, men överträdelse straffbelades ej. Uranlagen torde, med hänsyn till de komplicerade rättsförhållanden som det här gäller att reglera, kräva tydligare regler om förhållandet mellan olika intressenter.

Beträffande den grundläggande konstruktionen kan vidare sägas, att lagtexten är skriven på en reglering av rätten till fyndigheter av uranhaltigt mineral. Enligt 1 § 2 st. skall emellertid lagen gälla även för fyndigheter av toriumhaltigt mineral. Skulle framdeles även andra slag av mineral anses böra omfattas av regleringen, kan en sådan ändring ske genom ett tillägg i 1 § 2 st.

I 1 § gruvlagen anmärkes, att angående förbud för utländska medborgare samt vissa bolag, föreningar, andra samfälligheter och stiftelser att inmuta mineralfyndighet samt om vissa inskränkningar i rätten att förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift är särskilt stadgat. Härmed åsyftas bestämmelser i lagen den 30/5 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag och lagen den 7/6 1934 om bulvanförhållande i fråga om aktier i vissa bolag. Någon motsvarande bestämmelse finns ej i stenkolslagen, vilket torde förklaras därav att koncessionsrätten alltid är beroende av Kungl. Maj:ts prövning. Det kan övervägas att i 1 § upptaga en erinran om

berörda bestämmelser och därtill knyta en föreskrift att undersökningstillstånd enligt uranlagen i sådana fall ej får meddelas utan Konungens medgivande. Med hänsyn till att undersökningförfarandet är i princip fritt så att det kan utövas utan undersökningstillstånd om jordägaren lämnat sitt medgivande, har det dock ej ansetts erforderligt med en sådan föreskrift.

2 §.

En väsentlig sida av den föreslagna regleringen är att rätten till undersökningsarbete skall vara skyddad, så att andra ej får göra undersökningar på området med de konsekvenser detta kan ha i fråga om rätt till koncession eller ersättning om fynd göres. Det skydd lagen ger hindrar emellertid ej att annan söker efter uran på sätt som kan ske utan intrång i jordägarens rätt. Ett eftersökande i sådan form faller nämligen utanför lagen och torde kunna ske även på område som omfattas av undersökningstillstånd eller koncession. Fynd som en sådan utomstående kan göra på område där annan än jordägaren har rätt till undersökning torde dock i regel ej böra medföra förmåner av nyss angivna slag.

Meddelas undersökningstillstånd för ett mineral av de slag, som avses med uranlagen, bör tillståndet automatiskt gälla även för övriga. Denna princip överensstämmer med gruvlagen, enligt vilken inmutningsansökan beträffande ett inmutningsbart mineral, t. ex. järn, medför rätt att göra undersökningsarbete och sedermera bearbeta fyndigheten beträffande alla inmutningsbara mineral. Principen har ansetts kunna i uranlagen komma till uttryck genom att i 2 § 2 st. använts formuleringen »fyndigheter av de slag som avses i denna lag» i stället för »fyndighet av uranhaltigt mineral». Detsamma bör gälla vid koncession och föranleder motsvarande formulering i 17 § 1 st.

Frågan huruvida tidpunkten för ansökning eller meddelande av undersökningstillstånd är avgörande vid bedömning av frågor om prioritet ställes i regel rent principiellt ej på sin spets i en koncessionslagstiftning av uranlagens natur, eftersom den tillståndsgivande myndigheten ej är bunden av vilken av flera ansökningar som först inkommit. Några rättsverkningar knytes enligt nuvarande lagstiftning ej till dagen för ansökning om koncession utan först till den tidpunkt då koncession beviljas. Jämför exempelvis 5 § 9) gruvlagen. Det synes dock nödvändigt att vid lösandet av konkurrensfrågor mellan inmutning och undersökningstillstånd även beträffande den senare rättigheten låta dagen för ansökningen vara avgörande, eftersom eljest den rättsliga situationen alltid skulle kunna ändras genom en inmutningsansökan medan ärendet om undersökningstillstånd vore under prövning. Se förslaget om ändring i 5 § 9) gruvlagen. Jämför 37 § i förslaget till uranlag och specialmotiveringen till denna.

Begreppet undersökningsarbete förekommer även i 3 kap. gruvlagen. Detta torde ej innebära någon olägenhet; tvärt om är det naturligt med samma benämning som i gruvlagen, eftersom bestämmelserna om undersök-

ningsarbete i 3 kap. gruvlagen enligt förslaget blir tillämpliga på fall som regleras genom uranlagen.

3 §.

Denna paragraf innebär ur allmän synpunkt att undersökningsarbete tillåtes utan tillstånd. Jordägaren får sålunda utan tillstånd utföra undersökningsarbete på sin mark och han kan överlåta denna sin rätt åt annan. Rätten består till dess annan får undersökningstillstånd. Vill jordägaren eller den som från honom fått på sig överlåten rätt att göra undersökningsarbete skaffa sig ett skydd mot andra, måste han emellertid söka undersökningstillstånd. Huruvida en nyttjanderättshavare (arrendator) skall äga utföra undersökningsarbete på det av honom arrenderade området är en fråga mellan honom och jordägaren. Ett vanligt arrendeavtal torde ej innefatta rätt att använda marken för sådant arbete. Å andra sidan torde en jordägare ej kunna utan arrendatorns medgivande utföra undersökningsarbete på utarrenderad mark eller upplåta rätt därtill åt annan.

Det principiellt nya i 3 § är att inmutare, gruvinnehavare och innehavare av koncession med avseende på sina gruvområden har en ställning liknande den jordägaren har till mark som ej är föremål för gruvrätt; de äger på dessa områden utföra undersökningsarbete utan undersökningstillstånd. Inkräftar de därvid på jordägares eller arrendators rätt, måste de emellertid, om överenskommelse ej kan uppnås, söka sådant tillstånd. Frågan om förhållandet mellan jordägares rätt och den rätt som tillkommer innehavare av gruvrätt är behandlad i den allmänna motiveringen (kap. 8 avd. III). På löst mark och under jord torde det knappast kunna anses att innehavaren av gruvrätt inkräftar på jordägarens rätt genom att göra undersökningsarbete beträffande uran. För att jordägare skall kunna göra undersökning på gruvområde måste han, om han ej har medgivande därtill av innehavaren av gruvrätten, söka undersökningstillstånd.

En annan sida av 3 § är att den ger jordägare och innehavare av gruvrätt, liksom den som från dessa härleder sin rätt, ett skydd mot andra som ej har undersökningstillstånd eller koncession enligt uranlagen. I detta hänseende är paragrafens viktigaste funktion dock att ge uttryck åt den begränsning som ligger i skyddet. Om annan får undersökningstillstånd eller koncession, övergår rätten till undersökningsarbete på denne. Det är på denna punkt som den föreslagna regleringen ger ett väsentligt utökat skydd för innehavare av gruvrätt genom föreskriften i 4 § 2 mom., att undersökningstillstånd till område som omfattas av gruvrätt ej må meddelas annan än innehavaren av gruvrätten med mindre synnerliga skäl är därtill. Ett gruvföretag kan sålunda känna trygghet för att undersökningstillstånd ej helt överraskande meddelas åt annan. Detta möjliggör för gruvföretagen att avstå ifrån att söka undersökningstillstånd och koncession till sina gruvområden för att skydda rätten att i framtiden för egen del kunna taga ut uran ur sina fyndigheter.

4 §.

Denna paragraf korresponderar med hindrersbestämmelserna i 5 § gruvlagen. I 1 *mom.* 1 st. upptages reglerna om bostadsbyggnad m. m. såsom hinder. De avviker från 5 § 6) gruvlagen därutinnan att dispensmöjligheten enligt 64 § 3 st. stenkolslagen inarbetats. Beträffande sista satsen i det nu föreslagna 1 st. har denna motsvarighet i 5 § 6) gruvlagen, där den införts för att hindra fältspärrning genom uppförande av byggnad i kanten av en inmutning eller ett utmål (se härom Digman, Svensk gruvrätt s. 105—107). Bestämmelsen torde böra upptagas även i förevarande sammanhang i den form som föreslagits.

Såsom 2 st. i 1 *mom.* upptages en hänvisning till hindrersbestämmelserna i 5 § 1)—5) och 7) gruvlagen.

I 5 § 8) och 9) gruvlagen stadgas om tidigare inmutning och utmål såsom hinder samt vissa hindrersbestämmelser rörande stenkols- och alunskifferkoncessioner. Förslagets motsvarande stadgande i 2 *mom.* i förevarande paragraf har mera karaktär av instruktion för tillståndsgivning än av verklig hindrersbestämmelse. Det har likväl ansetts lämpligt, särskilt med hänsyn till anknytningen till gruvlagen, att upptaga stadgandet i detta sammanhang. Jämför 9 och 22 §§ som innehåller hänvisning till 4 §.

I allmänna motiveringen kap. 8 avd. III har bestämmelsen i 2 *mom.* närmare motiverats. Såsom exempel på situationer då inmutning kan finnas ej böra hindra undersökningstillstånd för annan än inmutaren eller gruvinnehavaren kan nämnas dels det fall att inmutaren uppenbarligen sökt inmutning för att få företrädesrätt till koncession å uran och dels det fall att fråga är om ett gammalt utmål där allt grubarbete nedlagts och något intresse för gruvrättens existens ej föreligger.

Den i 3 *mom.* upptagna bestämmelsen avser att skapa likformighet med andra mineral inom viss fyndighet i hindrershänseende; jämför kap. 8 avd. XIII.

Hindrersbestämmelserna torde i praktiken få tillämpas på det sättet att i tillståndsbevisen göres undantag genom hänvisning till 4 § eller genom att bestämmelserna i denna paragraf upptages i bevisen. Därvid måste dock observeras att gruvrättigheter ej utgör absolut hinder, varför en sådan hänvisning måste kompletteras med en uttrycklig föreskrift om undantag av dylika områden i det särskilda fallet. Genom en sådan mera generell behandling av hindrersfrågorna som här föreslagits undviks mycket onödigt arbete med att närmare fixera vilka områden som är undantagna. Med hänsyn till undersökningsarbetets natur föreligger i regel ej behov av sådan fixering. Jämför 13 § 3) och 25 § 2).

Det kan förtjäna framhållas, att om visst område på grund av hinder blivit undantaget, innehavaren av tillståndet likväl kan utföra arbete på området, om han får medgivande därtill av vederbörande rättsägare. Någon ändring av själva tillståndet är sålunda ej erforderligt.

5 §.

Angående principerna för förfarandet, se kap. 8 avd. VII.

Därest sökanden önskar erhålla undersökningstillstånd till ett område som ligger inom två olika bergmästaredistrikt, måste två ansökningar göras och området inom vardera distriktet behandlas såsom ett särskilt undersökningsområde.

Det är mycket angeläget att förfarandet i ärenden om undersöknings-tillstånd ej göres onödigt betungande. I detta hänseende spelar det ofta en betydande roll hur pass omfattande och grundlig utredningen om fastighets- och äganderättsförhållandena inom området behöver vara. Vill man skapa en garanti för att alla jordägare och nyttjanderättshavare genom personliga kallelser beredes tillfälle att i ärendet framföra sina synpunkter och eventuellt överklaga beslutet, måste man skaffa en fullständig utredning i berörda hänseenden och tillse att personliga kallelser utgår till samtliga intressenter. En sådan utredning är emellertid ofta mycket arbetskrävande och förenad med betydande svårigheter.

Det intrång som sker genom undersökningsarbetet är i regel relativt ringa och begränsat till viss tid. Hindersbestämmelserna bereder automatiskt skydd för hus och hem i vidsträckt bemärkelse. Ersättning utgår för begagnande av marken inom undersökningsområdet liksom för skada och intrång som sker. Innan undersökningsarbete på visst område påbörjas skall jordägare och nyttjanderättshavare bevisligen underrättas (12 § gruvlagen). Undersökningsarbetet får endast bestå av sådana åtgärder som erfordras för att ådagalägga att inom området förekommer mineralfyndighet av det slag varom är fråga samt för att vinna närmare kännedom om fyndighetens storlek, beskaffenhet och brytvärdhet; allt arbete skall utföras så att minsta möjliga skada förorsakas (13 §). I syfte att förebygga att innehavaren av tillståndet överskrider den rätt som tillkommer honom äger bergmästaren meddela särskilda föreskrifter (15 §). Straffpåföljd är stadgad i 16 §. Jordägare och nyttjanderättshavare har sålunda ett betydande skydd under själva undersökningstiden.

På grund härav har i denna paragraf och 7 § ej upptagits obligatoriska föreskrifter om uppgiftsskyldighet rörande rättsägare och särskilda meddelanden till dessa. Att märka är att ärendet genom kungörelse bringas till allmän kännedom.

Vad beträffar innehavare av tidigare gruvrättigheter på det område som avses med ansökningen kan det givetvis vara en angelägenhet av största vikt för innehavare av dylika rättigheter att annan ej får undersökningstillstånd till deras gruvområden. I regel kommer emellertid sådana områden att generellt undantagas från tillstånden. Skulle i något fall ej så ske, är det av vikt att beslut om undersökningstillstånd ej meddelas förrän sådana rättsägare fått tillfälle att yttra sig. Det torde få ankomma på bergmästaren att särskilt beakta detta förhållande; endast han torde ha möjligheter att kontrollera vilka gruvrätter som finns inom visst område.

Bestämmelserna i 5 § har mot bakgrunden av vad nu sagts givits en så-

dan formulering, att utredning i berörda hänseenden kan begränsas. Vad som föreslagits innebär en lättnad för sökande till undersökningstillstånd i jämförelse med vad som gäller för inmutare enligt gruvlagen. Jämför 6 § nämnda lag angående de uppgifter som skall lämnas i ansökning om inmutning. Kungörelseförfarandet och delgivning med jordägarna sker vid inmutning efter mutsedelns utfärdande; se 10 § gruvlagen. I ärende om undersökningstillstånd skall sökandens rätt prövas på ett annat sätt än då fråga är om inmutning och därför bör rättsägare beredas tillfälle att yttra sig innan beslut meddelas.

För att området skall kunna ordentligt identifieras i kungörelsen måste under alla förhållanden uppgifter föreligga om de huvudsakliga fastigheter som är i fråga. Vidare bör för berörda ändamål områdets belägenhet angivas på ett sådant sätt att man av den beskrivning som sker i kungörelsen får en klar uppfattning om områdets belägenhet, exempelvis i förhållande till sjö, älv, väg, järnväg el. dyl.

I 3 mom. har upptagits en bestämmelse om företeende i ansökningsärende om undersökningstillstånd av medgivande beträffande hindersområde. Såsom förut anförts vid 4 § bör i tillståndsbevisen i regel göras generell undantag för hindersområden. Beträffande visst sådant område — kanske ett av större betydelse eller större omfattning — kan emellertid sökanden ha ett speciellt intresse av att området får tagas i anspråk för undersökning. Det kan rent av tänkas att hela det område ansökningen avser är hindersområde och i sådant fall är medgivandet en förutsättning för att tillstånd överhuvud skall kunna beviljas. Därest ansökningen avser visst område med de undantag som betingas av hindersbestämmelserna, behöver givetvis medgivanden ej företes.

I kap. 8 avd. III har nämnts att det i vissa fall kan tänkas leda till missbruk av rätten att söka undersökningstillstånd om bland annat kostnaderna för sådant tillstånd är mindre än för inmutning. Genom att maximiområdet för undersökningstillstånd är betydligt större än för inmutning blir vid lika avgifter för varje enhet kostnaderna mindre för undersökningstillstånd än för inmutning. Ansökningsavgiften för inmutning är enligt 6 § 3 mom. 4) gruvlagen 10 kr., vartill kommer kungörelsekostnad, lösen 2 kr. 50 öre och stämpel 20 kr. Det vill dock synas som om dessa kostnader ej har den betydelse att högre avgifter behöver bestämmas för undersökningstillstånd. Den i 5 § föreslagna bestämmelsen om lösen och stämpel torde föranleda tillägg i 1883 års förordning om expeditionslösen och 1914 års förordning om stämpelavgiften.

6 §.

Denna paragraf motsvarar 7 § gruvlagen men är något förenklad i förhållande till denna.

7 §.

Angående de frågor som här behandlas hänvisas till vad som anföres vid 5 §. Jämför även kap. 8 avd. VII.

Det torde få ankomma på bergmästaren att bedöma huruvida eller i vilken mån kompletteringarna behöver göras före kungörelseförfarandet.

9 §.

Beträffande den prövning som kommerskollegium har att göra vid meddelande av undersökningstillstånd hänvisas till vad som anförts i kap. 8 avd. VIII. En ledande princip vid kollegii prövning bör även vara att genom meddelande av tillstånd den trygghet som lagen i särskilda hänseenden avser att bereda *utan* sådant tillstånd ej blir äventyrad. Härutöver kan anföras, att om det är ett allmänt intresse att på ett visst område en snabb och effektiv undersökning kommer till stånd, en sökande kan få stå tillbaka som ej har förutsättningar att uppfylla ett sådant krav. Hänvisningen till 4 § avser hinder, varvid särskilt förhållandet till existerande gruvrättigheter, enligt vad förut i olika sammanhang sagts, bör beaktas.

Tidsprioriteten har ej upptagits som grund för att skilja mellan flera sökande. Det ligger måhända i sakens natur att kommerskollegium in dubio faller tillbaka på denna. I princip bör dock denna omständighet ej vara ensamt avgörande, vilket den kanske alltför ofta kunde bli om den upptogs i lagtexten. Den prövning kollegium har att göra kan i vissa fall vara av den natur, att frågan lämpligen borde avgöras av den högsta administrativa myndigheten, Kungl. Maj:t. Det står emellertid den förlorande parten fritt att bringa frågan under Kungl. Maj:ts prövning genom besvär.

10 §.

Frågan om maximiareal har behandlats i kap. 8 avd. V.

Bestämmelsen om gränserna på djupet har motsvarigheter i 4 § gruvlagen och 9 § stenkolslagen. Eftersom inmutning och koncession ej är absoluta hinder, skulle det vara möjligt att för alla fall föreskriva lodräta gränser. I fall då ett område avseende gruvrätt enligt äldre lagstiftning undantagits från undersökningstillstånd eller koncession rörande uran, bör emellertid den äldre gruvrättens gränser på djupet — vilka ej alltid är lodräta — respekteras.

11 §.

Undersökningstiden är ej såsom i gruvlagen fixerad till viss tid utan är angiven såsom en maximitid; det ankommer på kommerskollegium att i det särskilda fallet avgöra hur lång undersökningstiden inom den sålunda angivna maximitiden bör vara. I fall då kollision uppkommer mellan olika ansökningar om inmutning och undersökningstillstånd kan det vara motiverat att begränsa tiden för undersökningstillståndet för att därigenom påskynda avgörandet i inmutningsärendet. Söker samme person såväl inmutning som undersökningstillstånd till ett område, bör tiden för tillståndet såvitt möjligt samordnas med inmutningstiden, eftersom undersökningarna sammanfaller.

Såsom framgår av 38 § gäller reglerna i 9 kap. gruvlagen om övergång av rätt till gruva även fyndigheter av nu ifrågakarande slag. Med hänsyn

till undersökningstillståndets och koncessionens natur har därjämte upptagits bestämmelser om att överlåtelse ej får ske utan den tillståndsgivande myndighetens medgivande; jämför 26 § 2 st. och kap. 8 avd. XIV.

12 §.

I kap. 8 avd. VI behandlas frågan om villkor vid undersökningstillstånd. Vidare hänvisas i detta sammanhang till bestämmelserna i 40 §. Jämför även kap. 6 punkt p.

Bestämmelsen i 2 st. har formulerats i anslutning till 4 § 3 st. atomenergilag. I kap. 8 avd. V har uttalats, att möjlighet bör föreligga att återkalla undersökningstillstånd och koncession men att det ligger i sakens natur att en sådan möjlighet skall utnyttjas med långt gående hänsyn till den enskildes rätt. Detta gäller särskilt återkallelse av koncession, då en omfattande verksamhet kanske byggts upp på existensen av rättigheten till en fyndighet. Konsekvenserna kan vara mindre kännbara då fråga är om ett undersökningstillstånd som måhända ej utnyttjas. Det torde dock vara främst i det fall att innehavaren av tillståndet utövar sin rättighet på ett sätt som visar likgiltighet för annans intressen som bör föranleda ingripande med ett återkallande. Vidare kan det tänkas uppkomma en sådan försörjningssituation i fråga om uran att återkallelse kan vara försvarlig för att få till stånd en produktion av synnerlig betydelse för det allmänna.

I 43 § 2 mom. har upptagits en straffbestämmelse för det fall att någon bryter mot föreskrift enligt 12 §. I vissa fall torde det vara lämpligare att på detta sätt ingripa mot den som överträder villkor än genom att återkalla tillståndet. En förverkandebestämmelse har i anslutning därtill upptagits. Angående talerätt om förverkande, se 44 § 2 mom.

13 §.

Angående bestämmande av området för undersökningstillstånd hänvisas till kap. 8 avd. V.

14 §.

Frågan om förlängning av undersökningstiden behandlas i kap. 8 avd. V.

15 §.

Gruvlagens regler om undersökningsarbete föreslås skola i stort sett tillämpas. Förhållandet mellan undersökningsarbete enligt gruvlagen och enligt uranlagen kommenteras i kap. 8 avd. III, V och IX. Principerna för ersättning behandlas i avd. XI nämnda kapitel.

Hänvisningen till 16 § gruvlagen innebär, att åtalsbestämmelsen i 82 § gruvlagen — enligt vilken brott som avses i 16 § ej må, där den endast förnärmar enskild persons rätt, åtalas av annan än målsägande — är tillämplig jämväl när 16 § gäller enligt förevarande lagförslag.

16 §.

Den grundläggande principen att för bearbetande av uranfyndighet kräves koncession är uttalad i 1 § 1 st.

17 §.

Bestämmelserna i denna paragraf har behandlats i kap. 8 avd. III mot bakgrunden av gällande rätt, som utförligt återgivits i kap. 5. Vidare hänvisas till specialmotiveringen till 2 §.

19 §.

I specialmotiveringen till 5 §, vilken paragraf handlar om ansökning om undersökningstillstånd, har behandlats frågor som har intresse även i fråga om ansökning om koncession. De skäl som där anförts för ett förenklat förfarande är emellertid ej tillämpliga då fråga är om koncession, som avser mera definitiva anspråk på mark och intrång i markägarens rätt av en helt annan omfattning och natur än som följer av tillstånd till undersökning. Därtill kommer den rent praktiska synpunkten att koncessionsärendena kan förväntas bli relativt fåtaliga i förhållande till ärendena om undersökningstillstånd, eftersom koncession förutsätter att man gjort fynd som kan leda till verklig gruvdrift. Kraven på utredning om rättsägare kan och bör därför ställas högre i detta fall, ehuru själva ianspråktagandet av mark äger rum vid en senare förrättning. Jämför även vad härom anförts i kap. 8 avd. VII, där bland annat behandlats frågan om ett förenklat förfarande i fall, då sökanden förut har gruvrätt till området. Eftersom kungörelseförfarande i sådant fall kan underlätas, kan även uppgiftsskyldigheten i ansökningen i motsvarande mån begränsas.

Till skillnad från gällande rätt föreslås ej att koncessionsmyndigheten skall bestämma angående mark för arbete i dagen och för väg, utan frågorna därom skall upptagas vid bergmästareförrättning i överensstämmelse med vad som gäller för utmålsförrättning enligt gruvlagen; se 28 § här nedan.

Utmålskarta skall enligt 21 § 2 mom. gruvlagen vara utförd i skala om minst 1:4 000 eller, där kommerskollegium det medgivit, i annan skala om minst 1:10 000. Ansökan om koncession skall enligt 2 § stenkolslagen åtföljas av karta i skala 1:4 000. Med hänsyn till de stora kostnader som är förenade med att på stora områden upprätta karta i skala 1:4 000 och då kartverkets ekonomiska karta i skala 1:10 000 är tillräcklig för det ändamål varom här är fråga, föreslås att skalan normalt bestämmas till 1:10 000. Kommerskollegium har för avsikt att till Kungl. Maj:t inkomma med framställning om motsvarande ändring i 2 § stenkolslagen. I vissa fall, exempelvis där fråga är om stora områden utan större ägosplittring och bebyggelse, torde man, särskilt där ekonomiska kartor ännu ej föreligger och särskild karta därför måste upprättas, kunna nöja sig med en skala om 1:20 000. Det lärer få ankomma på kommerskollegium att utfärda föreskrifter om i vilka fall avvikelser från skalan 1:10 000 må ske. Liksom enligt 21 § gruvlagen bör någon bestämd skala ej föreskrivas för mark som är avsedd endast för väg, transportbana eller ledning.

Beträffande den redogörelse som skall lämnas rörande förekomsten av

brytvärd fyndighet må anmärkas, att strålningskarta icke kan anses tillfyllest.

21 §.

Kommerskollegium torde regelmässigt böra inhämta yttranden från vederbörande länsstyrelse och Sveriges geologiska undersökning. Någon föreskrift därom har ej upptagits i lagtexten, eftersom sådana yttranden knappast bör vara obligatoriska. Då fråga är om koncessionsansökningar avseende exempelvis rätt för gruvföretag att uttaga uran tillsammans med inmutningsbara mineral ur redan existerande gruvor, torde remissförfarande ofta kunna underlätas eller i vart fall begränsas. Jämför vad härom sagts i kap. 8 avd. IV. Yttrande från delegationen för atomenergifrågor torde inhämtas av Kungl. Maj:t innan koncessionsärendet avgöres.

22 §.

Innebörden av begreppet brytvärd fyndighet torde böra bedömas med ledning av vad som gäller enligt gruvlagen såsom förutsättning för att få utmål; se 2 § gruvlagen och Digman, Svensk gruvrätt s. 69 f och 340.

Frågorna om förutsättningarna för att få koncession har behandlats i kap. 8 avd. III och VIII. Jämför även specialmotiveringen till 9 §.

Beträffande ersättning till upptäckare, se 36 § och kap. 8 avd. XV.

23 §.

Frågan om maximiareal har behandlats i kap. 8 avd. V. Angående gränserna på djupet, se specialmotiveringen till 10 §.

I 30 § gruvlagen stadgas, att utmålet skall, där ej annat av förhållandena påkallas, begränsas av räta linjer samt vara fyrsidigt med räta vinklar; dess längd må ej överstiga dubbla bredden. I kap. 8 avd. V har uttalats, att närmare föreskrifter om koncessionsområdets form ej erfordrades och att det borde ankomma på myndigheterna att tillse att formen bleve ur alla synpunkter så ändamålsenlig som möjligt. Regelmässigt bör därvid tillses att området såvitt möjligt begränsas av räta linjer.

24 §.

Villkorsbestämmelserna är behandlade i kap. 8 avd. VI och i specialmotiveringen till 12 §.

25 §.

Vad angår bestämmande av området för koncession hänvisas till kap. 8 avd. V. Beträffande hindersbestämmelser och särskilt förhållandet till andra gruvrättigheter, se specialmotiveringen till 4 §.

26 §.

Angående återkallelse jämför specialmotiveringen till 12 § och om överlåtelse se kap. 8 avd. XIV.

27 §.

Denna paragraf motsvarar i huvudsak 11 § stenkolslagen. Befrielse från nedsättande av pant till hela beloppet eller viss del därav kan enligt nämnda lagrum medgivas, om koncessionsinnehavaren tillika är ägare till området; dock med skyldighet för koncessionsinnehavaren att sedermera, om jorden eller andel därav kommer i annan ägares hand, inom åtta dagar efter tillsägelse av nye ägaren fullgöra vad om nedsättande av pant i allmänhet enligt 11 § är stadgat. Tvekan har yppats, huruvida befrielse kan medgivas i fråga om viss del av det föreskrivna beloppet, när koncessionsinnehavaren själv äger endast en del av området. Det synes rimligt att möjlighet till sådan befrielse medgives och lagtexten har i detta avseende förtydligats. Hinder synes ej föreligga att tolka 11 § stenkolslagen i enlighet med vad som nu föreslås skola gälla för uranlagens del. Tiden för nedsättande av ytterligare pant har utsträckts från åtta till trettio dagar.

Enligt 11 § stenkolslagen skall nedsättande av de 2 000 kronorna ske antingen i form av penningar eller svenska statens eller allmänna hypoteksbankens obligationer. Man torde utan olägenhet kunna medge att nedsättande får ske i penningar eller obligationer.

Såsom andra stycke har upptagits en bestämmelse, innebärande att en urankoncession, som utgör komplettering till redan existerande utmål eller koncession, ej föranleder nedsättande av pant.

Jämför även kap. 8 avd. X.

28 §.

I kap. 8 avd. V har föreslagits, att den koncessionsbeviljande myndigheten ej, såsom är föreskrivet i stenkolslagen, skall bestämma storleken av område för arbete i dagen eller för väg. Anvisande bör ske vid bergmästareförrättning i enlighet med reglerna i gruvlagen antingen på en gång vid arbetets början (33 § gruvlagen) eller sedermera då behov yppas (45 § 1 st. nämnda lag). För själva förfarandet torde de paragrafer i gruvlagen, som nämnts i den nu föreslagna 28 §, kunna gälla i tillämpliga delar. Gestaltningen av ansökningen bör i vissa avseenden avvika från föreskrifterna i 20 och 21 §§ gruvlagen och anslutas till vad som enligt den nu föreslagna 19 § skall gälla rörande ansökning om koncession. Föreskriften i 25 § 1 st. gruvlagen betingas av kronoandelen och är sålunda ej tillämplig i förevarande sammanhang.

Enligt 33 § gruvlagen skall område som anvisas inläggas å kartan och anmärkas i protokollet. I fall då anvisande av ytterligare område sker, torde denna bestämmelse få tolkas så att området ej inritas på koncessionskartan utan upptages på en kopia till denna.

Jämför även kap. 8 avd. X.

29 §.

Denna paragraf överensstämmer i huvudsak med 34 § gruvlagen. Liksom i det fall som avses i 28 § kan förrättning för anvisande av mark utanför

koncessionsområdet äga rum antingen vid arbetets början eller efter hand som senare yppas behov därav. Jämför i sistnämnda hänseende 45 § 1 st. gruvlagen.

30 §.

Bestämmelserna i 1 mom., utom hänvisningarna till vissa paragrafer i gruvlagen, motsvarar 36 § nämnda lag. Principerna för samt bestämmande av lösen och annan ersättning behandlas i kap. 8 avd. XI.

I 2 mom. har efter mönster från 14 § 2 och 3 mom. stenkolslagen upptagits bestämmelser som medger undantag från lösen i fall, då ett område är avsett endast för undersökningsarbete eller väg och koncessionsinnehavaren icke vill förfoga däröver under längre tid än högst tre år. Att märka är att undantaget i 14 § 2 mom. stenkolslagen gäller då området är avsett endast för fyndighetens undersökning medelst borring. Det synes dock rimligt att den enklare metod, varom här är fråga, kan tillämpas på varje till tre år begränsat undersökningsarbete. Överensstämmelse synes böra i förevarande hänseende föreligga med undersökningsarbete på grund av undersökningstillstånd. — Jämför även kap. 8 avd. X.

Angående stängsel jämför 54 § 3 st. gruvlagen.

31 §.

Paragrafen motsvarar 39 § gruvlagen och innebär sålunda ett frångående av reglerna i 18 och 19 §§ stenkolslagen.

32 §.

Bestämmelserna om avgäld har behandlats i kap. 8 avd. XII; jämför även avd. XI.

I 64 § 5 st. stenkolslagen stadgas, att bestämmelsen i 60 § — angående avgäld för alunskifferkoncession — ej skall föranleda att större avgift än där sägs skall erläggas om brytning skett, förutom av skiffer för utvinnande av olja, även av uranhaltigt mineral. Med den formulering 32 § i förslaget fått, gäller vad nu sagts utan särskilt stadgande därom.

För att belysa hur den föreslagna regeln i 32 § 1 st. verkar i kollisionsfall, må anföras följande exempel. Förutsättningarna i exemplen är att en urankoncession meddelats å ett område om 64 hektar. Området täckes till 1/4-del eller 16 hektar även av ett utmål enligt gruvlagen. Markägare är A, som äger 32 hektar, vari utmålet ingår, samt B, som äger återstående 32 hektar. Inom utmålet brytes järnmalm och på en annan del av koncessionsområdet brytes uranmalm. För utmålet har utgått avgäld i 19 år.

Exempel 1. Brytning inom utmålsområdet har skett i sådan utsträckning att avgäldsbeloppet enligt huvudregeln uppgår till maximibeloppet 5 000 kr. och brytningen av uran berättigar också till maximiavgälden 5 000 kr. Vid beräkning av avgäld för 20:e året skall avgälden för uran — frånsett maximiregeln — fördelas mellan A och B till hälften vardera, medan A skall uppbära avgälden för de inmutningsbara mineralen inom utmålet. Vid

maximeringen skall man iakttaga att för utmålsområdet ej kan utgå mer än maximibeloppet. A äger därför uppbära 5 000 kr. för utmålsområdet och 1 250 kr. för återstoden av sin mark inom koncessionen, medan B får uppbära 2 500 kr. för sin del av koncessionsområdet. Maximeringsregeln gör att 1 250 kr. faller bort, nämligen vad som belöper på den del av koncessionen, som sammanfaller med utmålet.

Under 21:a året skall någon avgäld för utmålsområdet ej utgå. För återstoden av koncessionsområdet blir maximavgälden 1 250 kr. för A och 2 500 kr. för B.

Exempel 2. Om avgälden för utmålet uppgår till 2 500 kr. och för koncessionen till 5 000 kr., får under 19:e året A för utmålsmarken 2 500 + 1 250 kr. och för återstoden av sin del i koncessionen 1 250 kr., medan B för sin andel i koncessionen får 2 500 kr. Under 21:a året får A 1 250 kr. och B 2 500 kr.

Exempel 3. Om avgälden för utmålet uppgår till 2 500 kr. och för koncessionen till 2 500 kr., får under 19:e året A för utmålsmarken 2 500 + 625 kr. och för återstoden av sin del i koncessionen 625 kr., medan B för sin andel i koncessionen får 1 250 kr. Under 21:a året får A 625 kr. och B 1 250 kr.

Om i de anförda exemplen utmålet och koncessionen innehaves av olika personer eller företag, torde betalningsskyldigheten få fördelas i proportion till vad vardera skulle fått utgiva om den andres rätt ej existerat.

33 §.

Jämför 21 § stenkolslagen och kap. 8 avd. XIV.

34 §.

Frågan om rätten till mark och annan egendom när koncession upphört att gälla regleras i stenkolslagen genom 32 §. Strävan efter likformighet med gruvlagen motiverar emellertid att de nyare och 1952 överarbetade reglerna i 57 § göres för sådant fall tillämpliga.

35 §.

I den allmänna motiveringen har frågan om fyndanmälan berörts i kap. 8 avd. III och VIII.

Anvisningar om beskaffenheten av fyndanmälan upptages i 2 st. i förevarande paragraf. Därutöver torde kommerskollegium lämpligen, efter hand som erfarenheter vinnes, böra lämna ytterligare anvisningar i ämnet. Det är av vikt att relativt stränga krav ställas på en fyndanmälan som kan göra anspråk på att tillmätas betydelse i olika hänseenden. I regel torde analysattest från sakkunnigt laboratorium böra fogas vid en sådan anmälan och uppgift bör lämnas om vem som uttagit provet.

Det bör i detta sammanhang betonas, att en fyndanmälan icke i och för sig medför en rätt i visst avseende. Den är att betrakta som ett bevismedel för att visa att fynd gjorts vid viss tidpunkt. Vilken betydelse detta har för

rätten till undersökningstillstånd eller koncession tillkommer det i varje särskilt fall den tillståndsgivande myndigheten att bedöma. Likaså kan en fyndanmälan vara bevismedel i en tvist om rätt till ersättning åt upptäckare.

36 §.

Frågan om ersättning åt upptäckare har behandlats i kap. 8 avd. XV. Tvist om ersättning torde få upptagas efter stämning vid domstol, såvida ej parterna enas om skiljemannaförfarande enligt lagen om skiljemän. Jämför även specialmotiveringen till 2 §.

37 §.

I denna paragraf upptages principerna i 17 § stenkolslagen. Med stöd av de regler som föreslås beträffande beviljande av undersökningstillstånd och koncession till inmutat eller utmålslagt område eller område som är föremål för koncession enligt stenkolslagen samt bestämmelserna i denna paragraf torde frågan om kollision mellan undersökningstillstånd och koncession beträffande uran å ena sidan samt gruvrättigheter av annat slag å den andra kunna bemästras. Såsom en ytterligare utväg för lösande av dylika konflikter blir gruvlagens regler om brytningsvitsord tillämpliga; se 38 § här nedan med dess hänvisningar till gruvlagen. Nu berörda frågor är behandlade i kap. 8 avd. III.

I förhållande till 17 § stenkolslagen har texten i första punkten jämkats något med hänsyn till att i kollisionsfall ansökning om undersökningstillstånd eller koncession kan äga viss betydelse. Jämför specialmotiveringen till 2 §. Omformulering av 17 § nämnda lag torde ej komma i fråga.

38 §.

Angående innebörden av de hänvisningar som i förevarande paragraf skett till gruvlagen, se kap. 8 avd. III och XVI.

39 §.

Även beträffande här upptagna hänvisningar till gruvlagen, se kap. 8 avd. XVI. Angående gällande bestämmelser om gruvkarta, se 41 och 61 §§ stenkolslagen samt kap. 6 punkt j).

40 §.

Frågorna har behandlats i kap. 8 avd. XVI. Jämför 43 § 4 mom. Se även kap. 6 punkt p).

41 §.

Angående införande av uranregister, se kap. 8 avd. XVI.

42 §.

Se kap. 8 avd. XVI.

43—45 §§.

Beträffande påföljdsregler m. m. hänvisas i första hand till kap. 8 avd. XVII. Vidare beröres bestämmelserna i 43 § 2 mom. i specialmotiveringen till 12 §. Föreskrifterna i 43 § 3 mom. är hämtade från 20 § stenkolslagen; hänvisningen till åverkansreglerna har dock ersatts med en bestämmelse om bötespåföljd. Beträffande 43 § 4 mom. se kap. 8 avd. XVI; angående 44 § jämför 44 § och 62 § 3 st. stenkolslagen, vilka bestämmelser enligt 64 § 1 st. är tillämpliga på uranfyndigheter.

Ändringar i gruvlagen och stenkolslagen

Ändringarna har motiverats i kap. 8 avd. III och i specialmotiveringen till 2 § uranlagen.

Sammanfattning

Översynen av lagstiftningen om fyndigheter av uranhaltigt mineral m. m. har sålunda givit till resultat förslag av i stora drag följande innehåll.

Nuvarande bestämmelser i ämnet, upptagna i 9 kap. stenkolslagen, upphäves och ersättes med en särskild lag, kallad uranlagen. Med denna lag avses att reglera rätten att för utvinnande av uran eller uranförening undersöka och bearbeta fyndighet av uranhaltigt mineral. Lagen är konstruerad så att man med en enkel ändring i 1 § kan bringa den att omfatta även andra mineral. För närvarande föreslås att torium likställas med uran. Däremot upptages ej beryllium, vilket sålunda åter blir oreglerat och faller under jordägarens direkta rådighet liksom granit, gnejs, kvarts, fältspat etc.

Uranlagen bygger på koncessionssystemet men utformningen anknytes i största utsträckning till gruvlagens regler. Flera skäl talar för en sådan ordning. Skälen för att koncessionssystemet bör användas har utförligt redovisats i kap. 8 avd. III och upprepas ej här. Gruvlagen, som tillkommit så sent som 1938 och varit föremål för översyn 1952, är modernare och dess bestämmelser mera rationella än stenkolslagens 1886 tillkomna regler. Uran förekommer tillsammans med enligt gruvlagen inmutningsbara mineral och likformighet i bestämmelserna är därför önskvärd. Visserligen förekommer de för närvarande enda brytvärda uranfynderna i alunskiffer, som är underkastad stenkolslagens regler, men intresset är i hög grad inriktat på att få fram brytvärda fynd av uran i våra inmutade områden. Med hänsyn till att uran förekommer i mycket små kvantiteter och att en gruvdrift för att få fram enbart uran därför blir kostsam, är en utveckling mot uttagande av uran tillsammans med inmutningsbara mineral önskvärd. Slutligen är frågorna om undersökning och bearbetning av uranfyndigheter av den natur, att det synes mest ändamålsenligt att de i större utsträckning än för närvarande handläggas inom bergsstaten.

I uranlagen skiljes mellan undersökningstillstånd och koncession. Undersökningstillstånd avser undersökning, koncession bearbetande av en fyndighet. Det är av stor betydelse att förfarandena i de båda fallen helt frigöres från varandra. Undersökningsärendena är redan nu många och man hoppas att intresset för undersökningar skall bli än större. Det är då angeläget att förfarandet är enkelt och att största möjliga frihet beredes den enskilde. Det medför även besparing av administrativt arbete. Koncessionsärendena kan beräknas bli relativt fåtaliga; de förutsätter att brytvärda fynd gjorts. I dessa ärenden kräves ett fullständigare förfarande till skydd för jordägare vid de mera omfattande och definitiva ingripanden som då sker i deras rätt, och kontrollbehovet från det allmännas sida blir här mera framträdande.

Att observera är emellertid att det i lagförslaget reglerade undersökningsförfarandet icke är avsett att allmänt användas. Förslaget är utformat med tanke på att undersökning i största möjliga utsträckning skall kunna ske utan undersökningstillstånd. Jordägaren får utan tillstånd göra undersökningsarbete på sin mark. Han kan också överlåta denna rätt på annan. Om den som vill göra undersökningsarbete kan träffa överenskommelse med jordägaren och eventuell arrendator, behöver han alltså ej söka undersökningstillstånd. För prospektering som ej inkräktar på jordägarens rätt kräves ej ens medgivande av jordägaren. Först då fråga blir om bearbetande av en fyndighet blir tillstånd från myndighet obligatoriskt; bearbetande förutsätter alltid att koncession meddelats.

Den som har gruvrätt (inmutning eller utmål enligt gruvlagen eller koncession enligt stenkolslagen) får utan undersökningstillstånd göra undersökningsarbete på sitt gruvområde i den mån han ej kommer i kollision med jordägarens rätt; i sistnämnda fall räcker det med överenskommelse med jordägaren. På löst utmålsmark och under jord torde något inkräktande på jordägarens rätt ej kunna anses uppkomma.

Syftet med bestämmelserna om undersökningstillstånd är dels att bereda möjlighet till undersökningsarbete i fall där överenskommelse med jordägaren ej kan åstadkommas och dels att skapa ett skydd för den som vill göra undersökningsarbete på visst område att få göra detta arbete ostörd av andra. Genom särskilda bestämmelser i lagförslaget får innehavare av gruvrätt i stort sett ett sådant skydd utan att ha undersökningstillstånd.

Av betydelse i detta sammanhang är också ett nytt institut som föreslås bli upptaget i uranlagen, nämligen fyndanmälan. Den som gjort fynd kan insända skriftlig anmälan därom till myndighet med vissa preciserade uppgifter om fyndstället och fyndets beskaffenhet. Om en sådan anmälan uppfyller de krav som kan ställas på en välgrundad sådan anmälan, kan den få betydelse för rätten att få undersökningstillstånd eller koncession i konkurrens med annan. Om detta institut kommer att slå väl ut i tillämpningen — hur det kommer att bli därmed är svårt att i förväg uttala sig om — kan det måhända inverka så att undersökningstillstånd i många fall ej behöver sökas för att åstadkomma den trygghet som man avser att uppnå med undersökningstillståndet. Fyndanmälan kan även beräknas få betydelse som grund för ersättningsanspråk av upptäckare av fyndighet.

Enligt förslaget till uranlag skall ärenden enligt lagen handläggas inom bergsstaten. Ansökningar och anmälningar skall ingivas till bergmästaren, som skall föra ett särskilt uranregister. Frågor om undersökningstillstånd skall avgöras av kommerskollegium, medan beslut om koncession meddelas av Kungl. Maj:t. I koncessionsärendena kommer i regel länsstyrelse, Sveriges geologiska undersökning och delegationen för atomenergifrågor att höras.

Maximiarealen för såväl undersökningstillstånd som koncession föreslås till 100 hektar mot nuvarande 1 600 hektar.

Frågan om anvisande av mark för arbete skall ej upptagas i själva koncessionen utan anvisande skall ske vid bergmästareförrättning. Möjlighet skall även föreligga att, i likhet med vad som gäller för utmål enligt gruvlagen, för vissa ändamål anvisa mark utanför koncessionsområdet. Ersättningsfrågor skall avgöras enligt de principer som gäller enligt gruvlagen. Lösen skall ske av mark som behövs för arbete med 50 procents förhöjning på värdet. Om viss mark endast skall användas för undersökningsarbete under högst tre år behöver marken dock ej lösas, utan årlig avgift och ersättning för skada och intrång skall då utgå liksom vid undersökningsarbete på grund av undersökningstillstånd.

Avgäld skall utgå till jordägaren i regel enligt de bestämmelser som gäller enligt gruvlagen; förekommer uran tillsammans med alunskiffer, skall dock reglerna om avgäld för sådan fyndighet tillämpas även på uran.

Bland ordningsföreskrifterna kan nämnas uppgiftsskyldighet till kommerskollegium och skyldighet att låta Sveriges geologiska undersökning genom geolog följa arbetet och ta del av de vetenskapliga resultaten. Särskilda sekretessbestämmelser föreslås ej.

En särskild fråga är rätten till ersättning åt upptäckare. Den blir ej närmare reglerad i lagen, men principen om rätt till ersättning kommer till uttryck. Den som upptäckt uranfyndighet är berättigad att, om annan får koncession, av denne få skälig gottgörelse. Parterna får emellertid själva träffa uppgörelse om beloppet. Kan överenskommelse ej träffas, får frågan i vanlig ordning avgöras av domstol eller, om parterna enas därom, genom skiljemannaförfarande enligt lagen om skiljemän.

Vissa följdändringar föreslås i gruvlagen och stenkolslagen. Därjämte torde smärre tillägg få ske i regeringsrättslagen, stämpelförordningen och lösenförordningen.

Författningsförslag

1) Utkast till

Lag

angående rätt att undersöka och bearbeta fyndigheter av uranhaltigt mineral m. m. (uranlag)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 §. Rättighet att för utvinnande av uran eller uranförening undersöka och bearbeta fyndighet av uranhaltigt mineral är, med de undantag som i 3 § sägs, beroende på undersökningstillstånd eller koncession på sätt nedan stadgas.

Vad i denna lag föreskrives om uran eller uranförening eller fyndighet av uranhaltigt mineral skall gälla även torium eller toriumförening eller fyndighet av toriumhaltigt mineral.

2 kap. Om undersökningstillstånd och undersökningsarbete

2 §. Tillstånd att undersöka fyndighet av uranhaltigt mineral (*undersökningstillstånd*) meddelas av kommerskollegium.

Den som erhållit undersökningstillstånd äger med uteslutande av andra rätt att, med de villkor och inskränkningar denna lag innehåller, inom det område tillståndet omfattar undersöka fyndigheter av de slag som avses i denna lag (*undersökningsarbete*).

3 §. Rätt att, med uteslutande av andra som ej hava undersökningstillstånd eller koncession enligt uranlagen, verkställa undersökningsarbete å fyndighet varom nu är fråga tillkommer, med de villkor och inskränkningar denna lag innehåller, utan att undersökningstillstånd meddelats:

- 1) inmutare å inmutat område;
- 2) gruvinnehavare å utmålsområde och därmed likställt område;
- 3) innehavare av koncession enligt lagen angående stenkolsfyndigheter m. m. eller denna lag å koncessionsområdet;
- 4) jordägare å annan mark än sådan som avses under 1)—3);
- 5) den som av vederbörande rättsägare fått å sig överlåten rätt som avses under 1)—4).

Inmutare, gruvinnehavare, koncessionsinnehavare och deras rättsinnehavare skola dock, innan de äga utföra undersökningsarbete å område som

avses under 1)—3), förvärva undersökningstillstånd, om genom undersökningsarbetet intrång sker i jordägarens rätt till området och medgivande till arbetet ej lämnats av denne och innehavare av nyttjanderätt till området.

4 §. 1 mom. Undersökningsarbete må ej äga rum å eller undersökningstillstånd omfatta område beläget på mindre avstånd än etthundra meter i horisontalplanet räknat från byggnad, som är avsedd att stadigvarande användas till bostad, eller från annan åbyggnad, där den är uppförd vid gård, eller från tomtplats eller trädgård vid bostadsbyggnad som nyss nämnts, med mindre antingen medgivande lämnats av såväl ägaren till byggnaden, tomtplatsen eller trädgården som den vilken därtill har nyttjanderätt eller ock Konungen lämnat tillstånd, vilket må ske när synnerliga skäl äro därtill; dock skall under byggnad som nu sagts ej innefattas byggnad som är belägen å område, till vilket rätt till inmutning, utmål, koncession eller undersökningsarbete äger bestånd.

Vad i 5 § 1)—5) och 7) gruvlagen är stadgat om hinder mot inmutning å statsgruvefält, nationalpark, befästningsområde eller område utanför detta, kyrkogård och begravningsplats, område vid järnväg eller kanal samt område som upptages av elektrisk kraftstation eller industriell anläggning skall gälla jämväl såsom hinder mot undersökningsarbete och undersökningstillstånd enligt denna lag.

2 mom. Undersökningstillstånd till inmutat område eller utlagt utmål eller område vartill rätt till koncession meddelats, så ock annat område som avses i 5 § 8) gruvlagen, må ej meddelas annan än inmutaren, gruvinnehavaren eller koncessionsinnehavaren med mindre synnerliga skäl äro därtill.

3 mom. I fall där inmutningsrätt eller koncessionsrätt för sökanden gäller till område varom i denna paragraf är fråga, må utan hinder av vad i 1 mom. är stadgat undersökningstillstånd och rätt till undersökningsarbete enligt denna lag utsträckas även till sådant område.

5 §. 1 mom. Till kommerskollegium ställd ansökning om undersökningstillstånd jämte bilagor skall i tre exemplar ingivas eller med posten insändas till bergmästaren i det distrikt där fyndigheten är belägen.

2 mom. I ansökningen skall uppgivas: -

- 1) sökandens namn, yrke, hemvist och postadress;
- 2) fyndighetens art;
- 3) det område, varå tillstånd sökes, med angivande av socken och län, vari området är beläget;

4) fyndanmälan enligt 35 §, där sådan anmälan skett.

Sökanden skall tillika lämna uppgifter, i den mån sådana äro för honom tillgängliga, om fastigheter, jordägare, inmutare, gruvinnehavare och koncessionsinnehavare inom området.

3 mom. Vid ansökningen skall sökanden foga:

- 1) karta eller karts-kiss jämte beskrivning över det med ansökningen avsedda området av sådan beskaffenhet som kommerskollegium bestämmer;

2) där sökanden önskar att tillståndet skall omfatta område, för vilket medgivande kräves enligt 4 §, handling utvisande att sådant medgivande lämnats eller, där Konungens tillstånd är erforderligt, till Konungen ställd ansökning om sådant tillstånd;

3) en ansökningsavgift av tio kronor för varje undersökningstillstånd samt förskott till stämpel och lösen för tillståndsbevis ävensom till beräknad kostnad för kungörelse av ansökningen.

6 §. Finner bergmästaren att ansökningshandlingarna äro ofullständiga i något av de avseenden som angivas i 5 § eller att eljest upplysning erfordras rörande omständighet som för ansökningens bedömande är av betydelse, eller har sökanden underlåtit att erlagga ansökningsavgift eller förskott, skall bergmästaren förelägga sökanden att inom viss tid avhjälpa bristen vid äventyr, om det försummas, att ansökningen förfaller i sin helhet eller såvitt angår viss del av det med ansökningen avsedda området.

7 §. Då ansökning om undersökningstillstånd inkommit, skall bergmästaren utan dröjsmål införa kungörelse därom i allmänna tidningarna och tidning i orten. I den mån tillgängliga uppgifter göra det möjligt och därtill giva anledning, bör även meddelande om ansökningen med posten tillställas fastighetsägare, industriella företag som beröres av ansökningen, innehavare av inmutning, utmål eller koncession ävensom den som gjort anmälan om fynd inom området. I kungörelsen och meddelandena skall angivas, att den som anser sin rätt vara av frågan beroende äger inom viss angiven tid, minst trettio dagar efter det att kungörelsen var införd i allmänna tidningarna, hos bergmästaren skriftligen anföra vad han aktar nödigt till bevarande av sin rätt.

Innehar sökanden förut beträffande området inmutningsrätt eller rätt till utmål eller rätt till koncession enligt lagen angående stenkolsfyndigheter m. m., må ärendet behandlas utan iakttagande av vad i första stycket är stadgat.

Efter utgången av den i första stycket angivna tiden och sedan bergmästaren ombesörjt erforderliga kompletteringar, skall han till kommerskollegium insända samtliga handlingar i ärendet jämte eget yttrande.

8 §. Innehålla handlingarna i ärendet ansökning om Konungens tillstånd i något hänseende, skall kommerskollegium insända sådan ansökning jämte eget utlåtande till Konungen. I avbidan på Konungens beslut skall ansökningen om undersökningstillstånd vila.

9 §. Vid meddelande av undersökningstillstånd skall beaktas huruvida tillstånd ur det allmännas synpunkt kan medgivas sökanden ävensom vad i 4 § stadgas om hinder. Söka flera undersökningstillstånd å samma område, skall kommerskollegium vid bedömande av frågan vilken av sökandena som må äga företräde till erhållande av undersökningstillstånd särskilt taga hänsyn till, förutom det allmännas intresse, om någon av sökandena gjort fyndanmälan som i 35 § sägs eller eljest visar sig hava gjort fynd eller verkställt undersökningsarbete å det område varom är fråga.

10 §. Undersökningstillstånd må icke omfatta område överstigande 100

hektar. Gränserna på djupet skola räknas lodräta, såvitt det utan förnärmande av annans rätt kan ske.

11 §. Undersökningstillstånd skall beviljas för viss tid, högst till utgången av kalenderåret då tre år förflutit från det tillståndet beviljades. Förlängning av undersökningstiden kan ske på sätt stadgas i 14 §.

Överlåtelse av undersökningstillstånd må ej ske utan medgivande av kommerskollegium.

12 §. Kommerskollegium äger, där så befinnes erforderligt, uppställa särskilda villkor för undersökningstillstånd. I sådant hänseende må föreskrivas, i vilken omfattning undersökning får ske och vilka åtgärder som skola vidtagas för att återställa marken i lämpligt skick sedan undersökningsarbetet slutförts. Vid tillståndet må ock fogas föreskrifter, som finnas påkallade för att förebygga att industriellt företag hindras eller som eljest finnas erforderliga ur allmän eller enskild synpunkt.

Iakttages icke uppställt villkor eller föreligga eljest synnerliga skäl, äger kommerskollegium återkalla undersökningstillstånd.

13 §. I undersökningstillståndet skall angivas:

- 1) det område tillståndet avser;
- 2) tiden för tillståndets giltighet;
- 3) erinran om hinder enligt 4 §;
- 4) de villkor i övrigt som gälla för tillståndet;
- 5) benämning på området.

14 §. Sker ansökning om förlängning av undersökningstiden innan densamma gått till ända, äger kommerskollegium, om skäl visas föreligga, förlänga tiden med högst tre år.

När synnerliga skäl är därtill, må kollegium medgiva förlängning av undersökningstiden med högst tre år utöver den enligt första stycket medgivna förlängda tiden, såframt innehavaren av tillståndet före utgången av samma tid gör ansökning därom.

Sökes förlängning av undersökningstiden enligt första eller andra stycket, skall sökanden vid ansökningen foga, förutom handlingar till bevis om de omständigheter han vill åberopa som skäl för förlängningen, berättelse över de av honom utförda undersökningarna, vilken berättelse bör vara till riktigheten vitsordad av två allmänt betrodda personer.

Kommerskollegium äger vid förlängning av undersökningstiden begränsa undersökningsområdet, där så befinnes skäligt. Om förlängning av undersökningstiden skall kollegium underrätta jordägaren.

Är ansökning om koncession eller om förlängning av undersökningstiden vid dennas utgång beroende på prövning, må undersökningsarbetet fortgå intill dess ansökningen slutligen prövats.

15 §. 1 mom. Vad i 12—17 §§ och 18 § 1 mom. gruvlagen är stadgat om undersökningsarbete i fråga om inmutningsbara mineral skall äga motsvarande tillämpning å undersökningsarbete varom nu är fråga. Vad i 14 § 2 mom. nämnda lag sägs om icke inmutningsbara mineraliska ämnen skall avse andra mineraliska ämnen än de med denna lag avsedda.

2 mom. Kan överenskommelse ej träffas med jordägaren eller annan rättsinnehavare om var arbetet i dagen får verkställas eller om väg till eller inom området, skall bergmästaren, på ansökan av innehavaren av undersökningstillståndet och efter kallelse å rättsinnehavarna, på stället anvisa, antingen på en gång vid arbetets början eller i den mån behov därav sedermera uppkommer under undersökningstiden, det område i dagen, som innehavaren av tillståndet får använda.

3 mom. Avser undersökningstillståndet område, varå innehavaren av tillståndet har inmutningsrätt, skall frågan om årlig avgift och annan ersättning bedömas som om fråga vore om ett enda undersökningsarbete.

4 mom. Vill innehavare av undersökningstillstånd frånträda tillståndet helt eller delvis, innan den för tillståndet bestämda tiden eller den förlängda undersökningstiden gått till ända, skall han därom till bergmästaren ingiva eller insända till kommerskollegium ställd anmälan, och upphör rätten till det område anmälan avser från den dag anmälan inkommit till bergmästaren. Denne skall översända anmälan till kollegium för kännedom.

Har den mark som anmälan avser tagit skada för framtiden, skall den som innehaft tillståndet, intill dess ersättning för sådan skada blivit erlagd, årligen betala avgift såsom för markens begagnande.

3 kap. Om koncession

16 §. Tillstånd att bearbeta fyndighet av uranhaltigt mineral (*koncession*) meddelas av Konungen.

17 §. Den som erhållit koncession äger med uteslutande av andra rätt att, med de villkor och inskränkningar denna lag innehåller, inom det område koncessionen omfattar undersöka och bearbeta fyndigheter av de slag som avses i lagen.

Även andra mineraliska ämnen må av koncessionsinnehavaren brytas i den mån sådant erfordras för arbetets ändamålsenliga bedrivande i fråga om uranhaltigt mineral. Av dessa ämnen må han använda vad vid gruvarbetet behöves samt dessutom tillgodogöra sig allt som ej förrän vid anrikning eller därmed likställt förfarande kan avskiljas från det uranhaltiga mineralet. Koncessionsinnehavaren må ock i övrigt tillgodogöra sig sådana ämnen, såframt de icke av jordägaren eller annan rättsinnehavare, mot erläggande av därå av koncessionsinnehavaren nedlagda kostnader, avhämtas inom sex månader efter tillsägelse.

Vad i andra stycket är stadgat medför dock ej rätt att utan inmutning eller koncession bearbeta brytvärd fyndighet av inmutningsbart mineral eller mineral som avses i lagen angående stenkolsfyndigheter m. m. utan att rätt därtill förvärvats i den ordning varom är för sådana fyndigheter stadgat.

Uppstår tvist om beloppet av gottgörelse varom i andra stycket stadgas, skall vad i 52 § tredje stycket gruvlagen är för där avsett fall föreskrivet äga motsvarande tillämpning.

18 §. Vad i 4 § är stadgat angående hinder mot undersökningsarbete och undersökningstillstånd samt om undersökningstillstånd avseende inmutat område eller utlagt utmål eller därmed likställt område eller område vartill rätt till koncession meddelats skall gälla jämväl beträffande koncession varom nu är fråga.

19 §. 1 mom. Till Konungen ställd ansökning om koncession jämte bilagor skall i fyra exemplar ingivas eller med posten insändas till bergmästaren i det distrikt där fyndigheten är belägen.

2 mom. I ansökningen skall uppgivas:

- 1) sökandens namn, yrke, hemvist och postadress;
- 2) undersökningstillstånd som gäller för område som avses med ansökningen;
- 3) fastighet, socken och län, där det med ansökningen avsedda området är beläget;
- 4) de personers namn, hemvist och postadress vilka äro ägare av ifrågasvarande område eller med avseende därå hava nyttjanderätt; dock må, där mark är samfällad för flera fastigheter med skilda ägare och för samfälligheten finnes känd styrelse eller annan som är satt att den förvalta, uppgifterna i stället avse ledamöterna i styrelsen eller förvaltaren;
- 5) inmutningar, utmål och koncessioner inom området;
- 6) vilka fynd av uranhaltigt mineral som gjorts på området med hänvisning till fyndanmälan enligt 35 §, där sådan anmälan skett, ävensom den omfattning vari arbetet är avsett att bedrivas.

3 mom. Vid ansökningen skall sökanden foga:

- 1) karta över det med ansökningen avsedda området i skala om minst 1: 10 000 eller ock, där kommerskollegium det medgivit, i annan skala om minst 1: 20 000, utom såvitt angår mark som är avsedd endast för väg, transportbana eller ledning, i vilket fall kartan skall vara upprättad i därför lämplig skala; och skall av kartan jämte beskrivning framgå fastigheternas jordregisternummer, områdets belägenhet, därå befintliga ägo gränser, inmutningar, utmål och koncessionsområden ävensom byggnader, platser och anordningar av de slag som omförmälas i 4 § 1 mom.;

2) redogörelse av sakkunnig person för resultatet av utförd undersökning;

3) intyg som sökanden vill åberopa för att styrka att arbetet kan av honom ändamålsenligt utföras och att nödiga tillgångar därtill stå till hans förfogande;

4) där jämlikt 18 § jämförd med 4 § särskilt medgivande kräves antingen för koncessionen överhuvudtaget eller beträffande någon del av det med ansökningen avsedda området, handling utvisande att sådant medgivande lämnats eller, då fråga är om tillstånd av Konungen, ansökning om dylikt tillstånd;

5) beräknad kostnad för kungörelse av ansökningen.

4 mom. I fall som avses i 20 § andra stycket må de i 2 och 3 mom. före-

skrivna uppgifterna inskränkas i den mån det betingas av det i förstnämnda lagrum avsedda förenklade förfarandet.

5 mom. I fråga om erforderlig komplettering av ansökningen skall gälla motsvarande vad i 6 § är stadgat.

20 §. Då ansökning om koncession inkommit skall bergmästaren utan dröjsmål införa kungörelse därom i allmänna tidningarna och tidning i orten. Han skall ock genom meddelande med posten underrätta ägare och nyttjanderättshavare till fastigheterna å området ävensom innehavare av inmutning, utmål eller koncession inom detsamma. I kungörelsen och meddelandena skall angivas, att den som anser sin rätt vara av frågan beroende äger inom viss angiven tid, minst trettio dagar efter det att kungörelsen var införd i allmänna tidningarna, hos bergmästaren skriftligen anföra vad han till bevarande av sin rätt aktar nödigt.

Innehar sökanden förut beträffande området inmutningsrätt eller rätt till utmål eller rätt till koncession enligt lagen angående stenkolsfyndigheter m. m., må ärendet behandlas utan iakttagande av vad i första stycket är stadgat.

Efter utgången av den i första stycket angivna tiden och sedan bergmästaren ombesörjt erforderliga kompletteringar, skall han till kommerskollegium insända samtliga handlingar i ärendet jämte eget yttrande.

21 §. Sedan ärendet inkommit till kommerskollegium, skall kollegium med eget yttrande översända handlingarna till Konungen för avgörande.

22 §. Framgår av ansökningshandlingarna att å området förekommer brytvärd fyndighet av uranhaltigt mineral, skall Konungen pröva huruvida med avseende å företagens gagn för orten och det allmänna koncession bör meddelas sökanden. Vid prövningen skall jämväl beaktas vad i 18 § jämfört med 4 § är stadgat.

Söka flera koncession å samma område skall Konungen, oberoende av tiden då ansökningarna inkommit, bestämma vilken av sökandena som med hänsyn till det allmännas intresse bör äga företräde till erhållande av koncession. Om annan än den som upptäckt fyndigheten erhåller koncessionen, skall angående särskild gottgörelse åt denne gälla vad i 36 § sägs.

23 §. Koncession må icke omfatta område överstigande 100 hektar. Gränserna på djupet skola räknas lodräta, såvitt det utan förnärmande av annans rätt kan ske.

24 §. Konungen äger för koncessionen uppställa särskilda villkor. I sådant hänseende må meddelas föreskrifter som finnas påkallade för att förebygga att annat industriellt företag hindras i sin utveckling. Därest koncession beviljas å område vartill gruvsrätt tillkommer annan, må bestämmelser meddelas för att, med iakttagande av vad i 37 § är stadgat, reglera förhållandet mellan sökanden och innehavare av sådan rätt. När särskilda skäl föranleda därtill, må föreskrivas vilka åtgärder som skola vidtagas för att återställa marken i lämpligt skick, sedan fyndigheten eller del därav tillgodogjorts. Även andra villkor kunna uppställas som äro nödvändiga för att skydda allmän eller enskild rätt.

Konungen äger tillika, när särskilda skäl äro därtill, vid meddelande av koncession bestämma, i vilken omfattning fyndigheten skall utnyttjas. Konungen kan sedermera meddela ändrade bestämmelser i detta hänseende.

25 §. I koncessionen skall angivas:

- 1) gränserna för det område koncessionen omfattar;
- 2) erinran om hinder enligt 18 § jämförd med 4 §;
- 3) de villkor som gälla för koncessionen;
- 4) benämning på koncessionen.

26 §. Koncession må av Konungen återkallas, om uppställt villkor icke uppfyllts eller om eljest synnerliga skäl äro därtill. Har återkallelse skett, skall beträffande rätten till marken och annan egendom inom koncessionsområdet gälla vad i 34 § är stadgat.

Överlåtelse av koncession må ej ske utan medgivande av Konungen.

27 §. Det åligger den som erhållit koncession att såsom pant för skada och intrång, som genom arbetet kan tillskyndas jordägare eller annan, hos länsstyrelsen nedsätta i penningar eller obligationer 2 000 kronor innan något arbete får börjas samt därutöver, innan annat arbete än fyndighetens undersökning medelst borrhning får äga rum, ett belopp av 50 kronor för varje hektar av det område koncessionen omfattar. Är koncessionsinnehavaren tillika ägare av detta område eller del därav, må i koncessionen medgivas honom befrielse från nedsättning beträffande belopp motsvarande hans andel i området, dock med skyldighet för koncessionsinnehavaren att sedermera, om jorden eller andel därav kommer i annan ägares hand, inom trettio dagar efter tillsägelse av den nye ägaren fullgöra vad i denna paragraf är föreskrivet om nedsättande av pant i allmänhet. Har nedsatt belopp blivit till större eller mindre del använt för gäldande av skadeersättningar, skall koncessionsinnehavaren inom trettio dagar fylla den sålunda uppkomna bristen.

Vad i första stycket är stadgat skall ej gälla om eller i den mån koncessionsområdet sammanfaller med sådant utmål enligt gruvlagen eller koncessionsområde enligt lagen angående stenkolsfyndigheter m. m. som tillkommer koncessionsinnehavaren själv.

28 §. 1 mom. Det område i dagen, som innehavare av koncessionen behöver för arbete eller för väg, skall vid förrättning på stället anvisas antingen på en gång vid arbetets början eller efter hand som senare yppas behov därav. Beträffande sådan förrättning skall i tillämpliga delar gälla vad i 22—24 §§, 25 § andra stycket, 26—29, 32 och 33 §§ gruvlagen är stadgat om utmålsförrättning; beträffande ansökning om förrättningen skall i stället för vad i 20 och 21 §§ gruvlagen är stadgat, gälla vad i 2—4 mom. här nedan sägs.

2 mom. I ansökningen, som skall ingivas eller med posten insändas till bergmästaren, skall uppgivas:

- 1) sökandens namn, yrke, hemvist och postadress;
- 2) fastighet, socken och län, där de områden äro belägna som sökanden önskar få sig anvisade;

3) de personers namn, hemvist och postadress vilka äro ägare av de under 2) angivna områdena eller med avseende därå hava nyttjanderätt, återköpsrätt, rätt till elektrisk kraft eller till avkomst eller annan förmån eller rätt till servitut; dock må, där mark är samfälld för flera fastigheter med skilda ägare och för samfälligheten finnes känd styrelse eller annan som är satt att förvalta densamma, uppgifterna i stället avse ledamöterna i styrelsen eller förvaltaren.

3 mom. Vid ansökningen skall sökanden foga karta och beskrivning som i 19 § 3 mom. 1) denna lag sägs.

4 mom. Kostnaderna för förrättningen, kungörelsekostnaden däri inberäknad, skola gäldas av sökanden; och skall han vara pliktig att, där bergmästaren det fordrar, förskjuta desamma.

5 mom. Innehavare av koncessionen må icke ovan jord taga i besittning eller eljest förfoga över annan del av koncessionsområdet än som blivit anvisad som i 1 mom. sägs.

29 §. Utom koncessionsområdet äger koncessionsinnehavaren vid förrättning som avses i 28 § få sig anvisad nödig mark dels för uppläggande av malm samt varp och andra avfallsprodukter dels ock för sådan byggnad eller annan anläggning, väg, transportbana, kraftledning, vattenledning eller avloppsledning, som är erforderlig för gruvdriften eller därmed sammanhängande verksamhet. Hotas visst område av ras eller sättningar, må det ock anvisas.

Därest för utförande av elektrisk kraftledning erfordras Konungens tillstånd eller fråga är om anläggning av järnväg, som jämväl är avsedd för allmän trafik, skall iakttagas vad därom är särskilt stadgat.

Vad som är stadgat angående förrättning som avses i 28 § skall gälla jämväl beträffande förrättning enligt denna paragraf; karta må dock upprättas i den skala som prövas lämplig för ändamålet.

30 §. 1 mom. Mark inom koncessionsområdet, som anvisas för arbete i dagen eller för väg, skall med det undantag som i 2 mom. sägs av koncessionsinnehavaren lösas. Upplåtes för ändamål som avses i 29 § mark utom koncessionsområdet skall, såframt marken helt tages i anspråk för ändamålet eller lider synnerligt men av upplåtelsen, erläggas lösen för marken och i annat fall utgå ersättning för skada eller intrång som förorsakas. Det åligger koncessionsinnehavaren att å område som nu sagts ensam hålla det stängsel som är erforderligt.

Skall en del av en fastighet avstås och lider genom avståendet eller markens begagnande för gruvdriften en återstående del av fastigheten synnerligt men, skall jämväl denna del lösas, om ägaren det begär. Uppkommer eljest skada eller intrång å återstoden av fastigheten, skall ersättning därför givas.

Är nyttjanderätt till mark, varför lösen skall utgå eller som lider skada eller intrång, av ägaren åt annan upplåten, eller är marken besvärad av rätt till avkomst eller annan förmån eller till servitut eller till elektrisk kraft eller av återköpsrätt, och går till följd av anvisandet av mark sådan särskild rätt förlorad eller lider den intrång, skall ersättning jämväl därför utgå.

Förorsakas annan skada eller förlust än nu nämnts, skall ock sådan skada eller förlust ersättas.

Angående lösen och annan ersättning som i detta moment avses samt förfarandet vid bestämmande av sådan ersättning, fullföljd av talan samt utbetalning av ersättningsmedel skall vad i 37, 38 och 40—44 §§ gruvlagen är stadgat äga motsvarande tillämpning.

2 *mom.* Är område som anvisas för arbete i dagen avsett endast för undersökningsarbete eller för väg och vill innehavaren av koncessionen icke under längre tid än högst tre år förfoga däröver, är han ej skyldig att lösa sådant område.

Angående årlig avgift och annan ersättning i fall som i detta moment avses samt förfarandet vid bestämmande av sådan ersättning skall vad i 15 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

31 §. Uppstår efter förrättning som i 28 § avses skada eller intrång, som ej vid förrättningen förutsetts, må särskild talan om ersättning därför kunna föras vid domstol.

32 §. Förekommer uran tillsammans med mineral som äro inmutade enligt gruvlagen eller för vilka koncession meddelats enligt lagen angående stenkolsfyndigheter m. m., skall i fråga om avgäld till jordägaren uran i varje särskilt fall likställas med de mineral, för vilka avgäld skall utgå.

I fall då uran förekommer endast tillsammans med mineral, för vilka avgäld ej är stadgad, skall avgäld för uran utgå till jordägaren enligt vad i 53 § gruvlagen är stadgat för inmutningsbara mineral.

33 §. 1 *mom.* Vill koncessionsinnehavaren frånträda koncessionen, skall han till bergmästaren ingiva eller insända till kommerskollegium ställd anmälan därom, och upphör koncessionen från den dag sådan anmälan skett. Bergmästaren skall på koncessionsinnehavarens bekostnad ofördröjligen låta införa kungörelse om anmälan i allmänna tidningarna och tidning i orten och översända anmälan till kollegium.

Då koncession sålunda frånträts eller eljest upphört att gälla, är den som innehaft koncessionen berättigad att, sedan ett år förflutit från koncessionens upphörande, återfå så stor del av det enligt 27 § nedsatta belopp, som icke motsvarar anspråk på ersättning, varom tvist kan vara anhängig.

2 *mom.* Önskar koncessionsinnehavaren avstå endast från viss del av det område koncessionen omfattar, skall han göra ansökning därom hos Konungen. Ärendet skall behandlas i den ordning som är föreskriven för erhållande av koncession.

Medgives koncessionsinnehavaren att avstå från en del av området för koncessionen, skall om återfående av det för den delen nedsatta beloppet gälla vad i 1 *mom.* andra stycket är stadgat.

34 §. Då koncessionen upphört att gälla, skall beträffande rätten till marken och annan egendom samt anordningar inom koncessionsområdet gälla motsvarande vad i 57 § gruvlagen är stadgat, med iakttagande av att vad där sägs om inmutningsbara mineral skall gälla mineral som avses med koncessionen.

4 kap. Om fyndanmälan och ersättning åt upptäckare

35 §. Den som upptäckt fyndighet av uranhaltigt mineral må därom göra skriftlig anmälan till bergmästaren. Anmälan skall ingivas eller med posten insändas i tre exemplar, av vilka bergmästaren utan dröjsmål skall översända ett till kommerskollegium och återlämna ett till sökanden, försett med bevis om ingivandet.

Anmälan bör innehålla noggranna uppgifter om tiden för fyndet, stället där fyndet gjorts med angivande av fastighet, socken och län där fyndplatsen är belägen samt utförliga uppgifter om fyndets beskaffenhet. Fyndplatsen bör angivas på karta jämte detaljskiss.

36 §. Den som upptäckt fyndighet av uranhaltigt mineral är berättigad att, om annan erhåller koncession, av denne få skälig gottgörelse. Kan uppgörelse träffas om beloppet, bör det utsättas i koncessionen.

5 kap. Ordningsstadganden m. m.

37 §. Beviljas inmutning eller koncession enligt lagen angående stenkolsfyndigheter m. m. å område, till vilket rätt enligt reglerna om undersökningstillstånd eller koncession i uranlagen föreligger, eller meddelas undersökningstillstånd eller koncession å uran å område som är inmutat eller föremål för koncession enligt förstnämnda lag, må arbetet för fyndighetens undersökning och bearbetande, som verkställas på grund av först uppkommen rättighet, icke hindras eller uppehållas av arbete på grund av rättighet som tillkommit senare. Uppstår i detta fall tvist om sättet för drivande av de särskilda slagen av arbete, skall bergmästaren, med iakttagande jämväl av vad därom blivit i undersökningstillstånd jämlikt 12 § eller i koncession jämlikt 24 § föreskrivet, bestämma, hur arbetena skola ordnas så att innehavaren av äldre rättighet kan ändamålsenligt driva sitt arbete med minsta förfång för den senare rättsinnehavaren.

38 §. Vad som är stadgat i 8 kap. gruvlagen (58—64 §§) om gruvföreståndare, brytningsvitsord och eljest om samäganderätt i gruva samt i 9 kap. samma lag (65—67 §§) om övergång av rätt till gruva skall i tillämpliga delar gälla beträffande fyndigheter av uranhaltigt mineral.

39 §. Om tillsyn över gruvdriften skall gälla motsvarande vad i 68—72 och 74—77 §§ gruvlagen är stadgat.

40 §. Innehavare av undersökningstillstånd eller koncession skall till kommerskollegium lämna de uppgifter rörande omfattningen av arbetet som kollegium begär.

Sveriges geologiska undersökning eller annan myndighet som Konungen bestämmer skall på begäran beredas tillfälle att genom geologisk sakkunnig följa arbetet och taga del av de vetenskapliga resultaten av detsamma.

41 §. Bergmästaren skall över undersökningstillstånd och koncessioner, varom i denna lag är fråga, föra register (*uranregister*), och skall i detta göras anteckningar om alla sådana av bergmästaren, domstol eller annan

myndighet meddelade beslut eller vidtagna åtgärder, som röra undersökningsområdet eller koncessionsområdet ävensom beträffande fyndanmälan och andra omständigheter som äro av betydelse för bedömande av rätten till området.

Har domstol eller annan myndighet meddelat beslut, varom anteckning bör ske i uranregistret, skall underrättelse om beslutet så snart kan ske sändas till bergmästaren.

Närmare föreskrifter om uranregistrets inrättande och förande meddelas av kommerskollegium.

42 §. Å kronan tillhörig jord som innehaves under stadgad åborätt skall åbon njuta de rättigheter, vilka enligt denna lag tillkomma jordägaren.

6 kap. Om påföljder m. m.

43 §. 1 mom. Den som i annat fall än i 3 § sägs utan undersökningstillstånd för utvinnande av uran eller uranförening undersöker fyndighet av uranhaltigt mineral eller för nämnt ändamål utan koncession bearbetar sådan fyndighet straffes med dagsböter.

I fall som i första stycket avses må uran eller uranförening som utvunnits förklaras helt eller delvis förverkat till kronan.

2 mom. Bryter någon mot föreskrift som meddelats med stöd av 12 § eller 24 § första stycket straffes med dagsböter.

I fall som i första stycket sägs ävensom då koncessionsinnehavare ej utnyttjar fyndighet i den omfattning som enligt 24 § andra stycket är föreskriven, må undersökningstillståndet eller koncessionen förklaras förverkad om avvikelsen är avsevärd. Angående rätten till marken och annan egendom samt anordningar inom koncessionsområdet skall i sådant fall gälla vad i 34 § är stadgat.

3 mom. Verkställer koncessionsinnehavare arbete utan att pant är nedsatt enligt 27 § eller vidtager han förfoganden över område i dagen, som icke blivit anvisat vid förrättning som i 28 § sägs, straffes med dagsböter.

I fall som i första stycket sägs, så ock om koncessionsinnehavare underlåter att enligt 27 § fylla uppkommen brist i nedsatta medel, skall bergmästaren besluta att arbetet skall inställas intill dess vad i varje fall är föreskrivet blivit fullgjort; och åligger det utmätningssmannen i orten, då han därom anlitas, att lämna nödig handräckning för arbetets inställande.

4 mom. Vägrar innehavare av undersökningstillstånd eller koncession att ställa sig till efterrättelse vad som enligt 40 § åligger honom, äger länsstyrelsen på anmälan av vederbörande myndighet vid vite ålägga honom att fullgöra sin skyldighet.

44 §. 1 mom. Överträdelse som avses i 43 § 2 och 3 mom. må av allmän åklagare åtalas, där angivelse sker av vederbörande bergsstatstjänsteman eller målsägande.

2 mom. Utom den vars enskilda rätt är i fråga må kronans ombudsman föra talan om undersökningstillståndets eller koncessionens förverkande.

45 §. Klagan över bergmästarens enligt denna lag meddelade beslut föres hos kommerskollegium genom besvär, vilka vid äventyr av talans förlust skola vara dit inkomna sist å trettionde dagen från delfåendet av det beslut som överklagas.

Denna lag träder i kraft den

Genom den nya lagen upphävas bestämmelserna i 9 kap. lagen angående stenkolsfyndigheter m. m.

Har koncession beviljats före lagens ikraftträdande, skola bestämmelserna i äldre författning fortfarande gälla utom i följande hänseenden.

1) Har koncession beviljats för uranfyndighet eller toriumfyndighet, skall koncessionen, där ej särskilda skäl föreligga till annat bedömande, anses avse båda dessa slag av fyndigheter.

2) Vad i 38—41 §§ är stadgat skall gälla i stället för motsvarande bestämmelser enligt äldre rätt.

Har koncession sökts men ej beviljats före nya lagens ikraftträdande, ankommer det på Kungl. Maj:t att bestämma, huruvida sökanden skall beviljas koncession på grund av bestämmelserna i äldre rätt eller undersökningstillstånd eller koncession enligt den nya lagen. Innan beslut meddelas skall dock sökandens yttrande inhämtas.

2) Utkast till

Lag**om ändring i gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314)**

Härigenom förordnas, att 5, 6 och 52 §§ gruvlagen den 3 juni 1938 samt punkt 7 övergångsbestämmelserna till samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

5 §.

5 §.

Inmutningspunkten må — — —
område omfatta:

Inmutningspunkten må — — —
område omfatta:

9) område, varå koncession förut meddelats för eftersökande och bearbetande av stenkol, såvida begärd inmutning avser mineral som ingår i stenkolen och ej kan utvinnas utan stenkolens förbränning, eller av alunskiffer, såvida begärd inmutning avser mineral som förekommer i sådant samband med skiffern att det ej kan tillgodogöras för sig eller utan skada för skifferfyndigheten; dock att hinder mot inmutning ej föreligger, om koncessionsinnehavaren lämnat medgivande därtill.

9) område, varå koncession förut meddelats för eftersökande och bearbetande av stenkol, såvida begärd inmutning avser mineral som ingår i stenkolen och ej kan utvinnas utan stenkolens förbränning, eller av alunskiffer, såvida begärd inmutning avser mineral som förekommer i sådant samband med skiffern att det ej kan tillgodogöras för sig eller utan skada för skifferfyndigheten, *ävensom område, varå undersökningstillstånd eller koncession enligt uranlagen sökts eller meddelats, såvida begärd inmutning avser mineral som förekommer i sådant samband med i nämnda lag avsett ämne att det ej kan tillgodogöras för sig; dock att hinder mot inmutning ej föreligger om, såvitt angår koncession å stenkol eller alunskiffer, koncessionsinnehavaren lämnat medgivande därtill eller, då fråga är om undersökningstillstånd eller koncession enligt uranlagen, sö-*

¹ Senaste lydelse av 5 och 6 §§, se SFS 1952: 148, och av övergångsbestämmelserna, se SFS 1953: 211.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

kanden eller innehavaren av undersökningstillstånd eller koncession lämnat medgivande till inmutningen eller Konungen medgivit undantag från vad nu stadgats.

6 §.

6 §.

3 mom. Vid ansökningen foge sökanden:

3 mom. Vid ansökningen foge sökanden:

3) där sökanden — — — eller där jämlikt 5 § 1), 2) *eller* 7) Konungens tillstånd — — — verkställa inmutningen;

3) där sökanden — — — eller där jämlikt 5 § 1), 2), 7) *eller* 9) Konungens tillstånd — — — verkställa inmutningen;

52 §.

52 §.

Gruvinnehavaren må — — — slutligen bestämt.

Gruvinnehavaren må — — — slutligen bestämt.

Vad i denna paragraf stadgas om rätt för gruvinnehavaren att tillgodogöra sig icke inmutningsbara mineraliska ämnen skall icke gälla *uran, torium eller beryllium eller förening, vari någon av dessa metaller ingår.*

Vad i denna paragraf stadgas om rätt för gruvinnehavaren att tillgodogöra sig icke inmutningsbara mineraliska ämnen skall icke gälla *ämnen som avses med uranlagen, såvida fråga ej är allenast om uttagande av material ur fyndighet för analys eller anrikningsförsök.*

Denna lag — — — annorlunda föreskrives.

Denna lag — — — annorlunda föreskrives.

7. Vad enligt äldre förrättning gäller med avseende å rätt för inmutaren att tillgodogöra sig icke inmutningsbara mineraliska ämnen skall icke äga tillämpning å *uran, torium eller beryllium eller förening, vari någon av dessa metaller ingår.*

7. Vad enligt äldre författning gäller med avseende å rätt för inmutaren att tillgodogöra sig icke inmutningsbara mineraliska ämnen skall icke äga tillämpning å *ämnen som avses med uranlagen, såvida fråga ej är allenast om uttagande av material ur fyndighet för analys eller anrikningsförsök.*

Denna lag träder i kraft den

3) Utkast till

Lag**om ändring i lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.**

Härigenom förordnas, att 9 kap. lagen den 28 maj 1886 angående stenkolsfyndigheter m. m. skall upphöra att gälla samt att 10 och 58 §§ samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

10 §.

Den, som — — — 17 § sägs.

58 §.

Den, som — — — där sägs.

(Föreslagen lydelse)

10 §.

Den, som — — — 17 § sägs.

Vad i andra stycket är stadgat om rätt för koncessionsinnehavaren att tillgodogöra sig övriga mineraliska ämnen skall icke gälla ämnen som avses med uranlagen, såvida fråga ej är allenast om uttagande av material ur fyndighet för analys eller anrikningsförsök.

58 §.

Den, som — — — där sägs.

Vad i andra stycket är stadgat om rätt för koncessionsinnehavaren att tillgodogöra sig där avsedda mineral skall icke gälla ämnen som avses med uranlagen, såvida fråga ej är allenast om uttagande av material ur fyndighet för analys eller anrikningsförsök.

Denna lag träder i kraft den

¹ Senaste lydelse av 10 §, se SFS 1917: 185, och lydelse av 58 §, se SFS 1942: 511.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sid.

Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

<i>Kap. 1. Något om rätten till mineral enligt svensk rätt</i>	5
<i>Kap. 2. Uran, torium och beryllium, deras natur och förekomst tillsammans med andra mineral</i>	7
<i>Kap. 3. Rätten att eftersöka och bearbeta fyndighet av uranhaltigt mineral m. m. enligt gällande rätt</i>	9
<i>Kap. 4. Koncessionsförfarandet enligt gällande rätt</i>	11
<i>Kap. 5. Gruvlagens och stenkolslagens regler om rätt att utnyttja inmutat område, utmål och koncessionsområde</i>	16
<i>Kap. 6. Speciella frågor enligt gällande rätt</i>	21
a) Areal	21
b) Bestämning av koncessionsområdet, karta m. m.	21
c) Hindersbestämmelser	22
d) Koncessionstidens längd. Arbetsskyldighet	23
e) Anvisande av ytvidd för arbete i dagen	23
f) Företråde till koncession. Ersättning till upptäckare	24
g) Avgift till jordägaren	24
h) Jordägares rätt enligt stenkolslagen då fråga är om viss kronojord	25
i) Gruvföreståndare	25
j) Karta över fyndighetens bearbetning	26
k) Övergång av rätt till koncession	26
l) Ordningsstadganden	26
m) Straff och andra påföljder	26
n) Fullföljd av talan	27
o) Registrering	27
p) Förhållandet mellan koncessionsinnehavare å ena samt kommerskollegium, Sveriges geologiska undersökning och Aktiebolaget Atomenergi å andra sidan	27
<i>Kap. 7. Något om utländsk uranlagstiftning</i>	30
Canada	30
Finland	31
Frankrike	33
Norge	36
Sydafrika	38
Tyskland	38
USA	40

<i>Kap. 8. Motiveringar och förslag</i>	41
I. Syftet med uranlagstiftningen	41
II. De mineral som bör omfattas av uranlagstiftningen	42
III. Principerna för en ny lagstiftning	43
IV. Tillståndsgivande myndighet	55
V. Maximiareal, arbetsområde och giltighetstid beträffande undersökningstillstånd och koncession	57
VI. Arbetsskyldighet och andra villkor vid undersökningstillstånd och koncession	61
VII. Förfarandet vid ansökning om undersökningstillstånd och koncession	61
VIII. Prövningen av ansökning om undersökningstillstånd och koncession. Fyndanmälan	63
IX. Undersökningsarbete	64
X. Anvisande av mark å koncessionsområde	65
XI. Principerna för samt bestämmande av lösen och annan ersättning	66
XII. Jordägareavgäld	70
XIII. Hindersbestämmelser	71
XIV. Övergång av rätt till undersökningstillstånd och koncession samt upphörande av sådan rätt	73
XV. Ersättning till upptäckare	74
XVI. Ordningsstadganden m. m.	76
XVII. Påföljder, fullföljd av talan	79
XVIII. Övergångsbestämmelser	79
<i>Kap. 9. Specialmotivering</i>	81
<i>Sammanfattning</i>	96
<i>Författningsförslag</i>	99
1. Utkast till lag angående rätt att undersöka och bearbeta fyndigheter av uranhaltigt mineral m. m. (uranlag)	99
2. Utkast till lag om ändring i gruvlagen den 3 juni 1938 (nr 314) ..	112
3. Utkast till lag om ändring i lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.	114

Statens offentliga utredningar 1958

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän högstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Häradsrätts sammansättning i brottmål. [9]
Förslag till vaumärkeslag. [10]
Betänkande med förslag till allmän tjänstepliktslag m. m. [16]
Förslag till föenklingar i vissa delar av aktiebolagslagen [27]
Rättegångshjöp. [40]
Förslag till Uanlag. [41]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Utredning om vissa förhållanden vid konserveringsforskningsinstitut. [3]
Författningsutredningen. 1. Kandidatnominering vid andrakammarval. [6] 2. Regeringsarbetet. [14] 3. Majoritetsval. Valstatistiska undersökningar. [29]

Kommunalförvaltning.

Stats och kommunernas finansväsen.

Förlust- och resultatutjämning. [35]

Politik.

Socialpolis och kvinnlig polis. [34]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Socialförsäkring och rehabilitering. [17]
Reviderad nationalbudget för år 1958. [28]
Nettoprisindex. [36]
Statsbidrag till anordnande av skolmåltider. [37]

Hälsa- och sjukvård.

Gemensam nordisk hälsovårdsutbildning. [8]
Hälsovård och öppna sjukvård i landstingsområdena. [15]
Mentalsjukvårdsdelegationen. 2. Behandlingshem och mentalsjukhem för barn och ungdomar. [20] 3. Mentalsjukvården. Placering och organisation. [38] 4. Tabellbilaga till betänkande 3. [39]
Sjukreseersättningar. [23]
Regionsjukvården. [26]

Allmänt näringsväsen.

Gotland. [18]
Tornedalsutredningen. [22]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Småbrukarstödet. [7]
Bättre matpotatis. [24]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Skogsvården å enskilda skogar. [30]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Vägplan för Sverige. Del 1. Riktlinjer och förslag samt kartbilagor. [1] Del 2. Expertutredningar och övriga textbilagor. [2]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Promemoria med förslag om fondförvaltning m. m. i samband med en utbyggd pensionering. [4]
Permanent skörde-skadeskydd. [5]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.

Andlig odling i övrigt.

1955 års universitetsutredning 3. Reserverna för högare utbildning. Beräkningar och metoddiskussion. [11] 4. Lärarbrist och läraröverskott. [21] 5. Forskningens villkor och behov. [32]
Supplement nr 9 till Sveriges familjenamn 1920. [19]
Ändrad utbildning av tandtekniker. [25]
Sjöbefälsutbildningens organisation m. m. [33]

Försvarsväsen.

Civilt försvarsutbildningen. [12]
Civilt försvarsorganisation. [13]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Nordiskt ekonomiskt samarbete. [31]